

OP DE HOOGTE

MAANDSCHRIFT
VOOR DE HUISKAMER.

REDACTEUR J. C. WAAL.

6e JAARGANG - 1909

OCTOBER-AFLEVERING.

J. TAANMAN: „SCHOONMAAK.”

JOH. ENSCHEDÉ EN ZONEN

■ ■ GEVESTIGD SEDERT 1703 ■ ■ HAARLEM ■ ■ TEL. JOHEZ. TEL.F. 99 ■ ■

BOEK- EN PLAATDRUKKERIJ
LETTERGIETERIJ — STEREOTYPIE
GALVANOPLASTIE — AUTOTYPIE
ZINCOGRAPHIE HOUTGRAVURE
■ ——— PHOTOGRAVURE ——— ■

BOEKDRUKKERIJ-BENODIGDHEDEN
DRIE- EN VIERKLEURENDRUK
ONTWERPEN EN TEEKENINGEN
PHOTOGRAPHIE-BRAILLE-DRUK
■ SCHRIJF- & STEMPELINKT ■

Mevrouw vraagt steeds de Echte

FROU **FROU**

van dit Biscuitfabriek „de Lindeboom” merk voorzien

Firma Wed. B. van Doesburg

VERKRIJGBAAR IN LUXE VERPAKKING.

VRAAGT OOK ONS HEERLIJK ZANDGEBAK, MERK „BOTERROULETTES”.

A. KREYMBORG & C.

HOFLEVERANCIERS.

MODERNSTE EN GROOTSTE MAGAZIJNEN VAN
HEEREN- EN KINDERKLEEDING, GEMAAKT EN OP MAAT.

Eigen Filialen en Combinatie-Magazijnen op alle belangrijke Nederlandsche plaatsen.

OPENING HERFST- EN WINTERSEIZOEN 1909/10

De collectiën eigengemaakte fijne Heeren- en Jongenskleeding, alsmede Stoffen voor
Kleeding naar Maat, zijn geheel compleet.

Keuze, sorteering, coupe, pasvorm, afwerking en prijzen achten wij bekend.

WIJ WORDEN HIERIN DOOR NIEMAND OP ZIJDE GESTREEFD.

DOOR ONZE
REUSACHTIGE GECOMBINEERDE INKOOPEN
STAAN WIJ AAN DE SPITS DER INDUSTRIE

VRAAGT ONZE TARIEVEN VOOR ABONNEMENT
STALEN AAN HUIS
VIJFTIEN COUPEURS TE AMSTERDAM

ONZE SCHAAKRUBRIEK

REDACTEUR: A. VAN EELDE, ALKMAAR

Aan mijne Lezers!

Alweder is deze rubriek een jaartje ouder geworden en alweder gevoel ik er behoefte aan mijn lezers hartelijk dank te zeggen voor hunne onverflauwde belangstelling, die uit allerlei bijzonderheden tuit van oplossers verheugen, die wel een unicum zal zijn in een rubriek als deze.

Nu is het trouwens natuurlijk, dat ik de meeste belangstelling ondervind van de vele probleemcomponisten, met wie ik sinds tal van jaren correspondeer, hetgeen intusschen niet wegneemt, dat ik hen allen daarvoor hoogst dankbaar ben.

Doch hier staat tegenover dat het m.i. ook weder natuurlijk schijnt, hoe ik dubbel getroffen ben door het feit, dat mij zoo weinig partijen ter eerste publicatie worden toegezonden.

Ik ben dan ook altijd den koning te rijk indien ik in de gelegenheid ben mijn lezers eene oorspronkelijke partij aan te bieden en kan geen woorden van dank genoeg vinden voor de groote welwillendheid van mijn getrouwen hulp, den heer van Foreest. En juist om te doen uitkomen, hoe er velen zouden kunnen zijn, die mij evenzeer konden gelukkig maken, publiceerde ik in deze rubriek een oorspronkelijke bijdrage van Dr. D. van Foreest. Deze toch is de eerste, die zal erkennen hoe er onder de jonge garde een aantal spelers zijn, in staat bijdragen voor deze rubriek te leveren, die evenzeer in den smaak vallen als de zijne. En ik de laatste, die mij uit het hoofd laat praten, dat de oude brillante speelwijze van onzen doctor ook in partij No. 38 weder om den hoek komt gluren.

Om kort te gaan, ik houd het er voor, dat menig lid van de jonge garde in staat is mij een of meer partijen te zenden, die mijn lezers bijzonder welkom zullen zijn. In ieder geval het is mijne besliste overtuiging, dat een oorspronkelijke bijdrage in 9 van de 10 gevallen hooger staat dan een partij, die ik overneem, waar het mij slechts hoogst zelden gegeven is mijn lezers een werkelijk fraaie partij aan te bieden, die zij nog niet kenden.

Hoe het ook zij: in hoopvolle afwachting is het mij hoogst aangenaam, dat een ander lid der oude garde mij de toezending eener eerste publicatie heeft toegezegd.

A. VAN EELDE.

MEMORIES of my Chess-Board DOOR ALAIN C. WHITE.

I

Het is wel curieus, doch deze herinneringen zijn niet verbonden aan een schaakbord in den eigenlijken zin des woords. Het blijkt toch uit de inleiding, dat de schrijver, circa 20 jaar geleden, een zakschaakboekje ten geschenke ontving en dat hij met den niet overzindelijken landlooper, die voor geruimen tijd in het bezit was gesteld van een stuk zeep, dat hij met dien landlooper kon uitroepen: „Sedert dien tijd heb ik geen ander gebruikt!” Want hoewel herhaaldelijk gerepareerd en van een nieuw stel schaakstukjes voorzien, de Heer White gebruikt het nog en heeft het altijd gebruikt voor het componeeren zijner problemen en het oplossen en bestudeeren der talloze schaakvraagstukken, die hem onder de oogen kwamen. Vijf malen ging het met hem over den Atlantische Oceaan, het vergezelde hem naar Rusland, Egypte en Canada, beefde met hem en de aarde in Italië, kortom de schrijver had geen trouwer reiscompagnon dan dit zakschaakboekje.

Zulk een inleiding noodt tot het lezen van het boekje zelf, dit behoeft geen betoog, niet waar? En dit loont dan ook beslist de moeite. 't Zij dat men onder den indruk komt van des schrijvers werkracht waar hij verhaalt hoe hij „Le roi acculé aux angles” in 5 dagen schreef, van een inleiding voorzag en aan den uitgever zond, zonder zijn studeerkamer te verlaten, 't zij dat men gecharmeerd wordt door de vriendelijke woorden waarmede de Heer White — die een zwakke gezondheid geniet — het werkje aan zijne zuster, zijne trouwe verzorgster, opdraagt, boeien doet het op elke bladzijde. En niet het minst daardoor omdat dit boekje tevens den blijvenden indruk bij den lezer vestigt, dat de schrijver een hoogst beminnelijk mensch is!

Daarom wenschen wij „Memories of my Chess-Board” in veler, ja in aller handen waar de prijs — 1 sh. 6 d.' — moeilijk een bezwaar kan zijn.

II

Intusschen, de lezer begrijpt wel, dat het onder deze omstandigheden wel een

¹⁾ ± f 0.90 waarbij dan nog een kleinigheid aan porto komt. Te bestellen „Office of The Chess Amateur”, Stroud (Glos.), Engeland.

aangename, doch een allesbehalve lichte taak is van dit werkje een beknopte beschrijving te geven. Bovendien eigent het zich daar minder toe waar het eigenlijk een serie van losse opmerkingen bevat. Daarom hebben wij besloten er van tijd tot tijd een lossen greep uit te doen en dezen weer te geven, indien de gelegenheid het toelaat.

Wat de problemen betreft, die wij er uit overnemen, deze zullen wij, al naar het ons belangrijk voorkomt, van opmerkingen voorzien.

III

Steinitz heeft nimmer een probleem gepubliceerd, doch mocht ze gaarne oplossen, dat hij vaak zeer snel deed. Dikwijls was hij echter de dupe van een eenvoudigen verleidingszet (try) en de laatste maal, dat ik hem zag — aldus de schrijver — herinner ik mij, hoe hij er niet van af te brengen was, dat zulk een zet opging in No. 141. Nadat ik hem zwart's antwoord had medegedeeld, zat hij nog wel een goede vijftien minuten te vergeefs naar den bedoelden sleutelzet te zoeken.

Wel merkwaardig, een groot schaakspeler de dupe van een tweezet!

IV

Toen de schrijver No. 142 componeerde¹⁾ hoopte hij iets vervaardigd te hebben, dat deed denken aan de werken van Jespersen en Pradignat, die hij altijd bijzonder bewonderd had. Ds. J. Jespersen, sinds jaren voorganger van de gemeente Svendborg in Denemarken, kan tengevolge van zijn gezondheidstoestand in de laatste jaren alleen ontspanning zoeken in de probleemcompositie. Hij heeft over de 3000 problemen van allerlei aard gecomponeerd en vervaardigt er somtijds verscheidene, die feitelijk hetzelfde thema hebben, hetgeen in hooge mate pleit voor zijne constructieve talenten. Pradignat was minder vruchtbaar waar hij slechts (!) circa 1500 problemen vervaardigde, doch bij hem is de verscheidenheid in werkelijkheid groter daar hij veel minder vervalt in het construeeren van verschillende problemen, die feitelijk hetzelfde thema vertoonen. Zijn stijl van componeeren is nog even frisch en levendig als voor dertig jaren. De Heer White kent geen ander componist, die deze beiden evenaart in vruchtbaarheid

¹⁾ Nauwlijks 18 jaar oud.

en verscheidenheid van voortbrenging.

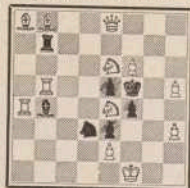
Onnoodig hier bij te voegen dat de schrijver weldra tot de conclusie kwam, dat zijn 142 belangrijk achterstond bij de werken der groote meesters, o. a. voor wat de bevaligheid der afwikkeling betreft.

Voor ons was het echter een persoonlijke voldoening dit oordeel over deze beide groote meesters te kunnen aanhalen, die wij altijd hebben vereerd en zullen blijven vereeren zolang wij in staat zijn een probleem te waardeeren!

ONZE WEDSTRIJD.

No. 139.

J. W. LE COMTE.

Mat in 2 zetten.

Klasse A.
No. 28.
(Black).

No. 140.

J. H. DE RUWE.

Mat in 2 zetten.

Klasse B.
No. 47.
(Segen ist der
Mühe Preis).

PARTIJ No. 38.

Op 3 Dec. 1908 te de Beemster gespeeld.
(Eerste publicatie).

Geweigerd Koningsgambiet.

Hinke (wit).	D. van Foreest (zwart).
1 e2-e4	e7-e5
2 f2-f4	Pg3-f6
3 f4×e5	Pf6×e4
4 Dd1-f3?	d7-d5
5 d2-d4	b7-h5?
6 Pb1-d2	Lf8-b4
7 c2-c3	Lc8-g4
8 Df3-d3	Pb4×d2
9 Lc1×d2	Lb4-a5
10 Dd3-b5?	c7-c6
11 Db5×b7	0-0
12 Db7-b3?	Pb8-d7
13 Lf1-e2	La5-b6
14 Le2-g4?	Dd8-b4?

*) Pf3 lijkt mij beter. *) 12 Da8: Dc7 en de witte dame schijnt verloren. *) Beter Pf3. *) Hiermede is wit verloren. *) Beslissend. *) 1 Eenige: 23 Ka1 Dc2. *) Nog 1 beste. *) Er dreigt Dc2? 26 Lf4 nu dekt c2, dreigt Td4: en Lb5: doch brengt toch

geen redding aan! *) Dit verliest direct, doch ook andere zetten helpen niet meer. (Annotaties van D. v. F.).

Deze partij werd door zwart gelijktijdig met 4 andere gespeeld. De Heer Hinke, die later op 't V. A. S. een 2den prijs in de eerste klasse won, was werkelijk een zeer ernstig tegenstander. „Gelukkig waren de andere 4 spelers „een zacht kostje“, anders had ik het tegen den Heer Hinke nooit zoover gebracht“ schreef de Heer van Foreest ons.

Mixed Pickle.

In de Glasgow Herald van 9 Juli jl. lazen wij, hoe er te Londen een tentoonstelling was geopend van Egyptische oudheden, het resultaat van opgravingen, die het vorige jaar te Abydos, 400 mijlen bezuiden Cairo, hadden plaats gehad. De vondsten hadden betrekking op de 6de dynastie (3500 v. C.), de 18de dynastie (1500 v. C.) en op het eerste van de groote Egyptische koningshuizen (4700 v. C.).

Speciaal wordt daarin melding gemaakt van een tafeltje uit de 6de dynastie waarvan het blad was verdeeld in 16 ruiten, waarbij 12 beeldjes in den vorm van pyramiden behoorden. Hierbij werd opgemerkt, dat dit wel een voorlooper van het schaakspel kon zijn waarvan de oorsprong nog steeds in het duister ligt.

Mogelijk is het wel! Doch waarschijnlijk lijkt ons werkelijk anders.

(Wit.)	(Zwart.)
1 e4 e5	7 Pg5 Lf2?
2 P3 Pc6	8 Kh1 Lb6
3 Lc4 Lc5	9 Pf7: Pe4!
4 c3 Pf6	10 Ke2 Dh4
5 b4 Lb6	11 Th1 P12
6 Db3 0-0	12 Pe5? Kh1
	13 d4 Ld4!
	14 Pd2 Lc3
	15 Dc3 Pd5?
	16 Ke1 Pd4?
	17 Kd1 De1?
	18 Te1 P12?

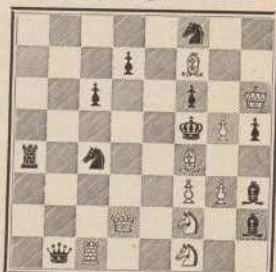
(„The Chess Amateur“, volgens welk blad de naam van den winner onbekend is.)

PROBLEMEN.

No. 141.

ALAIN C. WHITE.

„Brooklyn Eagle“ — 1897.

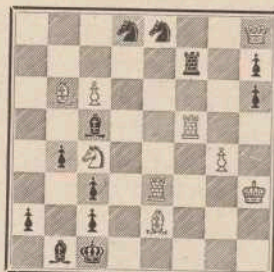

Mat in 2 zetten.

No. 142.

ALAIN C. WHITE.

„New Orleans Times-Democrat“ — 1898.

Mat in 3 zetten.

Oplossingen.

No. 139. (J. VAN DIJK AZN.).

1 Dh2 enz.

No. 131. (A. M^a. AUTRAN).

1 De5? enz.

No. 132. (A. VAN EELDE).

1 Ld2 Kf4 (Lf5:) 2 Tg3(?) enz.

Ld5: 2 Ta3 „

onv. 2T×Pi „

No. 133. (E. FERBER).

1 Dh4 enz. Nevenopl. 1 Db8 en 1 Dg5. Tegen de laatste is de verbetering, in September aangegeven, niet voldoende.

No. 134. (E. PRADEGNAT).

1 Pc3 e5 2 Dd4? enz.

e6 2 Pa6? „

Ta2 2 Pe4? „

onv. 2 Dc4? „

Goede oplossingen van alle problemen ontvingen van Mr. Ch. Enschedé te Haarlem, Mr. van Heycop ten Ham te Rotterdam, J. W. Le Comte te 's Gravenhage, J. Deuzeman te Frederiksoord, L. A. Kuylers te Amsterdam, J. Reeser te Voorburg, J. Vijzelaar te Hilversum, P. F. Blake te Liverpool, G. Heathcote te Arnside, Lad. Vetešnik te Osiky en E. E. Westbury te Birmingham.

Van alle tweezen: D. de Herder te Zwolle.

OP DE HOOGTE

MAANDSCHRIFT VOOR DE HUISKAMER

MET BIJLAGE „VOOR ONZE JEUGD.”~ VERSCHIJNT DEN 15^{DEN} VAN DE MAAND

REDACTEUR J. C. WAAL.

PRIS PER JAARGANG f 5.-
FRANCO PER POST 6.15
BUITENLAND EN KOLONIËN 8.-
LOSSE AFLEVERINGEN 1.-
DE VOORWAARDEN VOOR ADVERTISEEREN
VRAGE MEN AAN BIJ DE ADMINISTRATIE

UITGAVE VAN DE VENNOOTSCHAP TOT
EXPLOITATIE VAN HET MAANDSCHRIFT
OP DE HOOGTE, DAMRAK 98, AMSTERDAM
DRUK EN CLICHÉ'S: JOH. ENSCHEDÉ EN
ZONEN TE HAARLEM..
PAPIEREN: P. PROOST EN ZON, AMSTERDAM

PEARY.

COOK.

DE POPULAIRSTE MANNEN VAN HET OOGENBLIK.

HET AUTEURSRECHT WORDT VERZEKERD VOLGENS DE WET VAN 28 JUNI 1881 (STAATSBLADE 124)

De Noordpool bereikt.

Hoe lang hebben wij gewacht op het oogenblik, dat de Noordpool door het menschenoog zou worden aanschouwd en hoe dikwijls

hebben wij het betwijfeld, of zulks wel ooit werkelijkheid zou worden! Of eigenlijk: gewacht hebben wij niet zoozeer. Het poolonderzoek is in den lateren tijd het stadium, waarin ver en diep doordringen hoofdzak was, te boven gekomen en de uitgeruste expedities hebben meer en meer een wetenschappelijk karakter gekregen.

Intusschen, het doel om tot de Noordpool door te

dringen, is nimmer opgegeven. Het werd voor poolreizigers een eer, telkens verder te komen en hun voorgangers den loef af te steken.

Een eenig document: een foto van de Noordpool; plek waar Dr. Cook de Amerikaansche vlag plantte. IJshut, waar hij en de beide, er naast afgebeelde Eskimo's, de dagen van 21 en 22 April 1908 doorbracht.

Toen Parry in 1827 tot op 503 mijlen van de Noordpool gekomen was, had hij al zijn voorgangers geslagen. Maar na hem kwam een Nares, die het in 1876 tot op 463 mijlen afstands van de Noordpool bracht. Al verder en verder drong men door. Greeley kwam in 1882 op 458 mijlen afstands, Fridt-

hof Nansen in 1895 op 273 mijlen. De Hertog van Abruzzi verbeterde in 1900 dit record tot op 239 mijlen en na hem kwam Peary, in 1906, tot op 200 mijlen.

Thans hebben Peary en Cook, elk afzonderlijk, naar hun verhalen, de Pool bereikt, er de Amerikaansche vlag geplant en zijn thans weer in de bewoonde wereld teruggekeerd.

Een gewichtig oogenblik was de komst van Cook in Europa. Te Kopenhagen werd hij toegejubeld, maar ook tevens rees daar de eerste twijfel aan de juistheid van zijn mededeelingen.

En, onmiddellijk daarop, kwam het telegram van Peary, dat hij de Pool bereikt had, en de juistheid van Cook's mededeelingen ontkende.

Dit is het begin geworden van de campagne van Peary tegen Cook. Het heeft Peary, teruggekeerd, aanleiding gegeven tot het op schrift stellen van verschillende punten, ten nadeele van Cook's waarheidsliefde.

Maar het heeft het geloof in Cook niet den nekslag toegebracht. Hij is in Amerika als een held ontvangen, hij is te New-York tot eere-burger verheven. Roem en eer zijn hem ruimschoots door de huldiging van auto-

De aankomst van Dr. Cook te Kopenhagen; begroeting door autoriteiten en een leger van journalisten.

riteiten en publiek toebeedeeld.

Peary is op den achtergrond gebleven tot het oogenblik, dat hij met de „Roosevelt” de haven van New-York binnenviel, juist tijdens de Hudson-Fultonfeesten en hem een schitterende ovatie werd bereid.

Inderdaad is dit een treurig schouwspel, waar hier twee personen tegenover elkaar staan, die op de achtig en het vertrouwen der wereld tot dusver steeds aanspraak mochten maken.

Het is evenwel begonnen — er zouden wel redenen voor aan te wijzen zijn — wij moeten thans het verloop der zaak kalm afwachten.

Vestigen wij nog de aandacht op de verklaring van Cook en Peary, dat zich aan de Noordpool geen land bevindt, doch een ijszee, die inderdaad zeer diep is.

Cook vertelt in zijn reisverhaal — Peary is nog niet tot uitvoerigheden vervallen als wij dit boekstaven — dat het dierlijk leven bij de Pool geheel ontbreekt. Het afwezig zijn van ijsbeeren en al wat een pool-landschap nog eenigszins stofteert, maakt de omgeving triest en somber; het oog ziet slechts een barre, dorre ijswoestenij.

Het cholera-gevaar.

De gevallen van cholera in ons

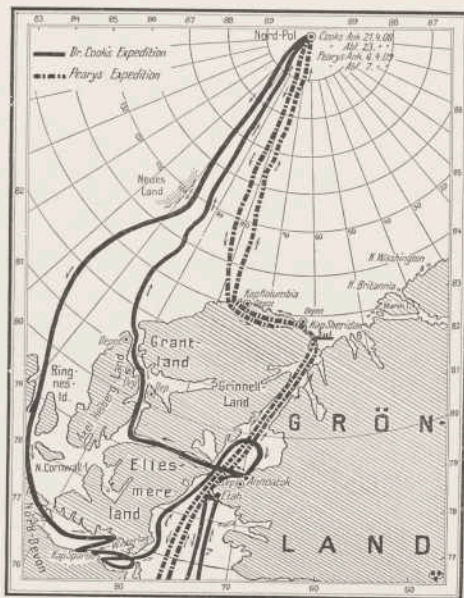
land hebben thans eens helder in het daglicht gesteld, hoe men, met behulp van de moderne medische

wetenschap en niet minder door de medewerking van een nauwkeurige maatregelen in acht nemende overheid, het gevaar voor besmetting kan beteugelen en zodoende een ramp voorkomen, welke honderden slachtoffers ten grave sleept.

Waarlijk is dit een overwinning van beteekenis, want wanneer de gevreesde cholera zich vroeger ergens vertoonde, was zij niet spoedig uitgewoed, evenmin als haar verwoestende werking plaatselijk en tot sporadische gevallen beperkt bleef.

De Hollandsche autoriteiten die zich met zooveel tact en zoo zorgvuldig van hun moeilijke taak kweten, mogen wij hiervoor dankbaar en erkentelijk zijn.

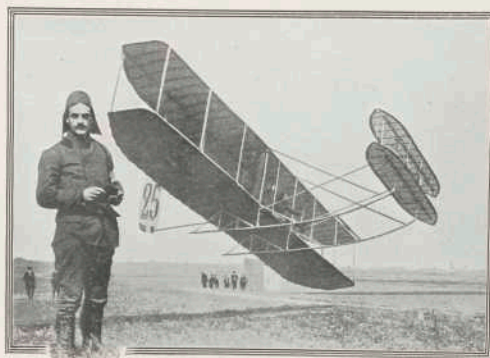
Toch blijft het optreden van cholera niet uitgesloten, zoolang Rusland ons, bij elke epidemie, nog met besmetting bedreigt. Strenge maatregelen, waarbij een voorbeeld mag genomen worden aan hetgeen ons land deed, zullen vooralsnog noodig zijn, om te beletten, dat deze gevaarlijke ziekte haar weg van de oevers van de Ganges telkens opnieuw naar Europa neemt. Op de urgentie eener afdoende regeling

De reis-routes van Cook en Peary naar de Noordpool.

De bij Moulins verongelukte Fransche luchtkruiser „La République”. Oorzaak: breken van de schroef, die de ballonhuid openreet. Frankrijk was zeer onder den indruk van den dood der 4 luchtschippers, die het slachtoffer werden van dit ongeluk.

De moedige Eugène Lefebvre, staande en in zijn aeroplane, waarmee hij te Juvisy door moeilijk te controleeren oorzaak om het leven kwam. Hij vloog in Juli nog in ons land (den Haag) en beloofde als aviatieker veel voor de toekomst.

is dezer dagen weer ernstig de aandacht gevestigd.

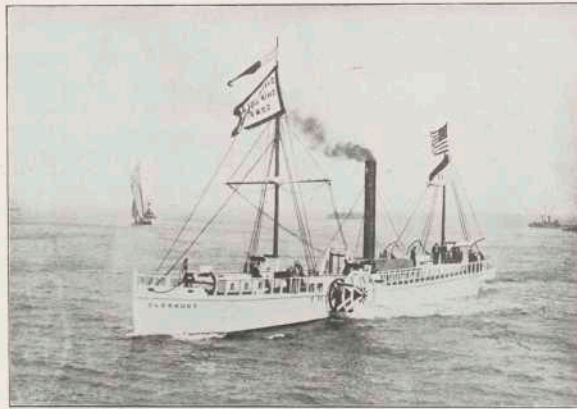
Herinneren wij er aan, dat het thans de zesde maal is, dat de cholera asiatica in Europa verschijnt. In het zuiden van Europa kwamen voor het eerst gevallen voor in 1817, wat bewijst, dat deze epidemische ziekte voor het westen nog niet van zeer ouden datum is. Voordien bleef zij in haar optreden meer beperkt tot Voor- en Achter-Indië.

Groote epidemieën, die vele slachtoffers

maakten en ook ons land niet verschoonden, kwamen voor tusschen 1823 en 1837, 1846 en 1860, 1864 en 1870, 1884 en 1893, 1892 en 1894. Zij verspreidden zich over heel Europa, en drongen zelfs tot Amerika door. Door de snelle middelen van verkeer geschiedt

Lord Rosebery, die de vorige maand een belangrijke rede hield tegen de Engelsche begroting, en deze als een „omwenteling“ kwalificeerde, wyl zij gaat naar het socialisme. In Engeland is deze begroting populair, wyl zij meerdere lasten legt op den rijkdom, maar er wordt gevreesd, dat het Hooger Huis haar zal verwerpen.

Eene nabootsing van de „Clermont“, Robert Fulton's eerste stoomschip, met de „Halve Maen“ de gewichtigste historische herinneringen op het Hudson-Fulton-feest te New-York. Een schitterend feest, waarbij de Hollandsche commissie de „Halve Maen“ plechtig den Amerikanen overreikte, en het bewijs werd geleverd, dat Amerika zijn Hollandsche voorouderen nog niet vergeten heeft.

de voortplanting der besmetting van zelf veel vlugger dan vroeger, toen de cholera haar verderfelijken weg veel langzamer aflegde.

Hetgeen niet minder mede werken zal, in de toekomst het sterftecijfer aan cholera-gevallen te helpen verminderen, is het nieuwe

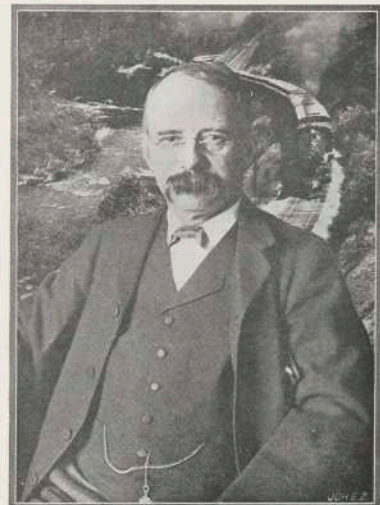
leefregel, de gevolgen af te wachten. Bij dien leefregel,

hielden zij rekening met het algemeen verspreide volksgeloof, dat het gebruik van kommers, ramenas, knollen enz. in cholera-tijden gevaarlijk zou zijn. De infectie had voor hen geene onaangename ge-

volgen en, op grond van den door hen gevolgd leefregel, meenden zij de theorie te kunnen opstellen, dat alle salpeterhoudende voedingsmiddelen onder de

wetenschappelijke inzicht aangaande het cholera-gevoel.

Een van de eersten, die de meening uitsprak, dat de kommbacillen geen doodelijke werking uitoefenen, wanneer zij door de een of andere zelfstandigheid geen stoffelijke verandering ondergaan, was de Münchensche geleerde Pettenkofer. Hij en Prof. Rudolf Emmerich hebben deze opvatting gestaaft, door cholera-bacillen in te nemen en, met in achtneming van een strengen

E. H. Harriman, de overleden Amerikaansche Spoorwegmagnaat. Ondanks hij miljoenen bezat, werkte hij nog steeds rusteloos voort, doch bezweek, doordat hij zijn werkkraft ten slotte uitputte.

FEITEN VAN DEN DAG.

De plechtigheid der uitreiking van den standaard aan het 1ste regiment Huzaren door H. M. de Koningin in de legerplaats bij Millingen op 25 September j.l. De bovenste en onderste foto werd genomen, terwijl H. M. de Koningin en Prins Hendrik over het terrein reden; de middelste stelt het plechtig oogenblik voor, waarop H. M. de Koningin de rede uitsprak, waarbij het vaandel werd uitgereikt en die een diepen indruk op het regiment maakte.

inwerking van cholera-bacillen vrij salpeterig zuur afscheiden, dat een doodelijk vergif vormt.

Metsnikof te Parijs en Stricker te Weenen hebben de proeven van beide geleerden met gunstigen uitslag herhaald.

Dezen zomer heeft Prof. Emmerich te Petersburg zijn onderzoekingen voortgezet en gunstige uitkomsten aangaande zijn meening verkregen. Hij vond gelegenheid te werken in het Botkin-barakken gasthuis, waar verschillende choleralijders werden verpleegd.

Admiraal Van Holzenhoff, benoemd opvolger van Prins Heinrich von Preussen als opperbevelhebber over de Duitse zeemacht.

Het vrij salpeterig zuur is een verschrikkelijk vergif, dat enorme verwoestingen in de darmen van de patient te weegbrengt door zijn bijtende werking, terwijl het de werking der ingewanden verlamt. De gevaarlijkste uitwerking heeft dit vergif op het bloed, dat geheel

Chineesche stafofficieren, de Keizerlijke draak op de vlaggen op den achtergrond. Er wordt aan de hervorming van het Chineesche leger op westerschen grondslag krachtdadig voortgebouwd.

bederft, en waardoor de afgematte en zwakke patient eindelijk zijn bewustzijn verliest en na herhaalde krampaanvallen den dood volgt.

„Het nieuwe inzicht, dat de cholera een vergiftiging door salpeterig zuur is — aldus prof. Emmerich —

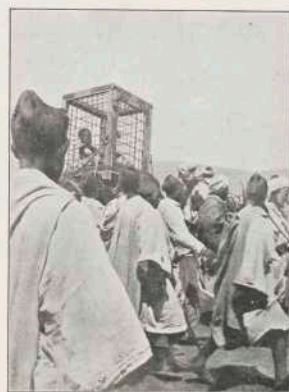
geeft ons macht over de ziekte en zij verliest er hare verschrikking door. Nu is een zekere voorbehoeding mogelijk geworden. Iedereen kan zich thans tegen den aanval van de verschrikkelijke ziekte vrijwaren, zelfs wanneer de besmetting met cholera-bacillen, die uit het optreden van de „prodromale diarree” blijkt, al heeft plaats gehad. Het is slechts noodig, het gebruik van salpeterhoudende plantaardige stoffen, komkommers, ramenasen, groenten, aardappelen enz., alsmede van salpeterhoudende worst, ham, pekervleesch en van water, dat rijk aan nitraten is, zorgvuldig te vermijden. Het volksgeloof is door mijn onderzoekingen schitterend gerechtvaardigd.”

Verrichtingen op het gebied der vliegspor.

Het middenpunt der vliegspor is op dit oogenblik Berlijn geworden. Na Orville Wright is Latham op het Tempelhoferveld gekomen. Hij triomfeert daar bijzonder, en Latham's ster schittert meer dan een van zijn collega's, om het alles overtreffende wat hij met zijn libel vertoont. Vooral zijn mooie vlucht van het Tempelhoferveld naar Johannisthal bezorgde hem een uitbundig succes.

Hubert Latham, de zeer populaire vlieg-held, die den laatsten tijd magnifieke vluchten heeft gedaan.

Barbaarsche zeden in Marocco: rondgeleide van den gevangenen en in een kooi opgesloten kroonpretendent, Boe Hamara, die later voor de leeuwen werd geworpen.

Pijlsnel vloog hij van het eene punt naar het andere, 200 M. hoog in de lucht. In verbijs-tering volgde de menschenmassa zijn verrichtingen in hooger sferen.

Dom Miquel de Braganza en Miss Anita Stewart, wier huwelijk bijzonder de aandacht trok, omdat de bruidegom daardoor van zijn kans op den Portugeeschen troon afstand deed.

In Johannisthal ligt het nieuwe vlieg-sportterrein, een stuk grond van 800 morgens in de nabijheid van Berlijn, door de regeering aan het Deutsche Flugplatzgesellschaft beschikbaar gesteld. Een bewijs hoe, na de Zeppelin-triumpfen, plotseling de Duitsche geestdrift voor de vlieg-sport ontwaakt is, want in nog geen maand tijds is deze onderneming tot stand gebracht! Beroemde Duit-sche „vliegers" zijn er evenwel tot dusver nog niet opgestaan.

Dezer dagen werd door den Berlijnschen correspondent van de N. Rott. Ct. een vergelijking getrokken tusschen het vliegen van Latham en

dat van Wright. Hoe-wel Wright, wat het hoogte-re-cord betreft,

over Latham triomfeerde, valt toch de vergelijking niet in het voordeel van Wright uit. Over het verschil tusschen beider machines in de lucht lezen wij in bedoelde correspondentie:

„Wrights toestel is zoo echt een toestel. Een Amerikaan-sche vlieger met een mecha-niek er in dat hem omhoog

De heer Lieftinck, nestor der 2e Kamer, trad bij de opening van dit Instituut op 22 Sept. als tijdelijk voorzitter op.

brengt. Een ding dat verstandelijke bewondering wekt, omdat men weet hoe knap, hoe geniaal dat alles bedacht is. Men windt zich op in zijn ge-

dachten, als men het voor het eerst vliegen ziet. Men denkt aan de lange worsteling der menschheid, aan het aloude ideaal dat thans bereikt is, en men denkt zich in geestdrift. De eerste dagen zag ik Wright in gespannen aandacht zijn machine besturen. De toejuichingen konden hem niet verlokken tot een blik terzijde. Men kon het hem aanzien, dat hij de lucht door zijn kunst bedwong, maar daarvoor ook steeds de teugels in handen moest

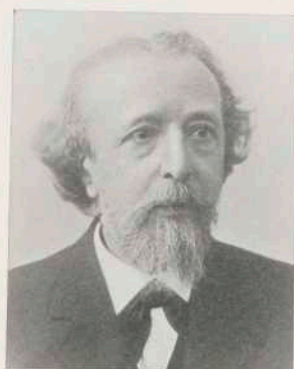

Generaal Louis Botha, minister-president van Z. Afrika, die een kort bezoek aan ons land bracht voor inkoop van Friesch vee, ten behoeve van fokstations in Z. Afrika.

houden. Later vloog hij darter, en toen ik hem als een vlinder had zien fladderen, op en neer, toen dacht ik het schoonste van hedendaagsche vliegkunst gezien te hebben.

Toen ik gistermorgen Latham zag opzeilen in de lucht, begreep ik, dat dat niet waar was. Zonder te letten op den sterken wind, zonder voorzichtig beproeven van de geaardheid van het terrein, vloog hij pijlsnel naar de verte. Volkomen vast dreef hij op de lucht, niet met den golvenden gang van Wright, die zoo sterk liet zien dat vliegen een voortdurend overwinnen van het vallen is. Toen

zijn machine heel klein werd tegen de lucht, keerde zij om, en als een groot, brommend insect snelde zij ons weer tegemoet. Het schouwspel van de opstijging en de snelle vlucht naar de verte had een golf van geestdrift in mij opgejaagd. Het ging mij als de Berlijners, die nauwelijks meer opkijken, als Parseval of Groos over hun hoofd zeilt, maar die

De heer P. H. Hugenholtz Jr., voorganger der Vrije Gemeente, heeft met 1 Jan. a. s. om gezondheidsredenen cervol ontslag gevraagd.

Mr. S. de Vries Cza., de vorige maand tot wethouder van onder-wijs te Amsterdam herkozen.

George Baron Rosenthal, leider van het bekende bankiershuis Lippmann Rosenthal; de bekende philanthroop overleed in den leeftijd van 81 jaar te Amsterdam.

de rustige elegance van een Zeppelin in het dolste enthousiasme brengt. Niet de worstelende overwinnaar, maar de gebiedendeheerscher maakt den diepen indruk.

Gebiedend heerscher, dat was Latham, toen hij hoog en klein, maar scherp afgeteekend tegen de lucht met schapenwolkjes, over ons heen

zwenkte. De spreiding van de smalle wieden droeg hem veilig omhoog. En in het slanke vogellichaam zat hij losjes en stuurde gerust. De snorrende luchtschroef, onzichtbaar door de snelheid der wendingen, was slechts een speling van schittering, de glanzende kop van het ranke insect. Het liefst zag ik hem zoo van terzijde. Dan had ik het sterkst het gevoel dat de lucht zeker onderworpen was.

Belangrijk komt ons een aankondiging voor van een uitvinding, waardoor met behulp van een electrischen stroom, een regelmatig vervoer van reizigers en goederen door de lucht mogelijk zou zijn. Zij is van Onoika, leeraar aan de school voor militaire luchtvaart te Weenen en wordt aldus beschreven: De electrische kabels zullen op den grond komen te liggen. Daarover zal de ballon zweven, die door een toevoerkabel met de hoofdlijn verbonden is. Op den ballon bevindt zich een automatische trommel, omwonden met een draad, die door op- en afwinden den toevoerkabel gespannen houdt. In het luchtvaartuig is een schakelbord. De

draden, met de luchtschroeven verbonden, die aan beide kanten van de schuit zijn aangebracht, worden door electriciteit bewogen. Het luchtgevaarte kan door het regelen der schroeven precies in de voorgeschreven richting blijven. De kabels op den grond hebben den vorm van een dubbele T. Vooraan het schip is de schroef, die het voorwaarts drijft, de schroeven op zij dienen voor het horizontale en vertikale sturen.

Ons
Parlement.

De nieuwe Kamer is thans haar werkzaamheden begonnen. H. M. de Koningin heeft de Staten-Generaal niet in eigen persoon geopend. Ditmaal deed het weder Minister Heemskerk. De troonrede bleek ditmaal een zeer zakelijk staatsstuk, waarin

verhooging van het tarief der invoerrechten en meer doeltreffende subsidieering van het bijzonder onderwijs de voornaamste elementen waren, waardoor het Kabinet zijne kleur aangaf.

Oranje door Engeland vereerd.

Niet algemeen bekend is, dat er in Engeland een door Engelschen gesticht standbeeld is met een Nederlandsch opschrift. Het is het

standbeeld te Brixham, daar opgericht ter herinnering aan de landing van Willem III in 1688. Op het voetstuk staat: „Engeland's vrijheid door Oranje hersteld." De geschiedenis wil dat deze woorden er op geplaatst werden op uitdrukkelijk verlangen van onzen Koning Willem III.

Het nieuwe Wijkgebouw van het Witte Kruis, tevens reddingstation voor schipbreukelingen te IJmuiden, 14 Sept. door Prins Hendrik ingewijd.

Uit den manoeuvretijd: Duitsche troepen door een dorpje trekkende.

Eendenjacht.

UIT DEN JACHTTIJD.

Over het algemeen is jagen, al telt het vele beoefenaren uit liefhebberij, een beroep. Jagen is niet alleen de kunst om het wild te raken, maar er behoort een massa meer toe, dat men niet even in het kort kan omschrijven. Vooral moet men het wild goed kennen, al de eigenschappen en eigenaardigheden er van. Een goed jager is dus een vakman, iemand die de jacht door en door onder de knie heeft.

Vele jaren van ervaring liggen achter den rug van een geoefend jager, het zij hij er zijn broodwinning in vinden moet, het zij hij de jacht beoefent uit liefde voor het weidwerk.

Dit laatste kan een leek moeilijk begrijpen; hij ziet het resultaat van de jacht in een goed gevulde weeltasch en weet niet, hoeveel genot in het nasporen van het wild, in de te overwinnen moeilijkheden zelf gelegen is. Hoe de jagersman zich amuseert in het jachtveld, te midden der vrije natuur, hoe hij behagen schept in de sprongen en gangen van zijn trouwen metgezel, de hond, die hem, zodra hij wild ruikt, daarop attent maakt en zoo gehoorzaam is op het ernstige oogenblik geheel naar de bevelen zijns meesters te luisteren.

De wijzen, waarop het jagen uitgeoefend wordt, verschillen natuurlijk al naar gelang van het wild, dat men onder zijn bereik wil krijgen.

Op het oogenblik is de jacht in vollen gang: eenden, snippen, hazen, fasanten, patrijzen, het meeste klein wild ondervindt thans de onaangename gevolgen van dit tijdperk.

Bang! bang!, klinkt het aanhoudend op de jachtterreinen, wanneer wij ons in de buurt er van bevinden, en al treft niet elk schot doel, toch is het vrij zeker, dat het jagerswerk niet te vergeefs zal zijn.

Natuurlijk, ook dit beroep telt zijn Zondags-menschen, maar nog erger wel haast, want lang niet elkeen, die zich jager noemt, komt die eere-naam toe. Het doel van den echten jagersman is nimmer het „afmaken” van dieren, een bedrijf, dat geen beschaafd mensch waardig is. Hij zal geen dier noodeloos om het leven brengen en ten allen tijde de jachtwetten en gebruiken zeer streng in acht nemen.

Naast den jachtliefhebber, den sportsman, den beroepsjager treft men nog altijd in grooten getale de stroopers of wilddieven aan. Zij maken het terrein onveilig en storen zich niet aan wetten of reglementen,

Reiger en toerdomp.

die de bescherming van het wild ten doel hebben. Zij jagen zonder toestemming waar zij de kans schoon zien, en geen wonder dat deze ongenooide gasten onder strenge contrôle staan, hoewel zij den jachtopeners nog vaak te slim af zijn!

In ons land bepaalt het jagen zich hoofdzakelijk tot eenden-, snippen-, hazen-, fasanten- en patrijzenjachten. De eendenjacht vormt bij ons vrijwel de hoofdschotel, fasanten- en patrijzenjachten zijn van edeler huize!

• • •

Dezer dagen bracht een Fransche illustratie een reeks geestige afbeeldingen van „de jacht voorheen en thans”. Daarop werd voorgesteld, dat, hoe beter onze wapens zijn geworden, des te kleiner het wild werd, waarop wij jacht maken. Op het eerste plaatje zag men b.v. een met dierenhuiden gekleeden mensch, gewapend met een bijl, tegen een mammoth vechten, op het laatste eenige menschen in een gepantserden automobiel, te midden van een knollenland, met mitrailleurseus jachtmakend op eenige dartelet, parmantige haasjes.

Deze voorstelling wekt onze lachlust op, doch zij vestigt tevens de aandacht op de groote wijziging, die

er op het gebied van de jacht is gekomen. Primitieve werktuigen dienden den mensch, toen hij nog jacht maakte op oeros en holenbeer, en had president Roosevelt zich hiervan moeten bedienen, wie weet, of hij wel op jacht naar leeuwen en olifanten in Afrika zou zijn gegaan!

De eerste jachthonden moeten door Julius Caesar naar ons land zijn gebracht. Met deze dieren kon men toen nog ruimschoots jacht maken op grof wild. Misschien maakte nog wel een enkele beer de wouden onveilig, maar zeker trof men er toch nog wilde zwijnen aan!

Wij denken bij den overgang van het eene tijdperk in het andere aan de Middeleeuwsche valkenjachten, door edelen en jonkvrouwen zoo gaarne beoefend, en herinneren ons, hoe bij een dusdanige jacht de aanslag werd gepleegd op Floris V. Ook in dien tijd had Holland nog zijn wilde zwijnen, waarop de graven gaarne ter jacht gingen, maar de dieren hebben thans hun bestaan er opgegeven om naar meer afgezonderde, bergachtige streken te verhuizen!

Thans wordt er met valken nog wel hier en daar in Engeland en Duitschland gejaagd, doch alleen in Arabië is deze jacht volkomen in eere gebleven.

Inderdaad kwamen de vuurwapenen eerst in zwang, nadat de verscheurende dieren reeds lang, de overge-

Aangeschoten eend.

GRIFFON, een haas apporteerende.

Engelsche setter.

bleven roofdiersoorten zoo goed als uitgeroeid waren. Zij hervormden de jacht geheel, en men moest ten slotte maatregelen nemen, om het overgeblevene, kleinere wild het voortbestaan makkelijk en mogelijk te maken, daarbij ook rekening houdende met het aan het wild schade toebrengend gedierte.

Over het jagen, omdat het zoo vol afwisseling is, en tot toevalligheden en vaak wisselvalligheden aanleiding geeft, valt onuitputtelijk veel te vertellen. Legio zijn de jachtavonturen, en een jager, die liefde voor het edele weidwerk voelt, of bij wie die liefde reeds in een hartstocht is overgegaan, heeft dan ook altijd veel te vertellen. Niet alles behoeft men voetstoots aan te nemen, want een jager weet op zijn tijd de jachtverhalen met jagerlatijn te kruiden, zoodat men zich wel eens moet

afvragen in hoeverre hij met de waarheid op goeden voet gebleven is.

Zoo kon men dezer dagen in een onzer illustraties lezen, dat een jachtopziener een hermelijn letterlijk in tweeën geschoten had. Hij vond alleen de achterster helft. De voorste moest nog, voor de kruitdamp opgetrokken was, op de voorpooten weggekropen zijn. Die was nergens te vinden, hoe hij ook zocht.

Meent men nu met een verdichting te doen te hebben? Neen, daartegen werd beslist opgekomen. Het was zoo gebeurd.

Nu, geheel onmogelijk is dit niet, als men er van hoort vertellen, hoe bij Muiden eens door een onzer jagers een eend werd geschoten, waarvan de hond eerst den kop en toen het lichaam kwam apporteerden. Maar de hals werd nergens terug gevonden, hoe men ook zocht. De hagel had het beest juist in den nek getroffen,

de kop van den romp gescheiden en den hals meegenomen! Jagerlatijn of niet?

Nu wij toch op het gebied van min of meergekruide jagersavonturen bezig zijn, kunnen we er nog wel een korte historie aan toe voegen, voor de waarheid waarvan de verteller zelf echter niet durft in te staan.

Gedurende een jacht had een jager zijn buurman al eenige malen bijna op een schot hagel getraceerd, en was even zooveel malen door hem gewaarschuwd.

Ten laatste werd het slachtoffer min of meer tureluursch, en waarschuwde zijn vriend, dat hij het hem zou betaald zetten, indien het nu weer gebeurde. Op een gegeven oogenblik vloog er weer een schot langs zijn hoofd.

„Wie schoot daar?” riep hij.

„Ik”, zei zijn vriend.

„Waar ben je?”

„Hier!”

Hazenjacht (Eigendom van den heer R. Grippeling).

„Waar? Ik kan je niet zien. Steek je hand op!”

Op ging de hand. „Bang!”

„Oh! je hebt me in de hand geschoten.”

„Heb je gewaarschuwd!” gromde de beleedigde man.

„Denk je dat ik jou den heelen dag op mij zal laten schieten zonder dat je mij één kans op jou geeft? Dank je wel!”

Er zou over dit onderwerp ongetwijfeld een uitgebreide literatuur aan te leggen zijn, en inderdaad, hoeveel maal is dit welig veld niet door schrijvers omploegd.

Ook de artisten van het penseel hebben zich tot de jacht en het jachtvermaak aange trokken gevoeld. Nog meer voorheen dan nu was de jacht een onderwerp dat voor het grijpen lag.

Om iets voor het uitbeelden van de jacht te voelen, moet men wel haast tevens een goed jager zijn. Het is zeker hierom, dat een schilder als de heer Joh. F. Hulk er toe gekomen is zich

Eendenjacht in de Giethoornsche plassen. (Eigendom van den heer R. Grippeling).

zoo bij voorkeur met zijn penseel op dit terrein te bewegen.

Dezer dagen mochten wij het atelier van den schilder bezoeken en tevens toestemming verkrijgen, eenige van zijn doeken voor „Op de Hoogte” te mogen reproducereen.

Het zijn allen, op de schets na, schilderij-reproducties met betrekking op de jacht in ons land. Ons oog viel echter ook op een groot doek aan den wand, voorstellende een massa stevige honden, waarachter jagers in rooden rok, een vos nazettende.

Vossenjachten heeft de heer Hulk ook meermalen bijgewoond, niet hier, waar een vossenjacht een zeldzaamheid is, doch in Engeland, waar die sport zoo populair is, dat men er zich tegen ongelukken speciaal voor kan verzekeren.

„U moet namelijk weten” — aldus zaten wij een tijdlang met den heer Hulk genoeglijk te kouten — „dat in Engeland bij een vossendrijfjacht elkeen mee mag doen en kan doen, als hij maar een uitstekend paard heeft. Soms gaat het uren in volle vaart den losgelaten vos achterna en nog wel eens ontkomt het beest, b.v. door zich in een hol in den grond aan het oog van jagers en honden te onttrekken. Maar om zoo'n vos na te zetten moet je een goed ruiter zijn, want de parforcejacht te paard gaat zonder omwegen over hekken en heuvels en struikgewas en soms komt die onvervaardheid, wat juist het animeerende van deze jacht is, den een of ander duur te staan. Wordt de vos gevangen, dan krijgt degeen, die hem het eerst te pakken heeft, den staart; het lichaam wordt opgeworpen voor de honden, die den vos in minder dan geen tijd met huid en haar verslinden”.

De afbeelding van de beide honden aan het slot van dit artikelte zijn juist van de soort, welke men bij zulke drijfjachten gebruikt. Dat van zulke jachten, om deze later in beeld te kunnen brengen, een artist eerst het zijne moet hebben, spreekt van zelf. En vooral moet

men op de jacht zelf vóór alles jager zijn, en geen artist, en een jager met begrip, om althans eenigszins te kunnen mee doen, en niet in den weg te staan.

De doeken van jachtafreelen uit ons vaderland kwamen altijd tot stand, nadat de jager Hulk van de jacht het zijne had genoten. Niet altijd onder even gunstige omstandigheden en vaak, vooral wanneer men langeren tijd buiten, van het alledaagsch milieu afgezonderd, vertoeft, moet men zich weten te behelpen. Hiervan deelde de heer Hulk ons curieuze staaltjes mede, wij willen echter niet uit de school klappen.

„En hoe werkt U dat alles nu later uit?”

„Wel met mijn schetsboek, mijn aantekeningen, het geheugen. En soms heb ik levend of dood wild noodig. Dat is soms moeilijk buiten den jachtijd.”

De heer Hulk vertelde ons o. a., dat hij, eens uitgaande om twee levende fasanten, ten slotte werd aangewezen op iemand, die bekend stond zich het wild op verdachte manier te verschaffen, en die deswegen ook al menige bekeuring te pakken had.

„Jawel”, had die gezegd. „En wat motte het zijn, een mannetje of een wijfje?”

„Liefst allebei.”

„Goed, 'k zal zorgen, dat je ze hebt”.

En 's middags om een uur of twee was hij met 't mannetje komen aanzetten, levend en wel verborgen onder zijn jas, en zoo goed, dat je eerst niet zag, dat hij nog zoo'n levende vracht meestorde. En 's avonds kwam het andere beest. De man had eenvoudig geprofitteerd van de gelegenheid, dat een jachtopziener, even voor zijn etensuurtje weg was gegaan van de door hem gezette strikken, en op diens plaats zich neer zettende, had hij in die strikken juist in den tusschentijd de beide vogels gevangen en ze toen meegenomen. Handig, niet waar?

En hiermede scheiden wij van dit onderwerp en danken den heer Hulk voor zijne bijzondere welwillendheid.

Ito.

Engelsche fox-hounds.

OUDE · POORTJES · IN · WEST-FRIESLAND.

Stadhuis te Medemblik.

Op ons gemak dwalende door de West-Friesche steden, valt ons oog op menig monument, dat herinnert aan verdwenen grootheid en rijkdom.

Hier is 't een Kerk met al hare herinneringen, daar weer een Stadhuis of een Museum, ginds een particuliere woning, den stempel dragende van Oud-Hollandsche degelijkheid en macht. Sloot men den toegang tot de stad af door een poort, vaak deed men zulks tot een huis, vooral wanneer dat een bepaalde bestemming had, evenzeer, maar door een kleinere editie, door een poortje.

Wandelt men in Enkhuizen door de „Paktuinen“, een fraaie breede laan met een dubbele rij hoge iepen, dan ziet men tegenover de werf „Vooruit“ een degelijk ouderwetsch woonhuis, welks prachtig gebeeldhouwd poortje opmerkenswaardig is. Het draagt het jaartal 1625, benevens de volgende inscriptie:

D. B. N. E. A. D.

S. P. F. D. Q. S.

V. E. V. S. S. T.

hetwelk beteekent: „Die benijt een ander sijn profijt, Die quelt sijn vleesch en verslijt sijn tijt.“

Niet minder schoon en kunstig bewerkt is de gebeeldhouwde portiek, die toegang verleent tot het Oude Armen-Weeshuis in de Westerstraat van diezelfde stad. Boven dien ingang is en relief een schoolinterieur afgebeeld, waar de Vader bezig is onderwijs te geven aan de Weezen, zooals het vierregelig versje op een bord ons vertelt:

De Vader van Gods gestigt
Herinnert ons des Menschen pligt,
Niet enkel kleeren, brood of spijs,
Maar ook voor daaglijksch onderwijs.

Waarvoor het zoogenoemde „Staversche Poortje“ op den Wiertijd heeft moeten dienen, hebben we nooit kunnen ontdekken. Men heeft wel eens beweerd, dat het in heel oude tijden toegang gaf tot den weg naar Stavoren. Dat wil er bij ons niet in. Het is gebouwd in den zeemuur op dien dijk. Op die waterkeering verzezen vroeger onderscheidene Koopmanshuizen en Magazijnen, waarvan thans nog alleen het „Peperhuis“ over is. Waarschijnlijk had het Staversche Poortje dus betrekking op den handel, die er gedreven werd.

De waterpoort Oude Gouwsboom aan de Vest, Enkhuizen.

Poortje in de Paktuinen te Enkhuizen.

Op den Vestingwal, bij afkorting „Vest”, geniet men een heerlijk uitzicht, zoowel op de stad met hare talrijke belommerde vaarten, als op de „Streek” met haar kleurige bloemenvelden, haar goudgeel graan, haar vette weiden, gestoffeerd door het vermaarde Zwartbont Hollandsch-Friesche runderras. Langs de buitenzijde van den wal, aangelegd naar de plannen van den Alkmaarschen burgemeester Mr. Adriaen Anthonisz (16de eeuw), was een breede, diepe gracht gegraven, thans met dicht rietgewas begroeid. Om nu de binnengrachten in gemeenschap te brengen met de buitenvaarten, werden op gemetselde bogen „waterpoorten” gebouwd, waarin valluiken werden aangebracht, teneinde de gemeenschap af te kunnen sluiten. De oude Gouwsboom is nog één dier poorten.

De poortjes, die toegang verleen tot de in de vijftiende eeuw gestichte Zuider- of St. Pancraskerk, zijn van zeer oude dagteekening. Dat aan het zuiderportaal prijkt met het jaartal 1618. Ook die van de Wester- of Gomaruskerk trekken de aandacht van iederen vreemdeling, die de oude veste komt bezoeken. Het poortje van het Oosterportaal is voor een vijf en dertigtal jaren geheel in ouden stijl gerestaureerd.

De steenen kolossus aan de zeezijde, in de wandeling onder den naam van Dromedaris bekend, behoorde tot de oude verdedigingswerken der stad en werd in 1540 gebouwd. Ofschoon het portiek aan den buitenkant een cartouche met hetzelfde jaartal draagt, is het, in den vorm, waarin men het thans ziet, uit de zeventiende eeuw afkomstig. Dat van zandsteen aan de stadszijde, het jaartal 1649 vertoonende, is in den stijl dier eeuw gebouwd.

Niemand maakt eene wandeling door de Oude Westerstraat of hij blijft een oogenblik staan voor het hechte gebouw, tegenover de Kerkstraat. Velen zien het voor een kerk aan. Het is echter het Drechterlandsche huis, gewoonlijk het Koggenhuis geheeten, waarin bestuurders van het Heemraadschap Drechterland hunne vergaderingen houden. De groote poort is de inrijpoort van het gebouw.

Poorten bezit Medemblik, de oude hoofdstad van West-Friesland, in het geheel niet meer, terwijl het aantal poortjes zeer beperkt is. De best bewaarde zijn nog die van het Stadhuis op den Dam, waarvan het middelste toegang geeft tot de onderaardsche vertrekken, welke vroeger als gevangenis dienst deden. Hoewel dit gebouw geheel gerestaureerd is, zijn de hardstenen

Poortje van de St. Gomarus- of Westerkerk te Enkhuizen.

OUDE POORTJES IN WEST-FRIESLAND.

Kloosterpoort te Hoorn.

Doelenpoortje te Hoorn.

Poort van 't Oude Armen Weeshuis te Enkhuizen.

Het voormalige St. Jans Gasthuis, thans Wapenmagazijn te Hoorn.

leeuwen op de trapleuning van het bordes, benevens de poort, waarboven het beeld der gerechtigheid prijkt, uit de zeventiende eeuw.

Het hardsteenen portaal, gesloten door ijzeren deuren, van het Hervormde Weeshuis, vertoont ons in een nis twee beeldjes van weesjongens en twee van weesmeisjes, waarboven het jaartal 1785. Het wordt gekroond door het wapen van Medemblik. Door het portaal gaande, komt men op een groote lommerrijke binnenplaats, omgeven door tuinen en gebouwen, welke inrichting doet vermoeden, dat het Weeshuis eertijds als Hofje gebruikt werd. Men ziet daar een ingang van 1647 en een zeer rijk portaal uit de achttiende eeuw, in Rococo-stijl versierd, dat ons den weg opent naar de verschillende gangen en zalen.

Meer gesorteerd in poortjes is Hoorn, oneigenlijk

West-Frieslands oude hoofdstad geheeten. We zullen van de mooiste en oudste een afbeelding geven. En dan beginnen wij met die van de „Doelen”, het degelijke gebouw, dat thans als logement gebruikt wordt. Het eerste Doelenhuis in Hoorn stond aan de haven, ter plaatse, waar thans nog de gracht „Oude Doelen” heet. In 1585 werd de Oude of „St. Jansdoelen” gebouwd, waarnaast in 1614 de Nieuwe of „St. Sebastiaansdoelen” verrees, die sedert tot één vereenigd werden.

Omtrent St Joris of St. George en St. Sebastiaan lezen

we in den catalogus van het West-Friesch Museum de volgende legenden: „St. Joris of St. George, patroon van het vleeschhoutersgild en van de oude schuttersdoelen te Hoorn, was een Romeinsch krijgsoverste onder keizer Diocletianus, bekend wegens de overwinning door hem in Lyrië behaald op een draak, een vreeselijk

monster, dat, na alle schapen, zelfs alle kinderen te hebben verslonden, ten slotte des konings dochter, de schoone Cleodelinde, als voedsel zou ontvangen. De ridder doodde het ondiep en redde zoo het meisje. Het is te begrijpen, dat den schutters werd voorgehouden hun wit even goed te treffen als St. Joris den draak in 't hart had geraakt. St. Sebastiaan, patroon van de jonge schuttersdoelen te Hoorn, was geboortig uit Narbonne in Gallië, en diende onder keizer Diocletianus als hoofdman der Praetorianen. Daar hij als Christen weigerde zijn geloof af te zweren, werd hij prijsgegeven aan Mauritaansche boogschutters, die hem met pijlen doorboorden. Niettemin herstelde hij door de zorgvul-

dige verpleging eener geloofsgenoot, Irene genaamd. Den 20sten Januari 288 echter werd hij dood gegeven en zijn lijk in een vuilnisbak geworpen, maar door zekere Lucina aan de voeten der apostelen Petrus en Paulus begraven.” Boven het portiek in de Achterstraat van gehouwen steen opgetrokken en het jaartal

Poortje aan de stadszijde van den Dromedaris, Enkhuizen.

OUDE POORTJES IN WEST-FRIESLAND.

1615 dragende, ziet men op het fronton St. Sebastiaan, die door twee krijgslieden beschoten wordt, waarvan één den linkerarm mist. Het Doelenveld wordt aan de achterzijde afgesloten door een muur, waarin zich twee portieken bevinden, uitgevoerd in gebakken en gehouwen steen.

Op het Kerkplein valt ons onmiddellijk de Kloosterpoort in 't oog. Zij is in zandsteen uitgevoerd en bestaat uit twee Jonische halve zuilen, staande op met maskers versierde pedestallen. Om de schachten zijn ornamenten aangebracht, bij wijze van scharnieren. In de boog-drie hoeken ziet men twee engeltjes, waarvan de één een zandlooper, de ander een doodshoofd houdt. In het fries leest men op het middelste der drie schilden:

HET. OVDE.
VROUWEN. HVVS.

Op het front zijn twee zittende vrouwenbeelden geplaatst. De bekroning wordt gevormd door het Wapen van Hoorn, waaronder het jaartal 1610.

Lettende op den naam van het poortje, en afgaande op het bordje, dat men ziet, als men door het poortje gaat en waarop men leest, „t Klooster“, komt men tot de wetenschap, dat de gebouwen, waarbij het behoort, eertijds een klooster vormden. Dat is ook inderdaad het geval, want op deze plaats werd in 1404 het „St. Geertenklooster“

gesticht, terwijl in het begin der zeventiende eeuw hier een Oude-Vrouwenhuis moet zijn gebouwd.

Een interessanten gevel, bestaande uit gebakken en gehouwen steen bevat het voormalige St. Jans Gasthuis, gebouwd in 1563.

De poort en de vensters gelijkstraats, die niet in de as van het gebouw geplaatst zijn, hebben eenvoudig een zandsteen omlijsting; boven de vensters treft men ook ontlastingsbogen aan. De beide vensters der eerste verdieping zijn door frontons bekroond. Tusschen deze vensters ziet men een nis, geflankeerd door Korinthische pilasters en bekroond door een fronton. Daarin staat het beeld van St. Jan, met het onderschrift:

DIT. IS. SINT.
JANS. GASTHUIS.

Daaronder vindt men een beeldhouwd schild met het jaartal 1563. Naast de beide vensters merken wij twee fraaie gehakte koppen op. De vensters van den top staan in de as en worden door frontons gedekt. De trappen van den gevel worden gevuld

door zes saterfiguren. Het geheel is gedekt door een fronton. Tegenwoordig heet het gebouw vrijwel algemeen het „Arsenaal“ of het „Wapenmagazijn“, daar het dient als magazijn voor het in Hoorn liggend garnizoen.

Bovenkarspel.

P. FRANSSEN JR.

Poortje aan den buitenkant van den Dromedaris, Enkhuizen.

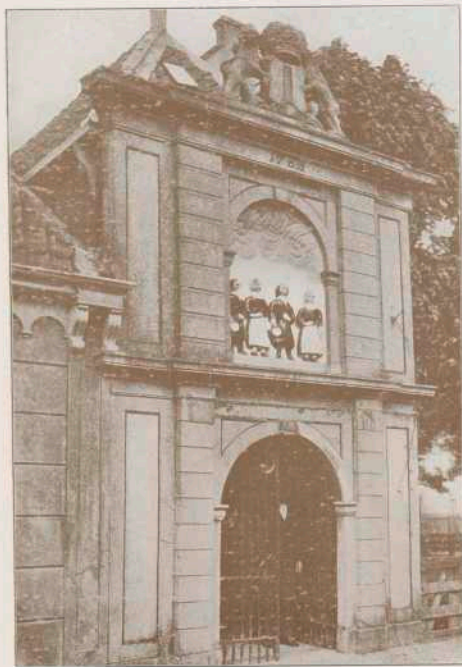
OUDE POORTJES IN WEST-FRIESLAND.

Staversche Poortje te Enkhuizen.

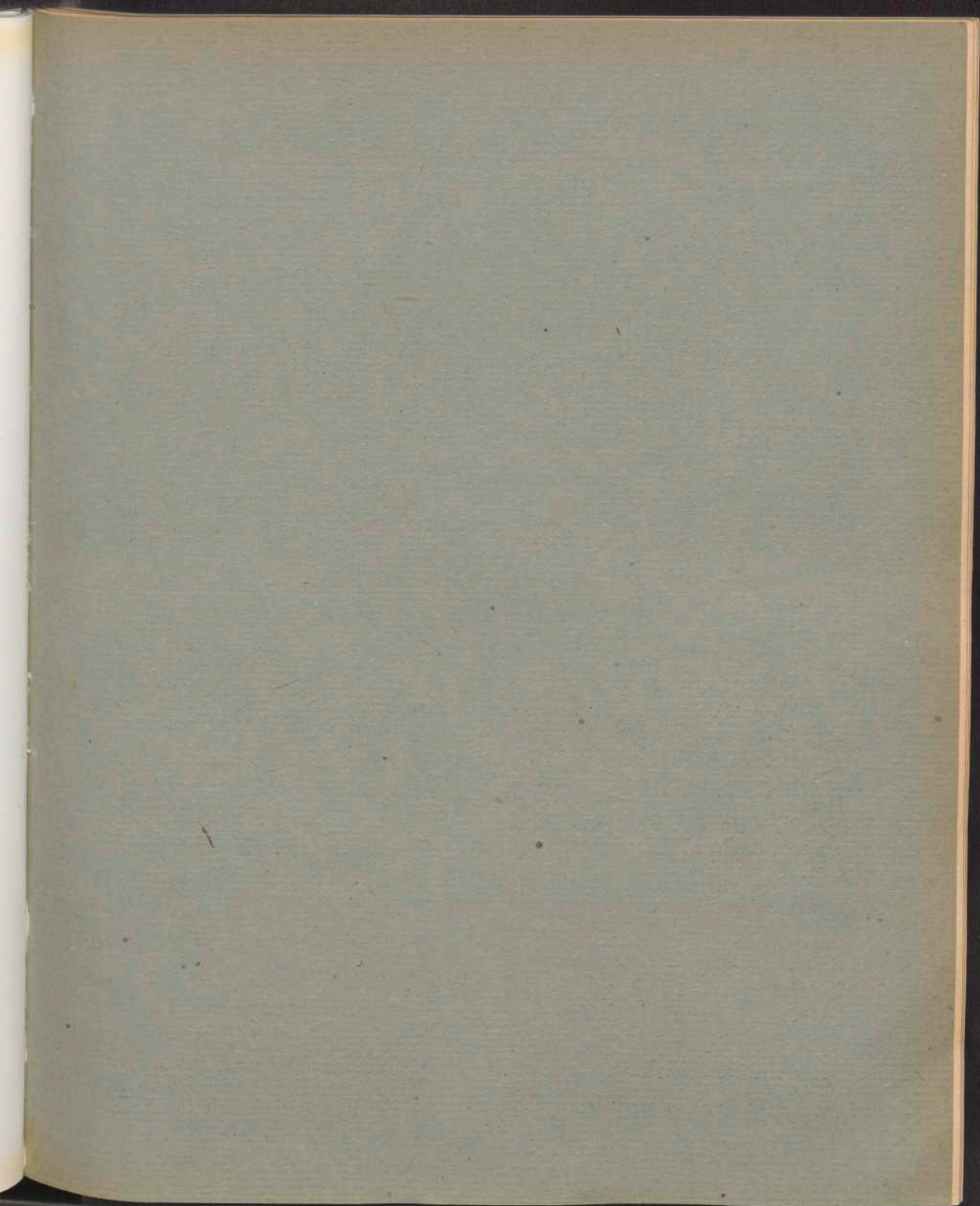
Poortje van de St. Pancrus of Zuiderkerk te Enkhuizen.

Poort van het Hervormde Weeshuis te Medemblik.

Ingangspoort van het Drechtterlandsche Huis te Enkhuizen.

„DE NAR“

NAAR FRANS HALS.

„IN DEN WONDERLIJK GEREDDEN JAGER,”

VERHAAL UIT DE ALPEN

van Peter Rosegger. ☆ ☆ ☆ ☆ ☆

De gemzenjager Bernard bestijgt de bergen. De hoogste top is nauwelijks drie duizend meter en hij voelt de kracht in zich om zes duizend meter te stijgen. Als hij nu maar eerst uit het bosch is, daar is de grond zoo kinderachtig vlak en zacht, als in een ziekenkamer. Trappen wil hij onder zijn voeten voelen, steenen trappen, waarvan iedere trede slechts met de uiterste moeite beklommen kan worden; daar waar de gemzen leven voelt hij zich thuis.

Daar hij nu toch in het bosch is, kan hij wel even naar de strikken gaan zien, die hij gisteren gezet heeft; zit er een haas in, goed, een vos, des te beter. Het vleesch van den vos is niet eetbaar. De mensch verbeeldt zich dat en eet slechts vleesch van dieren, die zelf geen vleescheters zijn. Toch blijft de vos het beste dier, hij is ook verstandiger dan de anderen. — Zoo peinst Bernard. Daar beweegt zich iets in het kreupelhout. Had hij maar zijn hond bij zich, dan zou hij dien loslaten. Kijk, daar zit een ree in den strik! Reeën hebben toch geen blauw halsdoekje om! Het lijkt wel een meisje! Maar meisjes hebben geen horens op het hoofd. — Toen hij de takken van elkaar boog, zag de jager een ree en een meisje staan. Ze hield het sidderende dier bij den achterpoot vast, en was bezig het van den strik te bevrijden. De jager keek naar haar door de struiken. Het was de kleine geitenhoedster van Schramsbachgrund, een trotsch ding, waarmee niets te beginnen was. Ze was donker en zuur als een braambes, maar de houthakkers in Schramsbachgrund hielden meer van de roode, zoete frambozen en daarom bleef voor het flinke natuurkind slechts de geiten en de reeën over, als ze iets wilde liefhebben.

„Kijk een volgende keer beter uit,” zei ze tot het dier, „je weet toch dat de jagers zoo valsch zijn. Maar houdt je pooten toch stil, anders krijg ik hem nooit los. Die strik zal je de klauwen nog afsnijden

als je er zoo aan trekt. Als de jager hier was, dan zou ik hem eens onderhanden nemen!”

De ree was los en vluchtte tusschen de boomen. Bernard duwde de takken opzij en zei vriendelijk tot het meisje: „Hier is de jager, nu kan je hem onderhanden nemen.”

De geitenhoedster schrok. Met haar ronde, bruine oogen zag ze hem boos aan en antwoordde: „De mensch kan nooit weten hoe hij in een strik komt, hij mag daarom niet zoo wreed zijn voor de arme dieren.”

„Ja, zeker komt de mensch dikwijls in strikken, maar er bestaan verscheidene soorten, niet elke strik doet pijn. Deze bijvoorbeeld.” Terwijl hij sprak wilde de jager haar in zijn armen nemen. Ze dook echter onder zijn arm door en snelde het bosch in.

Bernard keek haar even na en schudde het hoofd. Jammer dat ze zoo wild is. Ze moest nog gedresseerd worden. De meest onrijpe vruchten worden dikwijls de beste als men ze eenigen tijd laat liggen. Morgen zal ik naar de Schramsbachgrund gaan en haar

zeggen dat ze moet worden gevangen genomen. Wij zullen haar dat dierenbevrijden wel afleeren. Anders moet ze zich vrijkopen. — Hij zette den strik weer terecht, nam zijn geweer over den schouder en ging verder. Toen het pad steil werd, liep hij niettegenstaande hij jong en sterk was, slechts zeer langzaam. Stadsmenschen beginnen in de bergen dan pas langzaam te loopen, wanneer ze moe zijn, bergbewoners doen dat van de beginne af aan en daardoor worden ze niet moe. In de dennenbosschen kwam hij twee toeristen tegen, hij had ze graag de beenen afgeschoten, omdat ze boven op de bergen hadden gezongen. Zoo joegen ze de gemzen weg! Die landloopers! De dwazen gingen naar boven om de bergen en dalen te zien. Op de gemzen letten ze niet en toch maakten zij ze schuw. Domme

Peter Rosegger.

kerels! — De rechters waren tenminste wijzer. Hierbij dacht hij aan twee processen, die kort geleden gevoerd waren en waarbij een strooper acht maanden en een moordenaar zes maanden gevangenisstraf gekregen had. De toeristen riepen den jager een vroolijk: „goeden morgen!” toe! „Loop naar den duivel!” bromde deze. De duivel bleef gelukkig aan zijn snor hangen. Nog hooger steeg hij, terwijl hij scherp rond zag. Geen windje blies over de bergen, geen steen rolde naar beneden, alles was doodstil tusschen de rotswanden; die verduivelde rustverstoorders, die de gemzen opgejaagd hadden, konden wat hem aanging naar de maan loopen! — Hij liep dwars door een sneeuwveld; de middagzon was nog niet zoo sterk geweest dat de dicht bespijkerde schoenen in het ijs konden dringen. Waren hier maar gletschers! Het leek wel alsof onze Lieve Heer het gebergte voor toeristen gemaakt had en niet voor jagers en gemzen!

Bernard ging onder een rotsblok zitten, haalde brood en spek uit zijn weitasch en nuttigde zijn middagmaal onder voortdurend gemopper. Het was alsof hij een oud wijf tegengekomen was, zoo slecht ging alles vandaag. De jongen waren anders ook niet veel beter. Misschien wel slechter. Houtvester Eustach zei altijd: bewaak ieder wijwaterbakje voor oude vrouwen, maar de jongen zijn ook heksen! Eerst toen hij zijn veldflesch voor den dag haalde en een slok wijn nam, werd hij opgeruimder. Hij legde zich op een kussen van zand en edelweisz, viel in slaap en droomde, dat hij in den Hemel was. En in wat voor een Hemel! In een groen pijnboomenwoud wemelde het van reeën en herten, tegen de rotswanden zaten de gemzen geplakt als de vliegen in Augustus tegen de ruiten. De adelaars vlogen om de bergtoppen als kraaien om de korenschoven en in zijn strik zat een bruin meisje gevangen.

Toen Bernard wakker werd, was de zon reeds achter het gebergte gedaald en de rotswanden waren grijs en vochtig. Vanuit de bergbeekjes stegen witte nevels op; over het bosch en het dal lagen groote nevelbanken. Het had geregend, terwijl hij in den Hemel was, het rotsblok had hem beschut. Had het maar gemzen geregend. Nog altijd was er niets te zien. Hij zou maar naar de Trachöfen gaan, daar was het wel woest, maar daar waren er zeker. In de Trachöfen hadden de gemzen een goede schuilplaats en Bernard, die nog niet lang jager was, moest toch eens die hoogeschool van den gemsjager doorloopen, om mee te kunnen spreken als in het houtvestershuis over de steile rotsen van de Trachöfen verteld werd.

Helder klonken zijn bijlslagen, terwijl hij tegen de rotsen opklom, steeds hooger. Hier waren geen dennenbosschen meer, slechts kort, zacht gras op de

zwarte aarde tusschen de steenen. Toen hij om een rotsblok heengeklommen was, zag hij plotseling in de diepte voor zich de Ofengroeve. Daar beneden zag hij ze. Maar hij was veel te hoog, hij kon ze niet tellen, nog minder schieten. Het geweer hield hij krampachtig in de hand. Schieten? Mocht hij dat? Hij moet de dieren slechts opsporen, ze beschermen. Hij begon naar beneden te klimmen, het ging prachtig, hij sprong van steen tot steen en liet zich in de watergeulen naar beneden glijden. Hij kwam nu aan een bergwand, waar hij zoo snel naar beneden gleed, dat hij zich aan de alpenroosstruiken, die in de spleten groeiden, moest vasthouden. Goed dat hij niet weer naar boven moest, dacht hij, naar den steilen wand ziende, die boven hem was. Maar nu was tusschen hem en de groeve nog een hooge loodrechte wand. De gemzen, door de afvallende steentjes verschrikt, hieven hun gehoornden kop luisterend op en renden toen heen over de rotsblokken en sneeuwvelden. Bernard moest een oogenblik gaan zitten en de handen voor de oogen houden! Het duizelde hem! Naar beneden de loodrechte wand, naar boven een loodrechte wand, dus hurkte hij op een vooruitspringend deel van de rots, dat slechts eenige meters lang was en zich dan weer verloor in den grauwen rotswand. Bernard zag dat hij verdwaald was. Zijn eerste gedachte was: nu komt het er op aan het verstand niet te verliezen. Maar zijn verstand kon hem niet veel helpen. Hij trachtte naar boven te klimmen en zich vast te houden aan de alpenrozenstruiken, doch ze braken af, daar ze niet vast genoeg in de spleten zaten; hij viel op zijn terras terug en mocht nog blij zijn, dat hij daar bleef liggen. Na een tijdje begon hij om hulp te roepen. Zijn stem werd duidelijk teruggekaatst door de bergwanden, beneden zag hij niemand die hem hooren kon. Hij deed eenige schoten, ze kaatsten eveneens terug. In de Ofengroeve kwamen slechts jagers, de toegang was er dan ook verboden. Beneden stond het op de borden geschreven: Het wandelen in de Ofengroeve is uit jachttoogpunt ten strengste verboden. — De avond viel. Voor de zachtblauwe en violette schaduwen in de diepte, voor de inkt-zwarte bergtoppen achter hem, voor het Alpen-gloeien in het verre gebergte, had hij geen oog. Een groote angst overviel hem. Zijn tong kleefde aan zijn verhemelte. Een slok brandewijn maakte het niet beter — hij dorstte naar water. Recht boven hem was langs den bergwand een rotsblok naar beneden gevallen, dat tusschen twee uitstekende punten was blijven hangen, waardoor een hol gevormd was. Hier klom hij met de grootste moeite en gevaar in, om zich gedurende den nacht onder het rotsblok te verbergen. Hij wilde vuur maken, want de vlam kan

soms troosten in de eenzaamheid, hij had alles ervoor bij zich, maar hij kon geen brandhout bemachtigen. De weinige takken van de alpenrozen waren te sappig, ze gloeiden even, gingen echter spoedig weer uit en lieten den jager in de koude leege duisternis. Van uitputting viel hij eindelijk in slaap. Den ganschen nacht klom hij en viel hij weer neer, van uit de rots-wanden kwamen steenen gemzen- en hertenkoppen te voorschijn, ze blaatten en lachten hem uit.

Toen hij weer wakker werd, stonden de bergen in de schemering van den aanbrekenden morgen. Hij huiverde en klappertandde van kou, toch stond hij op en begon om hulp te roepen. Eerst was hij schor, maar hij riep zoo lang tot zijn stem helder klonk en hij schreeuwde zoo lang, tot zijn stem weer schor werd. Doch in de groeve was het doodstil en nergens verhoorde zich een redder. Opnieuw beproefde hij omhoog te klimmen en viel onmachtig terug op het terras. Daarop ging hij rustig zitten en dacht erover na of hij niet een van zijn kleedingstukken vaneen scheuren zou en de einden tot een langen band samen knopen om daarmee het dalen te beproeven. Toen hij echter de diepte van den afgrond beschouwde, bleek hem dat zulks vergeefsche moeite zou zijn.

Eenige maanden geleden was zijn vader gestorven. De lijkenaflegster had hem den nieuwen groflakenschen jas aangetrokken. Bernard had gedacht dat het zonde was van het dure kleedingstuk om het onder den grond te laten verrotten. Moeder vond ook, daar het geld met zooveel moeite verdiend werd, dat de doode best in zijn hemdsmouwen kon liggen. En ze hadden den groflakenschen jas weer uitgetrokken. Nu droeg Bernard hem en plotseling schoot het hem door het hoofd: het is een doodenjas, zoo is er over mij beschikt. — Het kruut had hij gisteren al verschoten zonder aan het uiterste te denken. De dood door een kogel was mooier dan die door een sprong. . . Hij kreeg een nieuwe gedachte. Zijn vader, in wiens jas hij stak, was houthakker geweest; tusschen de boomen in het woud opgegroeid, had hij zijn geheele leven aan hemel noch hel gedacht. Op zijn sterfbed echter vroeg hij plotseling, terwijl hij in de donkere kamer staarde: Is er dan geen God? — Dezelfde vraag deed Bernard nu: „Is er dan geen God?” Hij herinnerde zich uit de bijbelsche geschiedenis dat God de redder in nood en gevaar was als men tot hem bad. Maar de trotsche man schaamde zich om nu tot dengene te bidden, dien hij altijd verwaarloosd had, ja, wiens bestaan hij het liefst zonder veel praatjes ontkend had, als zijn moeder den jongen zelfzuchtigen zoon met den rechtvaardigen Rechter dreigde. Toen echter ook dezen tweeden dag de zon onderging, toen dorst en honger hem kwelden en er nog geen redder

opdaagde — toen hief hij de handen saamgevouwen in de hoogte en schreide luid. En dit wilde, aandoenlijke weenen was een bede tot God om zijn jong leven....

De avond viel vroeger dan anders, daar de hemel bewolkt was; loodgrijze nevels trokken op langs de bergwanden. De groeven lagen diep en donker beneden hem en al zag hij in het voorgebergte het frissche woud in blauwe nevels gehuld liggen, hiervan scheide hem de eeuwigheid. Mechanisch tastte Bernard naar zijn geweer, het viel en rolde in de diepte waar het zonder gedruisch verpletterd werd. — De toestand van Bernard leek een benauwde droom. En toen van uit de diepte een rood licht zijn schijn naar boven zond, lette hij er niet eens op, dacht hij dat het de opkomende maan was. Het vuur werd echter grooter en rossige rookwolken stegen in de hoogte.

De geitenhoedster Rosel was wezen grassnijden langs de benedenhellingen van de Trachöfengroeven. Het mocht wel niet, maar zij vond dat, wanneer een arm mensch alles moest nalaten wat uit jachtoogpunt verboden was, hij met de geiten moest verhongeren. Tusschen steenen en rotsen sneed ze vlijtig met haar sikkel het gras af en deed het in haar mand. Bij dezen arbeid hoorde ze meerdere malen geschreeuw. Eerst lette zij er niet op, en toen ze er naar hoorde, wist ze nog niet van waar de stemmen kwamen. Er waren zeker jagers in den omtrek, want er werd ook geschoten. Ze liep door, haar mand met gras meenemende. Den volgenden morgen was ze er weer, ze sneed weer haar gras en hoorde weer roepen. Nu schrok ze. Dat klonk als een wanhopig hulpgeroep. Ze kon nog niet hooren of het geluid van uit de meer naar achter gelegene groeven of van boven kwam. Het scheen vanaf den loodrechten wand te komen, maar dat was zeker de echo, want het was onmogelijk dat zich daar boven een mensch bevond. Daar het roepen echter na korte tusschenpoozen weer opnieuw klonk, werd ze angstig en liep naar beneden, naar het bosch en vertelde aan de houthakkers dat in de Trachöfengroeve reeds sedert gisteren iemand om hulp riep. Daarop herinnerde één zich dat gisteravond jager Bernard niet in het houtvestershuis geweest was. De opzichter liet de arbeiders niet meer werken, maar gaf bevel dat alle mannen met ijssporen, haken en lange touwen het gemzengebergte in zouden trekken. Het werd donker. Beneden in de groeve stak men een groot vuur aan, opdat degene, die verdwaald was, aan dat teeken zou zien dat er menschen uittrokken om hem te helpen.

Toen Bernard het vuur beneden steeds grooter zag worden, ontwaakte hij uit zijn verdooving en begon opnieuw te roepen. De houthakkers in het dal vlochten

van twijgen een reuzenroeper en riepen tegen de bergen op, dat hij die boven was het nog een tijdje uithouden moest, met het eerste morgenlicht zou het reddingswerk beginnen. De jager hoorde de stemmen zonder ze te verstaan. Hij voelde nieuwen moed en levenskracht in zich komen, de nacht was niet koud geweest, hij rilde wel, maar nu van vreugde. Hij kroop uit zijn hol, moest zich echter met al zijn kracht aan den rotswand vast klemmen om niet dronken van vreugde naar beneden te vallen. Toen het dag werd, ontdekte men van uit het dal de plaats waar hij tegen de rotsen zat. Van beneden af naar hem toe te komen was onmogelijk. Dan van boven af. Het was reeds laat in den middag toen van den top van den wand een strik naar beneden kwam vallen. Deze was echter veel te kort. Na verloop van eenige uren kon een veel langer kabeltouw met een ring aan het uiteinde naar beneden gelaten worden. Dit was lang genoeg, maar kwam door de uitstekende rotsen veel te ver van den wand zoodat de jager het niet kon grijpen. Toen dit ook mislukt was, bond een van de houthakkers het touw om zijn middel en trachtte zoo het terras te bereiken. Van te voren had hij tegen zijn kameraden gezegd: „Als mij iets overkomt, zullen jullie dan mijn twee kinderen niet vergeten?“

Ondertusschen lag de geitenhoedster beneden op het voetpad dat door de bergen voert, voor een lorkeboom geknield. Daar hing een beeld van de Moeder Gods, het was verweerd en met mos begroeid, toch ging er nog een heilige macht van uit: „Heilige Maria, duidt het hem niet ten kwade dat hij strikken zet voor onschuldige dieren. Hij is jager, het is zijn werk, hij moet er van leven. Hij is geen slecht mensch. Hij is jong en wil nog zoo graag blijven leven. Help hem toch van die verschrikkelijke rotsen af. Vandaag is het Heiligen dag. Ik wil ter Uwer eer vasten alle Heiligen dagen, zoo lang ik leef. Help hem er af.“ Zoo bad ze en hield den boomstam met beide armen vast. Ze drukte zich krampachtig tegen het hout aan, ze kuste den boom, naar ze meende uit zuivere liefde voor de Moeder Gods. Ze wist nog niet . . .

De man die aan het touw naar beneden gelaten was, kwam alleen terug. Het was te vergeefs geweest, men kon de plaats niet bereiken, waar de ongelukkige in het hol gekropen was. Het was onbegrijpelijk hoe hij er gekomen was. Een andere houthakker zei: hij is er gekomen en zoo ver als de jager Bernard kan komen, kan ook de houthakker Kilian gaan. Deze werd ook naar beneden gelaten aan het kabeltouw, dat boven vastgemaakt was aan de rotsblokken! Hij bleef lang weg. Het touw werd steeds verder naar beneden getrokken. De houthakkers boven hielden hun adem in — ze luisterden met gespannen aandacht. Plotseling voelde

ze aan het touw dat los naar beneden hing, drie rukken, ten teken dat ze naar boven halen konden.

„Ze komen beiden“ riep de opzichter, meetrekkend, want de last was zwaar. Eindelijk zweefden ze over den uitstekenden kant van de rots, alle twee, Kilian en Bernard, stevig aan elkaar gebonden.

Toen ze losgemaakt werden, droogde de houthakker zich het zweet van het voorhoofd, de jager viel bewusteloos neer.

Ze laafden hem met brandewijn, ze goten hem melk in, geitenmelk, die hun van uit een hut in het dal toegezonden was, ze legden hem op een baar, die ze van eiketakken gevlochten hadden en ze droegen hem langs den moeilijken weg naar het houtvestershuis in het dal. Hij was gered.

Toen Bernard weer tot bewustzijn kwam, deelde hij alles wat hij had aan de mannen uit: zijn horloge, zilveren ketting, zakmes, zijn ring, hij had zich voorgenomen zijn geheele leven geen sieraden meer te dragen, ze moesten alles maar als een herinnering bewaren.

„Er is nog iemand, die je bedanken moet,“ zei de opzichter tot hem, „de geitenhoedster uit Schrambachgraben, als zij ons niet gewaarschuwd had. . . . Aan dat bruine meisje heb jij je leven te danken.“

De menschen gaven nog niet veel voor zijn leven, want de jager had zware zenuwkoorts. Dikwijls sloop 's avonds iemand langs de houtvesterswoning, en keek door het venster. Zijn moeder was bij hem, daarom sloop de persoon gerustgesteld naar haar hut terug.

Nadat zes weken voorbij waren gegaan, was de jager zoo ver, dat hij rechtop, zonder steun, den boschweg naar het Schrambachdal loopen kon. Zijn gezicht was bleeker en fijner dan vroeger, zijn snor en wenkbrauwen beschaduwden het beter, zijn oogen waren grooter en hadden een vochtigen, vreemden glans. Voor de hut van de geitenhoedster bleef hij aarzelen staan. Groote steenen lagen op het platte dak dat ver over de bemoste wanden uitstak, voor het donkere raam stonden helroode pelargonium. Toen hij eindelijk vastbesloten naar de houten klink greep en over den vergenen drempel stapte, dacht hij er niet meer aan welke plannen hij gehad had om dit hutje binnen te gaan. — In het kleine kamertje hurkte een oude blinde man, die rustig zijn pijp rookte zonder zich om den vreemdeling te bekommeren. Het meisje, dat we reeds kennen, stond aan de karnton en roerde er ijverig in.

„Is dat jouw vader?“ sprak hij haar aan, op den oude wijzende.

„Dat is mijn kind“, antwoordde zij. Zij zei het schalks om haar inwendige onrust te verbergen. Het was in zooverre waar, daar de kindsche en hulpelooze grijs-

aard door haar verpleegd werd. De ouders waren gestorven; slechts de broer van haar vader was als eigenaar van de hut achter gebleven.

De jager stak zijn hand naar haar uit en zei: „Je weet zeker wel Rosa, waarom ik hier bij je kom?"

„Ik kan het wel raden," antwoordde ze berustend. „Ontkennen kan ik het toch niet. 'k Ben verraden geworden bij het grassnijden op verboden plaatsen. Laat me maar in de gevangenis zetten, je denkt daar toch al lang genoeg over."

Een oogenblik stond hij verbluft, toen zei hij ernstig: „Zoo mag je niet praten, Rosa.... Zonder jou was het niet zoo goed met me afgelopen. De Allerhoogste heeft me wonderlijk terugbetaald hoe ik tegen jou geweest ben. Ik zou nu openlijk voor je willen neerknielen — en vergiffenis vragen...."

Toen ze deze woorden van den jager hoorde, liet ze den karnstok staan en liep weg. Rustig liep ze naar buiten naar den geitenstal, en daar ze niet meer terug kwam, ging ook Bernard naar buiten en luisterde. Achter den houten wand hoorde hij een sissend snikken. Hij liep den stal in, trok haar na zich toe, en bedekte haar wangen, oogen en mond met brandende kussen. Ze maakte zich hevig worstelend van hem los. Met hoogrood gezicht, verward haar, en losgerukte halsdoek stond ze tegenover hem, overbluft en boos.

„Weet je het nu?" vroeg hij gedempt, „weet je het nu nog niet, dan zal ik het je nog duidelijker zeggen."

Op dit oogenblik hoorde ze vanuit de kamer de klagende krakende stem van den oude: „Auweh, auweh, auweh!" Roze snelde heen. Hij lag luid kermend op den grond en zocht met tastende handen zijn gevallen pijp waarvan hij het mondstuk nog in den tandeloozen mond hield. Het meisje raapte de pijp op, bracht alles in orde en zette den grijsaard weer in zijn hoekje. Bernard stond een oogenblik aarzeland aan de deur en ging toen heen.

Roze's gezicht gloeide den heelen dag. Haar hart had opgehouden te kloppen, toen hij zoo plotseling voor haar stond; het was haar als een brandende stroom door merg en been gegaan, toen hij haar zoo wild beetpakte. Ze had zich willen verdedigen en hem teruggestooten met de vuist terwijl hij toch pas zoo ziek geweest was — — —. Toen ze 's avonds de geiten melk, ontlastte ze zich en vertelde aan de dieren hoe gelukkig ze was. Nu eerst, nu ze het gezegd had, wist ze het zelf — ze hield van hem. Ze hield van hem!

Twee dagen had ze tijd over haar geluk na te denken. Den derden dag vond ze hem in het hooi. Op de weide in het bosch, in het hooi dat ze vroeger gemaaid had en dat ze nu naar huis wilde brengen, lag hij recht uitgestrekt, zoodat hij gedeeltelijk door het geitenvoer bedekt was. Hij had de oogen gesloten, zij

stond stil en zag hem aan. — Wat een mooi goed mensch. Maar hij hoeft het niet te weten dat ze hem zoo stil aanziet. Ze wilde wegsuipen. Nu deed hij plotseling de oogen open en lachte. Ze moest blijven staan en zelfs wat zeggen. „Jij houdt ook maar Zondag!" sprak ze hem aan.

„Ik ben moe geworden van het verhuizen," antwoordde hij.

„Wat heb je dan verhuisd?"

„Mijn eigen boeltje. Van het houtvestershuis naar moeder."

Daarop vroeg ze: „Waarom, jager?"

„Ik ben geen jager meer," was zijn antwoord, terwijl hij zich half oprichtte. „Je kan wel begrijpen waarom. Ik heb het mij dien dag in de bergen voorgenomen. Ik zet geen strikken meer. Ik wil mijn brood op een andere manier verdienen."

Ze keek hem onderzoekend aan. Misschien verlaat hij deze streek wel.

„Wat wil je dan gaan doen?"

„Wat er te doen valt. Ik kan hout zagen. Misschien is er wat te vinden in Eschau. In Untersteintal zijn ook houtzagers."

„En laat je je moeder alleen?"

„Liever deed ik het niet. Ik zou liever hier blijven. In het bosch of in Schramsbachgrund. Als ik daar eens een klein huisje had! Ik zou het daarmede wel klaar spelen, ik heb er plezier in."

Ze zei niets meer en begon met haar hark het hooi bij elkaar te rapen. — Een klein huisje, als hij dat had! Zij had er een. —

„Rosel!" zei hij spoedig, „laat dat harken."

Ze hoorde het niet en werkte door.

Hij zei nog eens: „Rosel, laat dat harken en kom bij mij!"

Daarop zei zij: „Rust jij maar, ik moet hooi binnenhaken en heb geen tijd" en ze zette haar arbeid voort.

„Ik zal je straks helpen met het binnenhaken, maar dan moet jij mij nu met rusten helpen."

Ze luisterde weer niet, maar zette den mand neer en begon het hooi er in te doen. Hij sprong op, nam een grooten bos hooi in zijn armen en gooide het in de mand. Vast perste hij het voer erin, altijd meer, tot het boven den mand uitkwam. Nog meer perste hij er in, bond het met een touw vast en stapelde er opnieuw hooi op.

„Bernard" zei ze, „je laadt er te veel op, zooveel kan ik niet dragen."

Toen de mand zoo vol was, dat het een hooimijt leek, knielde Bernard er voor, maakte de draagbanden om zijn schouders vast, lichtte zijn eene been op, daarop zette hij zijn tweeden voet op den grond en

ging met zijn last naar Schrambachgrund. Rosel schaamde zich, met de hark alleen terug te keeren, ze nam een bundel hooi in haar schort en zoo keerden ze naar huis terug. Hij kwam bij de hut aan, zij volgde hem, hij trad in de koele schuur binnen, zij volgde hem...

De blinde grijsaard zat in de kamer en neuriede brommend een oud lied.

* * *

De zwerftocht die Bernard in de streek ondernam, leek een plezierreis te worden. Hij had nooit geweten, hoeveel verdienste erin school om in het gebergte op een onaangename manier te verdwalen en gered te worden door dappere lieden. Men bewonderde en vierde hem waar hij ook kwam. De jager Bernard, die twee dagen en twee nachten in de rotsen van Trachöfen geweest was, zooals vroeger keizer Max op den Martinswand! — In herbergen waar hij, zooals vanzelf sprak, niet dadelijk herkend werd, vertelde hij wie hij was; dan gingen de lieden om hem heen staan, hij moest vertellen, drinken kon hij naar hartelust, hij was de gast van het geheele dal. Door het vele vertellen was de rotswand langzamerhand twee-en-driemaal zoo hooger geworden, dan ze door de natuur gemaakt was. Gedurende de nachten die hij er doorgebracht had, had het hevig geonweerd, de bliksem was links en rechts van hem neergekomen. Eindelijk waren arenden gekomen die hij slechts door zijn behendigheid van zich af had weten te houden. — Hij maakte kennis met een handelsreiziger, een verstandige man, die vond dat hij zich niet behoefde te vermoeien met werk zoeken, daar hij fortuin had gemaakt door zijn avontuurlijk lotgeval, dat wijd en zijd bekend was. Hij moest kunstreizen ondernemen en zich voor geld laten zien als „de wonderlijk geredde."

Wie weet of Bernard dit voorstel niet gevolgd had, het was wel naar zijn zin, als hij niet op zekeren avond, toen hij in Untersteintal zwierf, een klokje had hooren luiden. Het kwam niet van den spitsen kerktoeren van het Alpendorpie, dat aan het begin van de kloof aan het water lag, maar van het torentje van een deftige herberg, die haar personeel en ook wellicht moede wandelaars voor het middagmaal riep. Daar ging hij binnen en werd door twee houthakkers, die voor den haard hun borreltje dronken, dadelijk herkend als de wonderlijk geredde jager. In den loop van den avond kwam de waardin ook aan hun tafeltje zitten en gaf Bernard een hand, het deed haar plezier iemand te leeren kennen van wien Onze Lieve Heer veel houden moest, daar Hij hem op zoo bovennatuurlijke wijze beschermd en gered had. Wie weet wat voor bestemming hij had op deze

wereld. Wilde hij hout zagen? Dan moest hij eens bij haar achter het huis gaan zien. De houtblokken lagen daar al sinds lang opgestapeld. Wilde hij het werk ondernemen? Over het loon zou ze niet kibbelen.

Bernard bleef in de herberg, de herbergierster was een jonge, gezellige weduwe.

Den volgenden en daaropvolgenden dag snierpte achter het huis de zaag, zoodat de splinters en de witte stukjes hout in het rond vlogen. De waardin stond dikwijls met de armen over elkaar goedkeurend naar het werk te kijken. De planken waren zoo gelijk en zoo glad, dat de vroolijke oogen van de waardin spoedig erlangs afgleden tot aan den rand, waar slank en recht, het blauwe schort om zijn middel gebonden, de timmerman stond. Eenigen tijd later, toen het feest van de kerkwijding naderde, vond de herbergierster dat de zaag kon blijven rusten, Bernard moest er op uit om kalveren te koopen. Ze onderwees hem duidelijk in het beoordeelen van rundvleesch en in ieder geval moest hij den boeren zeggen, dat de prijs van het vleesch ongelooflijk daalde door den grooten invoer uit Amerika. Bernard bracht een paar groote kalveren thuis en bij het feest van de kerkwijding moest hij een wit schort voorbinden, in de gelagkamer helpen bedienen en het geld in ontvangst nemen. Trokken de boeren hierbij een lang gezicht, dan moest hij hun vertellen dat de vleeschprijzen den laatsten tijd zoo stegen omdat de Oostenrijksche veehandelaars alles opkochten. Ook voor het schenken was Bernard goed te gebruiken. In de herberg kreeg men twee soorten wijn, gewonen en goeden. Beiden werden uit hetzelfde vat getapt, alleen moest Bernard bij den „gewonen" een grof glas, bij den „goeden" een geslepen glas geven. Dit alles leerde de jager zeer vlug en hij deed het minstens even goed als de waard zelf, die een jaar geleden gestorven was. Ook kon hij de gasten met grapjes en vertellingen vermaken en in de Trachöfengroeve moest hij wel een half jaar doorgebracht hebben, zoo veel avonturen had hij er beleefd. Hoe levendiger hij de schrikbarende verhalen vertelde, des te meer water kon hij in den „gewonen" gieten, zonder dat de gasten weg liepen. Voor dusdanige diensten kreeg hij op zekeren avond van de waardin een gouden ringetje. Haar man zaliger had het aan den middelvinger gedragen, Bernard moest ze het aan den pink steken: „zoo veel grooter ben jij," had ze hierbij opgemerkt. — Den daarop volgenden nacht dacht hij aan de belofte op den rotswand gedaan om geen sieraden meer te dragen, hij stelde er zichzelf echter mee gerust dat hij in dit geval wel een uitzondering maken kon. Hij dacht er verder niet over na...

Ja toch! Hij dacht er aan, dat in de toekomst de

herberg een uithangbord zou dragen: „In den wonderlijk gereeden jager.”

Met Kerstmis was het al zoo ver dat Bernard zelfstandig koopen sloot met de boeren. Ook had hij in dezen tijd zijn kamer bij de houtzagerij zonder er verder over te spreken, verwisseld met een in het gebouw. Eerst vond de waardin dit eenigszins vreemd, maar ze dacht dat het beter was als een man zijn eigen wil had, dan dat hij er in het geheel geen had. Eenigen tijd van te voren was een houthakker, die bij de redding in de Trachöfengroeve tegenwoordig geweest was, in de herberg gekomen. Met de vuist sloeg hij op de tafel, van vreugde Bernard terug te vinden als herbergier. Ze gingen samen zitten, en frischten onder een glaasje „goede” de oude herinneringen weer op en hoe het geitenhoedstertje de arbeiders om hulp geroepen had. — Het ophalen van deze oude gebeurtenis had Bernard, zoo niet een slapelozen nacht, dan toch een onaangenaam kwartiertje bezorgd, voor hij insliep. — Deed hij de geitenhoedster onrecht wanneer hij de waardin huwde? Vrouwen begrijpen ook geen grapjes. Als je eens vriendelijk tegen ze geweest bent, willen ze maar dadelijk trouwen. Lieve hemel, als je iedereen trouwen moest die je het leven gered hebt, dan bezat de oude kolenbrandersvrouw Wabel alle mannen uit Schramsbachgrund en Hütten en Sirmleiten. Allen die door het Sirmleitwoud moesten had Wabel het leven gered, als ze aan den weg bij de houtbanen stond en den voorbijganger toeriep: „Pas op, het hout wordt afgeworpen!” Dat is ieders plicht. Men is er dankbaar voor en Rosel zal zich ook niet te beklagen hebben. En ze zal zich ook niet beklagen, want ze is een verstandig meisje. En nu ga ik slapen.

De geitenhoedster Rose vermoedde niets van al het voorgevallene. Ze had gedurende den heelen winter Schramsbachgrund niet verlaten. Ze moest daar bij haar huishouden blijven; daarbij had de blinde oude man den heelen winter te bed gelegen en moest verzorgd worden als een bakerkindje. Rosel was echter geduldig en dacht: eens zal alles beter worden. Al laat hij ook langen tijd niets van zich hooren, plotseling zal hij voor mij staan en zeggen: Nu meisje, ik ben bezorgd, ik heb eenige guldens op zak, we zullen het dus maar ondernemen.

Toen de sneeuw gesmolten was en de beekjes door de frisch groene bosschen stroomden, kon de oude weer opstaan en nu verlangde hij naar de kerk in Steintal om daar de biecht af te leggen. Daarom leidde het meisje hem op zekeren dag door de bosschen naar het dorp. De grijsaard, die aan haar arm hing, sukkelde met kleine stapjes vooruit. Het witte hoofd hield hij recht op, steeds voor zich uitziende; hoe mooi het ook

aan beide kanten van den weg groeide en bloeide, hoe zonnig de bergen en rotsen ook leken, — voor hem viel er niets te zien. Vandaag klaagde hij niet en zong geen reeds lang vergeten liedjes, hij bemoeide zich ook weinig met zijn pijp, in zich zelf gekeerd liep hij over zijn zonden na te denken.

„Vertel me eens Rosel”, vroeg de kindsche grijsaard, „moet een Christen ook zijn zonden uit zijn dromen biechten? Zie je, als je zoo eens wat droomt.”

„Neen oompje, nu raak je in de war”, riep het meisje vroolijk, „dan zouden sommige menschen een buitengewoon groot aantal zonden hebben.”

„Wat ben ik daar blij om!” antwoordde hij opgelucht. „Je moet weten, Rosel, dat ik in mijn dromen zoo vecht! Ik vecht zoo heel veel! Hu, hu. Vannacht heb ik den boschwachter Lenz en den vlotknecht Michel Damim met een houten stok doodgeslagen.”

Het meisje schaterde het uit. De drie sterkste mannen uit den omtrek, kerels als een boom, had dat kleine, achter haar aanspartelende oudje doodgeslagen. — Toen hij in de kerk, waar hij naast het meisje zat, orgelklanken hoorde, greep hij met zijn magere handen in de lucht alsof hij ze pakken en vasthouden wilde. Vervolgens begon hij van ontroering stil te schreien. Toen de pastoor echter na de preek de bruidsparen aankondigde, schreeuwde de oude plotseling met zijn dunne stemmetje luid door de kerk: „Die ongelukkige jager! Nu trouwt hij met de herbergierster en hij heeft het aan Rosel beloofd!”

Het meisje schrok hevige. Was hij geheel en al kindsch geworden. Of was het toch waar? Klonken de woorden waaraan ze eerst nauwelijks aandacht geschonken had niet tot haar door, dat Bernard Anwardtner met Theresia Pustler, de herbergierster in het Untersteindal, in het huwelijk zou treden? — Dat is niet waar! Het is niet waar! De menschen in de kerk zagen haar allen aan. Degene die achteraan zaten, gingen op de teenen staan om over de schouders der anderen heen den ongenoodden spreker te zien. De pastoor op den preckstoel gaf een wenk, dat men den ouden man weg moest brengen, doch dat was overbodig, want Rosel had hem reeds onder den arm genomen. De menschen, de muren, de altaren draaiden voor haar oogen, ze wist niet hoe ze de deur uitkwam, ze wist ook niet hoe ze met den oude naar Schramsbachgrund liep — alles duizelde voor haar als in een droom.

Den volgenden dag, vroeg in den ochtend, nadat ze de geiten gevoerd en gemolken had, zette ze brood en melk naast de leuningstoel van den oude, sloot de deur en ging heen... Ze weet toch dat het niet waar is. De pastoor is ook maar een mensch, hij kan zich in de namen vergissen of ze slecht uitspreken. Nu

wil ik Bernard opzoeken en van hem zelf de bevestiging hooren. Ze ging naar het Untersteintal waar ze wist dat hij houtzager was. Maar toen ze het voetpad bij den Kreuzberg insloeg, kwam ze dengeen, dien ze zocht, tegen. Hij had een wit schort voor en een grooten mooien hond bij zich. In een grijs lakensch pak, zijn buis versierd met zilveren knopen, zag hij er deffig en mooi uit. Ze lachte hem van uit de verte toe en zei: „God zegne je, Bernard! Je ziet er uit als een slachter!”

„Ik ben er ook een en ga kalveren koopen,” antwoordde hij. Ze gaven elkaar een hand en stonden stil. „Nu wil ik het je meteen vragen,” zei ze hakkellend, „je hebt heel veel familie, is het niet?”

„Waarom vraag je dat?”

„Het is belachelijk. In Steinthal heeft de pastoor vanaf den preekstoel het huwelijk tusschen een Bernard Anwardtner en een herbergierster aangekondigd.”

Hij nam haar beide handen en zei zeer langzaam: „Je bent een verstandig meisje.”

„Opeens kreeg ik zoo’n dommen angst dat jij het was...” Haar oogen werden heel groot, terwijl ze hem strak in het gezicht zag.

„Als je er goed over nadenkt, Rosel, dan moet je ook bekennen, dat het beter zoo is. Voor jou en voor mij. Hoe graag ik je zou trouwen, dat weet je. Maar toch — we hooren niet geheel en al bij elkaar. Ik ben te onrustig voor Schrambachgrund. En als je dan vooruit kan komen —”

„Doe je niet slechter voor dan je bent!” riep ze heftig, „het is niet waar, zoo slecht ben je niet!”

„Zeker niet, Rosel, er zal heel dikwijls gelegenheid zijn, je iets toe te stoppen uit die groote zaak. Ik zal nooit vergeten wat ik aan je te danken heb, neen zoo ben ik niet. Jij zult nooit armoede hebben, kleine Rosel...”

„Wat de Trachöfengroeve betreft, daarvoor ben je mij niets schuldig,” antwoordde zij, „maar dat andere, je bent toch nog niet vergeten...”

„Nooit zal je armoe leiden Rosa, dat verzeker ik je!”

Ze had haar handen teruggetrokken en was een paar passen achteruit gegaan. De ruigbehaarde slagershond keek met zijn verstandige oogen nu eens haar, dan weer zijn meester aan — wat zou er toch verhandeld worden tusschen die twee? Het meisje zei heel zacht: „Zeg me alleen dit, Bernard, houdt je veel van haar?”

„Kijk eens, wie daar den weg opkomt!” onderbrak hij het gesprek, op een man wijzende, die langzaam langs het voetpad omhoog steeg.

„Houdt je veel van haar, Bernard?”

„Hè, het is Steinlechner!” riep hij den man toe,

„goedenmorgen! Heb je geen kalf voor mij te koop?”

„Van hetzelfde,” antwoordde de boer, „als je goed geld geeft is het kalf te koop, anders fok ik het op, dat blijft voor mij geheel hetzelfde.”

Dadelijk was Bernard in zijn zaken verdiept, en toen hij zich omkeerde om Rosel een „God behoeve je” toe te roepen, was ze verdwenen. — Een oogenblik voelde hij zich angstig, doch toen hij een goede koop gesloten had, ging hij vroolijk fluitend heen.

Den volgenden morgen kwam de schilder en begon aan een groot uithangbord: „In den wonderlijk geredden Jager”. Ondertusschen konden voor de „verandering”, nog de laatste houtblokken tot planken gezaagd worden, meende de waardin en schalks neuriede ze:

„Zaag den perenboom, zaag den buksboom,
Snijdt de takken van peren- en buksboom,
Een vrouw wil een bed van perenhout en bukschout hebben.”

Glimlachend ging Bernard het huis uit om te zagen. Vandaag lukte het werk echter niet. Het was alsof er iets tusschen het waterrad gekomen was en toen hij onderzocht wat het was, zag hij dat een prop oude kleeren en lange haren tusschen de schroeven van het rad vastzat. En vanuit deze prop kwam een hand te voorschijn, die ook de beweging van het rad belemmerde. Dadelijk kwamen lieden aanloopen om te zien wie de doode was en haar uit de spaken van het rad te halen. Bij dit werk liet Bernard plotseling een schreeuw hooren en sprong achteruit. Hij had gezien wie het was.

De waardin, vol ontsteltenis dat een jong mensch hier zoo droef verongelukt was, beval, dat het lijk in een zijkamer van het huis afgelegd zou worden. Daartegen verzette zich Bernard: Niet in dit huis! Hij was bang voor lijken. Ze begonnen erover te twisten, de waardin was opgewonden en stond er op, dat men hier de christelijke barmhartigheid in acht moest nemen, Bernard, zelf doodsbleek, wilde van het afleggen in het huis niets weten.

„Dat wil ik wel gelooven, dat hij haar niet meer durft aanzien,” zei een oude knecht hardop, „het is de geitenhoedster, waaraan hij in de Trachöfengroeve zijn leven te danken had en later nog veel meer...”

De waardin zag hem onderzoekend aan: „Is dat waar, Bernard?”

Hij antwoordde iets, maar zoo onduidelijk, dat het niet te verstaan was. Zij ging naar den schilder van het huis, die bijna klaar was met het in sierlijke reuzenletters geteekende opschrift: „In den wonderlijk geredden jager.”

„Veeg het maar weer uit baas, ik blijf bij mijn oude schild.”

Bernard rilde. Hij had het begrepen.

EEN CABARET ARTISTIQUE TE PARIJS.

Wanneer het vriest of het is guur weer, dan weet een bewoner van het Quartier latin, waar hij voor weinig geld een prettigen avond door kan brengen: in het „Caveau du Cercle” op den Boulevard St. Germain. Vreemdelingen, in 't bijzonder toeristen, krijgen dat zelden te zien: 't is niet „en vogue”, 't is er niet duur genoeg en 't staat niet op de lijst van bezienswaardigheden, die men vóór z'n vertrek uit 't vaderland van bereide vrienden heeft meegekregen. Gelukkig maar: het oorspronkelijk karakter van zulke gelegenheden blijft er door bewaard en het gaat er niet mee zooals met de grootere, die al sinds lang verinternationaliseerd zijn. Het oorspronkelijk karakter, daar hoort ook het slag van bezoekers toe. In de Cercle komen voor 't meerendeel stamgasten, de artisten daaronder begrepen. 't Zijn bijna altijd dezelfde, het publiek kent hun sterke en zwakke zijden, maar het is toegevend. Want zij zijn het, die dien aardigen kring in stand houden door hun vrijwillige medewerking, zonder salaris. Dat lijkt thans iets ongehoords en alleen het tastbare feit kan het doen gelooven. De Cercle heeft trouwens meer eigenaardigheden behouden, die in de andere „cabarets artistiques” verloren zijn gegaan.

Komt ge rillend en huiverend van de kou den killen boulevard af en treedt ge het café binnen, dan wordt uw hooggespannen verwachting eerst even teleurgesteld. Ge ziet een koffiehuis als een ander, een heel enkelen bezoeker, een clubje verstokte kaartspelers om een tafel en een geeuwende juffrouw achter de toonbank. Ge zijt ook nog maar in de voorhal van dit paleis van vroolijkheid. Daal nu de trap af achter in de zaal. Een degelijk mensch deinst terug voor dien raad en ziet in z'n verschrikte verbeelding al een roofhol vóór zich en moordenaars met getrokken messen. De aanblik van den politie-agent, die in een hoek de orde zit te handhaven, stelt hem echter gerust. Door den blauwen tabaks-rook, die hangt onder 't keldergewelf, komt een onbeschrijflijk lawaai u tegemoet, maar 't is een vreedzaam, een goedig lawaai, nitbundige vroolijkheid, die zich na een geestig couplet uit in wild handgeklap en kreten van bijval. De directeur artistique, een kerel met woeste lange haren en een reussachtige pijp van boomschors, staat op en verwelkomt u met overdreven weidsche gebaren:

„Voici des fauteuils, mes princes, asseyez-vous!”
Het publiek op leëren banken langs den muur en op tabourets rondom de tafeltjes, waarmee de kelderzaal

is volgepropt, maakt zich vroolijk om uw entrée, vooral, als ge een nieuweling blijkt. Maar wordt vooral niet boos, de anderen hebben ook hun beurt gehad!

De rumoerige menigte, die het zaaltje vult, is jong en jolig. Overal in het rond stijgt een gegons van stemmen op, korte zinnen, het geestige vuurwerk van 't Fransche gesprek. Daar tusschendoor hoort men soms iemand, die een kluchtig verhaal vertelt met nadruk op de effecten en een schelle vrouwenlach giert er af en toe boven uit. Dit alles overstemt het deuntje van den pianist, dat de pauze vullen moet en dat ongemerkt de vroolijkheid gaande houdt.

Nauwelijks is het uit, of daar klinkt de galmende keelstem van den directeur-artistique, die harder schreeuwt dan heel 't publiek te samen. 't Lawaai mag vooral niet verslauwen, 't is een voorwaarde voor de juiste stemming. Het snerpt uit zijn keel:

„Dans quelques minutes nous aurons le plaisir d'entendre le bon chansonnier Marcel dans ses oeuvres”.

Het rumoer gaat door, de pianist zet een nieuw wijsje in, automatisch vingervlug en confereert onder-tusschen met een blauwgeschoren jongmensch, dat op de verhooging achter de piano is geklommen. Zijn zij het eens geworden, dan zwijgt de muziek en de chansonnier kondigt aan, wat hij zingen zal:

„J'aurai le plaisir de vous chanter. . .”

Het publiek is wat stiller geworden, de gesprekken worden fluisterend gevoerd; een enkele bezoeker, die nog doorpraat, wordt tot de orde geroepen en de artist zet in. 't Is een „chanson d'actualité”, dat hij zingt, dat specifiek Parijsche soort van liedjes, waarin de gebeurtenissen van den dag worden belachelijk gemaakt en hooggeplaatste personen goedaardig worden bespot. (President Fallières is vooral een dankbaar onderwerp). De muziek is zoo gecomponeerd, dat ze onnoozel klinkt op 't oogenblik, dat er een geestigheid valt. De zanger blijft met stem en gebaren geheel in den geest der melodie en doet, alsof hij zelf den dubbelen zin van zijn woorden niet vat.

Het eerste liedje wordt gevolgd door een aangehouden handgeklap; de zanger zingt een tweede, een derde in den zelfden geest. En terwijl 't applaus voor 't laatste nog aanhoudt, klinkt weer de scherpe stem van den directeur.

„Un large ban d'honneur pour l'excellent camarade Marcel.”

Een „ban” is een uiting van bijval, een rhythmisch

handgeklap, waarvoor de directeur de maat aangeeft en dat door allen wordt uitgevoerd:

één, twee, drie, vier, vijf,
één, twee, drie, vier, vijf,
één, twee, drie, vier, vijf,
één — twee — drie.

Gewoonlijk wordt de ban besloten door „quelques cris d'admiration", waarbij elk om 't hardst schreeuwt of diereengeluiden nabootst.

Is 't publiek het gillen moe en de kalmte eenigszins hersteld, dan galmt weer de directeur: „Dans quelques minutes la parole passe à la bonne camarade Renée."

Een merkwaardige vrouw, die Renée. Een jaar of dertig is ze, een beetje corpulent en ze heeft het daarbij passend goed humeur. Ze neemt het leven op van de vroolijke zijde, al zal zij u straks door haar gevoelvolle liedjes ontroeren. Want 't is merkwaardig, hoe dat luidruchtig publiek kan worden geboeid door een ernstig lied, een droef verhaal, wanneer Renée het zingt. Ziet, daar staat ze op van de tafel, waaraan ze zat te praten en baant zich een weg tusschen de tafels door, waar een ieder inschikt om haar door te laten. Ze is gekleed als andere vrouwen uit het publiek, ze draagt een mantel en een hoed en even te voren hadt ge in haar niet de artiste gezien, die ge nu hooren zult. Ze staat achter de piano en geeft den pianist een blad muziek. Hij slaat een toon aan

en zij knikt, dat 't goed is en glimlacht. Ze staat daar in de volle rijpheid van haar dertig jaren. Ze is heel bleek, de fijne huid van gezicht en hals is van een ongekende blankheid, de kin een ietsje uitgezakt. Van onder het dichte zwarte haar kijken haar oogen glimlachend de zaal in, maar hun glans is nog gesluierd:

al den glans en de straling, die ze geven kunnen, al de teederheid en 't medelijden, die ze vermogen uit te drukken, zullen ze geven in het lied.

Een kort prelude. Ze richt zich op en buigt het hoofd wat achterover, zoodat het licht valt op haar blanke vel en zinnelijken neus. Ze zingt:

„Elle n'avait en v'nant
d'son village
Pour tout bagage
qu'son courage
Et comme elle était très
naïve,
Il arriva ce qui arrive.
etc.

De oude geschiedenis van 't meisje uit het volk, dat verleid en verlaten is. 't Verhaal is zoo oud, dat iemand, die 't met pathos zou declameeren, beslist belachelijk zou zijn. Maar hoor nu, hoe Renée het verhaalt, dat geschiedenisje, dat atoompje van het groote wereldverdriet. In haar stem en de uitdrukking van haar gelaat is 't meege-

voel van een pleiter, die zijn client wel schuldig weet, maar toegeeflijkheid vraagt uit medelijden. 't Is een vrouw, die een vrouwenzaak bepleit. En die vrouw in den vollen bloei van haar leven, die stellig deze kleine tragedie wel van nabij zal hebben gekend, heeft het recht om zoo te spreken.

De zanger Marcel Legay zingt een lied.

EEN CABARET ARTISTIQUE TE PARIJS.

Hebt ge opgemerkt, lezer, hoe sober en hoe snel van verhaaltrant die eerste regels zijn? Ge hebt stellig dat meisje voor u gezien, zooals ze arm maar vol moed uit haar dorp de wereld introk. Die versregels doen mij denken aan andere, van den grooten dichter Verlaine:

„Je suis venu, pauvre orphelin,
Riche de mes seuls yeux tranquilles
Vers les hommes des grandes villes.
Ils ne m'ont pas trouvé malin.”

De toehoorders luisteren aandachtig en in het applaus na elk couplet ligt een warmte, geheel verschillend van het lawaaiig handgeklap van zooveen.

Renée wordt opgevolgd door een beginnelinge, die met een mager, telkens omslaand stemmetje een sentimenteel lied zingt. Het publiek, dat met één oogopslag haar onbedrevenheid heeft opgemerkt, neemt haar min of meer ironisch waar en moedigt alleen maar aan, omdat ze nogal een knappe vrouw is. Haar linksche, gewild bevallige bewegingen herinneren aan den tijd, toen ze nog dienstmeisje was en ze houdt den hoogen slottoon van haar liedje wat al te lang aan bij wijze van tour de force.

Wij zullen er niets bij verliezen, onder dit nummer de zaal eens rond te kijken. De dikke steenen pilaar vóór de piano, die 't gewelf stut, belemmert het uitzicht wel, maar heeft toch indirect zijn nut. Hij geeft den indruk van behelpen en bevordert onbewust de gemoedelijke stemming. In 't rond langs de muren zijn beschilderde paneelen, die als illustratie der gezongen liederen dienst kunnen doen. Wij zien er Marcel en Musette uit de „Vie de Bohème” in de kleeding van 1830 arm in arm door een nauw straatje van 't Quartier latin wandelen; we zien een nimf, die een harp bespeelt in een groene weide. Op een ander vak is een schilder afgebeeld, een man van middelbaren leeftijd, gekleed in 't zwart met slappe zwarte das. Zijn lang gezicht met puntigen baard heeft een lijdenden trek, maar zijn oogen staan blij en helder. Zijn brein is zeker vervuld van nieuwe scheppingen in de toekomst. Maar boven zijn hoofd vliegt een zwarte vleermuis en achter hem staat 't doodsgeraamte met de zeis gereed. Wat melodramatisch, maar geheel in den stijl der omgeving. Eén paneel vooral is bijzonder mooi. 't Stelt den uitgang van 't „Caveau du Cercle” voor, maar gezien door de alles vermoeiende achttienjarige oogen van drie studen-

ten, die na 't concert met hun meisje naar buiten komen. Ze zijn niet dronken van alcohol, maar in een roes van vroolijkheid en de talrijke indrukken, daar beneden opgedaan, werken nog na in hun hoofd. Op den achtergrond in de open deur staat de patroon, vaag in de gele atmosfeer der straatlantarens. Dat gele licht daar buiten op den boulevard zien ze als iets feestelijks, een belofte van nog veel meer genieten.

Als de debutante haar programma heeft afgewerkt, volgt er een komisch nummer, dat altijd veel succes heeft. 't Is een chanson van Mayol, den gevierden café-concert-zanger en 't wordt voorgedragen door een jongen schilder van de Ecole des Beaux Arts. „Les Mains des Femmes” heet het en 't zingt den lof der vrouwenhanden in haar talrijke verrichtingen: de handen der vrouw, die met een gracieus gebaar zich kapt of het poederkwastje hanteert, de handen der jonge bloemenverkoopster, die een bouquetje bijeenbindt, ja, zelfs de handen van de keukenprinses, die lekkere schoteltjes bereidt.

„Les mains des femmes,
Je le proclame,
Sont des bijoux
Dont je suis fou.”

Maar het merkwaardige is vooral, dat het liedje door drie personen tegelijk vertolkt wordt, door vier, als men den pianist meerekent. Op het podium achter de piano staat er één, die de gezichten trekt en doet alsof hij zingt. Achter hem staat onzichtbaar een ander, die zijn armen leent voor de handbewegingen en naast den pianist zit de derde, die schijnbaar de partituur volgt, maar in werkelijkheid het lied zingt. Deze combinatie is allergrappigst, vooral wanneer bij de poederbeweging de handen van nummer twee aan den hulpeloozen nummer één een draai om z'n ooren geven.

Er komen nog verschillende artisten aan de beurt, elk in z'n eigen genre, o.a. een oude vrouw, die boven op een stoel met schorre stem staat voor te dragen en na afloop rondgaat in de zaal, om bonbons en chocolade te verkoopen. Op het laatste nummer, even over middernacht, volgt altijd „le ban terminus, le plus intéressant de la soirée” en de directeur galmt voor de laatste maal met zijn geweldige stem: „Au revoir, messeigneurs, à ce soir neuf heures.”

Parijs.

RUDOLF SLUYTER.

Herkauwers' rustuurtje in het Schwarzwald.

SCHWARZWALDER KOEIEN EN GEITEN.

Door een Hollander, die in het Schwarzwald vertoeft, werden ons bijgaande foto's toegezonden. Wij twijfelen niet of zij zullen den lezer interesseeren.

Naar de geachte inzender ons mededeelde, werden die foto's door hem genomen na velerlei moeiten en klimtoeren. Evenwel, deze zag hij zich ruimschoots beloond door de welgeslaagde resultaten, welke hij door middel van zijn camera wist te verkrijgen. Want zij geven ons een goeden indruk van de schilderachtigheid van het heerlijke berglandschap.

Op den voorgrond bespeurt men de geiten en koeien, die in den zomer elken dag door herders bergopwaarts worden gedreven, in aardige grocpeer- ring bijeen. Het eene dier staat op den bergkam, het ander ligt in stilte te herkauwen, te midden van de meest schilderachtige omgeving. Duidelijk ziet men het verschil tusschen dit vee en dat, wat wij in

onze groene vlakke weiden plegen aan te treffen.

De inzender deelde ons nog verschillende bijzonderheden mede, die ons interessant voorkomen om hier te vermelden. Geven wij hem derhalve het woord:

„Van het op 1020 Meter boven den zeespiegel gelegen dorp Todtnauberg in het Schwarzwald, worden iederen dag de koeien en geiten naar den 300 Meter hooger gelegen Stubenwasen gedreven.

De Stubenwasen ontleent haar naam aan den Stubenbach of beek, die hier ontspringt.

Op deze hoogte van 1320 Meter geniet men een prachtig vergezicht op de Zwitsersche Alpen. De koeien en geiten kunnen zelfs 's nachts in den heeten zomer niet buiten blijven, daar het op deze hoogte 's nachts te koud wordt. 's Morgens om zeven uur blaast de herder op een horen, en dan verzamelen zich de koeien uit alle boerderijen in den omtrek om den meer

SCHWARZWALDER KOEIEN EN GEITEN.

dan 300 Meter hooger gelegen berg te beklimmen.

Een koe met een groote bel of klok, zooals men die hier noemt, — want zij zijn gestemd als kerktoeren-klokken — gaat voorop; de anderen volgen en even-zoo gaat het met de geiten. De kudden tellen meestal 150 à 200 koeien en 50 à 80 geiten met slechts twee herders.

De koeien en geiten zijn er aan gewend om 's ochtends tegen half zeven in hun stallen gemolken te worden en 's avonds om zeven uur, zoodra zij van hun uitstapje in de bergen terugkomen en op stal staan, weer. Dit gaat zoo den geheelen zomer door.

De bevolking is streng katholiek. De herder en zijn „Zubot” — zoo heet de herdersjongen — besprenken iedere koe en geit met wijwater en voeren de beesten brood, waarop zout gestrooid is.

Alvorens de herders met hun kudden de bergen ingaan, bidden zij het „Ave Maria” om ongelukken te voorkomen. Het zelfde doen zij, alvorens van de bergen af te dalen.

De herder, die zoo elken dag c.a. 13 uur van huis is, heeft over zijn rug een zak met boterhammen, in zijn rood vest een oud horloge ter grootte van een vuist, aan zijn bretels een groot mes bevestigd en een lange zweep in de hand.

De koeien kunnen niet voor begin van Mei naar de hoogten gedreven worden; tot zoolang ligt er te veel sneeuw. De eerste maal, dat de koeien door de herders naar buiten gebracht worden, wordt er vooraf een heilige Mis gelezen.

De koude noodzaakt in begin van October, ook al is er nog geen sneeuw gevallen, de dieren op stal te houden.

Merkwaardig, dat, hoewel de beesten tengevolge van hun klimpartijen mager en klein blijven, dus niet zoo vet worden als het Hollandsche vee, zij toch veel meer en betere melk geven dan onze koeien! Dit z.g. Wäldervieh behoort tot de kleinste rundveesoorten van Europa. Het grootste gewicht is 300 à 350 pond. Per dag geven zij gemiddeld 14 à 15 Liter melk!”

Schwarzwalder geiten op den kam van een berg.

DE ATALANTA-NUGGET,

EEN AUSTRALISCH VERHAAL

door Chr. van Balen Jr. ☆ ☆ ☆

I.

„Groote goudvondst in Noord-Victoria!! De Atalanta-nugget, de grootste goudklomp, tot op heden in Australië „gevonden!!! De vinder, mr. Sykes, plotseling van „straatarm millionaire! Voor 60 000 pond aan waarde „ineens gevonden! De Victorian Mining Cy. biedt „80 000 pond voor de claim!!! Rush naar Atalanta-camp!!!”

De krantenjongens schreeuwde het door Collins-street, toen ik om tien uur naar het bureau van de Melbourne Herald ging, waaraan ik sedert eenige weken als reporter verbonden was. Ik vloog de trappen van het groote gebouw op, direct naar de kamer van m'n „editor”.

Ja het was waar! Mogelijk een klein beetje over-dreven, maar dan toch niet erg. Aan de krant hadden ze het direct van de Mining-Company, en die had het weer telegraphisch van haar agent in Rochester, het telegraafkantoor, dat het dichtst bij Atalanta-camp lag. De agent was er direct heengegaan, en het cijfer betreffende het bod, door de company voor de claim gedaan, was juist.

Mijn hoofdredacteur, mr. Bedcraft, voorkwam mijn wenschen. „Dat is een job voor U, mr. van Balen. Vanavond vertrekt U met de nachttrein naar Rochester.

„U neemt een paard mee, en dan morgen te paard verder naar Atalanta-camp. Ontziet U geen kosten, en wees vlug in alles. Hier heeft U voorloopig een chèque voor 100 pond, aan de „branch” van de Victorian-bank

te Rochester kunt U meer krijgen, als U ons maar seint. Goede reis. O, ja, als U wilt, kunt U een mannetje meenemen als boodschap-rijder; zorgt U zelf maar, dat U er eentje krijgt. Hij kan drie pond 's weeks en z'n onkosten krijgen. Adieu”.

Ik kon heengaan. Van praatjes hield mr. Bedcraft niet; voor inlichtingen moest ik zelf maar zorgen; hij gaf alleen z'n orders.

Daar stond ik dus weer midden in Collins-street. 't Was 10 uur 's morgens, en 's avonds om ongeveer half elf ging de nachttrein naar Rochester, dat wist ik. Ik had dus nog ruim twaalf uur tijd om me gereed te maken. Nu eerst natuurlijk naar North-Melbourne, om Beutler, mijn trouwen vriend en componist, te waarschuwen. Want die moest natuurlijk mee, en hij zou wel voor geen avontuurtje terugschrikken. En we hadden samen al zooveel meegemaakt, dat hij me nu niet alleen zou laten, dat wist ik wel. Dus op de tram en naar North-Melbourne.

II.

Beutler zat voor z'n piano, en studeerde, toen ik opgewonden naar binnen stormde. „Beut, houd op met spelen, we moeten op weg naar Atalanta-camp!” Beutler verbaasde zich nooit ergens over.

Hij hield op met spelen, sloot kalm zijn piano, en zei, langgerekt „sooo . . .” Toen kalmeerde ik ook, en vertelde hem de geschiedenis. Zooals ik gedacht had, ging Beutler graag mee; het speelt hem wel, zijn piano in den steek te moeten laten, maar soit: zoo'n tocht

verzuimen, ging niet. Maar hij stond er op, dan tenminste zijn gitaar mee in te pakken bij onze bagage.

Onze bagage. Ja, daaraan had ik niet gedacht! Wat zouden we mee moeten nemen naar zoo'n onherbergzaam oord? En dan nog wel zoo'n kamp, waar de mijnwerkers hoopvol door de groote vondst, in massa's heenstroonden, zonder dat de plaats voldoende in de behoefte aan levensmiddelen zou kunnen voorzien. Ik kreeg een idee. Mr. Cole moest me helpen! Mr. Cole, mijn Australische theater-directeur-cowboy, m'n vriend, die me vroeger al m'n eerste paard had zien bestijgen, en het beest samen met me gekocht had. Mr. Cole, die zelf Australië van Noord tot Zuid en van Oost tot West had doorkruist; die zelf cowboy en goudzoeker was geweest, die zou me wel kunnen en willen helpen. Direct er dus maar heen.

Mr. Cole had natuurlijk het groote nieuws al gehoord, en kende Atalanta-camp heel goed. „Zelf een „claim” gehad, die geen steek opleverde,” vertelde hij. „Anders een flink kamp. Een tweehonderd „white men” en een veertig Chineezers. Twee bars, en het lag op een 80 mijl van Rochester-railway-station”. „Wat we mee moesten nemen?” „Natuurlijk een tent, kookgereedschap, revolvers, geweren — vooral revolvers, want er zou wel eens herrie kunnen komen — en dan een paar kisten met levensmiddelen: blikjes, meel, zout e. d. en laten staan in Rochester. Een mannetje om op reis mee te nemen had hij ook wel voor ons. Een van z'n figuren, ook een oud-mijnwerker en cowboy. Als we maar een plaats wilden bepalen, waar hij ons 's middags kon ontmoeten, zou Mr. Cole wel zorgen, dat hij er was. Met een paard, natuurlijk.”

Opgeruimd dankten we Mr. Cole, namen een „drink” op den goeden afloop der expeditie, en toen naar huis om de boel in orde te maken. Revolvers hadden we nog, elk twee, en ook elk een geweer, maar we moesten er voor onzen bediende nog bijkopen. In onze zadeltassen een stel verschooning, amunitie, cigarettens, papier; de paarden opnieuw beslagen, de chèques verzilverd, en aan een groot warenhuis onze orders gegeven voor alles, wat we verder nodig hadden, om half tien 's avonds te bezorgen aan het station, en klaar waren we. In de Princes-bar ontmoetten we onzen aanstaanden metgezel: zijn paard stond voor de deur. Hij zelf was een echte bush-man, bruin, mager, als een cowboy gekleed, met een blauw linker-oog, opgelopen in een vechtpartij den vorigen avond. Dus voor een stootje was hij niet bang. Des te beter! We namen hem mee, om nog een éénmanstent te kopen, zooals Beutler en ik er al elk een hadden. Toen dineerden we met ons drieën, en gaven onzen man een week voorschot.

's Avonds om tien uur waren we aan het station, in

ons Australisch winter-costuum. We konden zien, dat we veel reisgenooten zouden hebben. Overal mannen met gereedschap en wat leeflocht bij zich: mijnwerkers, allen op weg naar Atalanta-camp. De trein was vol met hen; gelukkig alleen de tweede klas. Wij reisden eerste. De paarden in den beestenwagen, het tuig er af, en mee in den wagen; de inmiddels gearriveerde kisten van het warenhuis in den goederenwagen, en we stapten in. De trein zette zich in beweging, en uit het portier leunend kon ik nog juist met Schadenfreude zien, hoe mijn collega van de „Melbourne-Argus” buiten adem kwam aanhollen en... den trein miste. Daar gingen we, op weg naar Atalanta-camp!

III.

De weg van Rochester naar Atalanta-camp was heel wat drukker dan anders. Mijnwerkers te paard en te voet; transporten met hout, en levensmiddelen: we haalden ze allen in, gezeten als we waren op onze vlugge paarden. We moeten onder al die gelukzoekers wel een rijke vertooning gemaakt hebben. Vlugge paarden, elk onder op zij, opgevouwen, onze tent, de zadeltasch vol, over onzen rug ons geweer en ons keukengereedschap; in onzen gordel, vol met patronen, links en rechts een revolver, en onze hooge jachtlaarzen met groote jachtmes, terwijl Beutler links aan zijn zij zijn gitaar had hangen.

's Morgens om halfzes hadden we het station verlaten, en 's middags te ongeveer vier uur bereikten we Atalanta-camp.

Het leek wel een kermis! Tenten overal, de meeste nog in aanbouw; druk heen en weer geloop van menschen, geschreeuw, gejoel in de bars — er waren er nu al meer dan twee —; gevloek overal. En tusschen de menschenmassa door, bedaard en kalm rijdend, twee bereden constables. Er was dus al politiemacht. Geen wonder ook, met zoo'n grooten goudrijkdom en zoo'n ongeregelde, wassende bevolking.

Het leek mij het veiligste, direct maar de autoriteiten in den arm te nemen, en vroeg dus aan de constables den weg naar de houten loods, waarin de „camp-commissioner”, de regeeringsbeambte, die in een kamp zooveel als burgemeester is, zijn verblijf hield. Zij brachten ons er zelf heen. Daar, voor de „town-hall” zooals de loods gewoonlijk genoemd werd, was het lawaai het hevigste.

„Daar hebben ze de „nugget” opgeborgen,” verklaarde een van onze geleiders. Geen wonder, dat de belangstelling zoo groot was. Rond het gebouwtje stonden overal groepjes mijnwerkers het groote voorval te bepraten, en van uit de „bar” er naast stroomde voortdurend meer nieuwsgierigen toe; een stuk of wat

„constables" patrouilleerden voortdurend rond de loods en tusschen de kijklustigen.

Onze geleider bracht ons naar binnen, en we vonden den „commissioner", die zat te praten met een klein mager mannetje, smerig gekleed, ongeschoren: een toonbeeld van uitgewerkte mijnwerkers-misère. Maar nauwelijks had ik me bekend gemaakt als journalist, of de „commissioner" stelde ons met een glimlach voor: „U treft het juist, hier is de groote man zelf: mr. Sykes".

Ik stond verslagen. Dus dat was de gelukkige, de bezitter van ettelijke millioenen!

De man merkte onze verbazing, en scheen er door geveild. Direct maakte ik dan ook van de gelegenheid gebruik om me te laten inlichten. En, misschien wel voor de honderdste maal in de drie laatste dagen deed de man zijn verhaal.

„Ik ben nog geen jaar hier, gentlemen, en een jaar van grooter misère heb ik nog nooit gehad. Toen ik hier kwam, had ik nog net geld genoeg, om mijn claim te betalen. Een pond was het maar. Hij ligt daar in die richting" — en hij wees met zijn smerigen, veeltalige duim door het venster. „En daar heb ik gewerkt dag in, dag uit. Nooit iets gevonden van beteekenis. Een enkele maal een „nugget", zoo groot als een hazelnoot. Altijd precies als de nood op het hoogst was. Gewerkt van 's morgens vroeg tot 's avonds laat. Nooit genoeg te eten, vooral de laatste twee maanden niet. Geen crediet meer in de „store" voor meel, vleesch of patronen. Mijn hemd wegtrottend aan mijn lichaam. En toen opeens, die ader. Eerst een paar bonken zoo groot als mijn vuist. Goud, gedegen goud! Ik kon het bijna niet gelooven. En toen de groote. Daar" — hij wees op de groote brandkast, die in het vertrek stond, — „daar ligt hij. Ik kon hem alleen niet optillen. Niet eens verwikken met mijn houweel. Ik heb hem toegedeekt, de kleintjes in mijn zak gestopt, en ben naar den „commissioner" hier geloopt. Tijd om te eten had ik niet eens. D'r zijn vier „constables" met mij meegegaan; die hebben me geholpen, den grooten er uit te halen, en ze zijn er bij blijven staan terwijl ik groef. Heelemaal alleen. Ik heb doorgegraven, als een gek, en voortdurend kwamen er meer gele klompen te voorschijn. De „constables" losten elkaar af, maar ik groef door, en aan den rand van mijn put stapelde het goud zich op. Goud, puur goud, zoo goed als de munt! 's Avonds hebben ze me met geweld naar huis gebracht, om te eten. Ik wou niet weg van mijn mooie goud; ik heb geworsteld, geschreeuwd als een gek. Toen heb ik gegeten, en ben in slaap gevallen, terwijl zij de wacht hielden bij mijn claim. Maar den volgenden morgen begon ik opnieuw. Ik wroette in het goud. Bergen heb ik er uit gehaald. En het heele kamp stond er omheen.

Maar helpers wou ik niet hebben. En toen, eindelijk, toen ik niet meer kon, is de agent van de „mining-company" gekomen, en heeft me voor de rest 80 000 pond geboden. Ik begreep hem niet eens. Maar hij hield aan, bood meer, 100 000 pond 120 000 pond, 150 000 pond. Toen heb ik aangenomen. Ze zijn er nog bezig. Morgen ga ik naar Melbourne toe..."

Het mannetje hield op met spreken, en zijn oogen flikkerden. De koorts zat er nog in, de goudkoorts. Het was, alsof hij vertelde van een visioen; ik zag hem graven, met kromme vingers, het goud om zich heen gooien, in groote blokken...

Wij hebben afscheid van hem genomen en zijn met een paar constables er op uit gegaan om een plaats te zoeken om onze tenten op te slaan. Maar we liepen als in een droom, en voortdurend klonk nog de krieschende stem van het mannetje — millionair nu — in onze ooren: „Goud! Goud!!"

IV.

De constables wezen ons een plaats aan om onze tenten op te slaan, en spoedig stonden ze alle drie overeind; in het midden bouwden we ons vuur, waarboven weldra onze thee kookte en ons vleesch gebraden werd. De avond viel; ik schreef een telegram aan de Melbourne-Herald, en een verhaal van wat we gezien hadden. Beide werden direct door onzen bediende meegenomen, te paard, naar Rochester.

In den avond gingen we er op uit om het kamp te bekijken. Een Zigeuner-kamp was er niets bij. Daar, waar nog voor een week een 210 man een armzalig bestaantje leidden, waren nu rees een duizend monden te stoppen. En voortdurend nam het aantal toe. Uit heel Victoria stroomden de gouddorstigen aan; de meesten bezaten nog maar net geld genoeg om zich zoo gauw mogelijk van een claim te verzekeren, om dan direct met graven te beginnen. De meer gefortuneerden hadden een tent meegebracht; het grootste gedeelte kampeerde in de open lucht. Wagen na wagen met levensmiddelen, hout, tenten, enfin alle mogelijke dagelijksche behoeften, kwam den weg van Rochester af, en ontladden hun last aan de twee in der haast geïmproviseerde „stores", die welhaast warenhuizen geleken. Uit de bars klonk heidsch lawaai, gevloek en getier; hier en daar waren mannen aan het vechten; door het geheele kamp, zoover de vuren zichtbaar waren, patrouilleerden zwijgend en oplettend de bere-den constables.

En in den avond zaten Beutler en ik voor onze tent; hij klimperde wat op zijn gitaar en zong een eentonig Arabisch nachtliedje, meegebracht van zijn zwerftocht door Marokko: ik probeerde te schrijven, maar

door mijn hoofd gonsde voortdurend het woord „goud!” Het werd een obsessie! Ik zag weer dien man voor me, zooals hij daar had zitten verhalen van zijn groote vondst; voor mijn oogen schemerde goud, en de wachtvuren, die over de vlakke tintelden, leken me evenzoo veel spotgeesten van levend goud . . .

Beutler en ik bleven er veertien dagen. Iederen avond ging onze estafetterijder met telegrammen en brieven naar Rochester-railway-station, en kwam in den morgen terug, om overdag te slapen.

Den dag, volgende op onze komst, kwam er van het station een artillerie-caissonwagen met een dertigtal bereden militairen om den schat over te brengen. Onder grooten toeloop van nieuwsgierigen werd de groote klomp — volgens Australisch gebruik hadden ze hem met whiskey gedoopt, en hem, „Atalanta-nugget” genoemd — in den wagen geladen, de kleinere klompen erbij, de held van den dag verscheen, begroet met joviale toejuichingen en jaloersch gemompel, steeg op een voor hem meegebracht paard; de cavalleristen schaarden zich om den wagen, en voort ging het naar het station, en vandaar per extra-trein naar Melbourne, waar de groote vondst veilig aanlandde en direct naar de Munt werd overgebracht.

De schat had ons kamp verlaten. Maar nog steeds trok een oneindige reeks goudhongerigen het kamp binnen. Van Melbourne kwamen ze: allerhande beroepen: werklieden, kantoorklerken, zeelieden, cowboys, en echte mijnwerkers. Ze kwamen van Berdigo en Ballarat, van de kampen in Noord-Victoria. Uit New-South-Wales kwamen ze, hun theeketeltje en hun dekens op den rug; ze kwamen uit Queensland en van Tasmania. Aan het einde der tweede week kwamen ze van Kalgoorlie en Coolgarlie in West-Australia; menschen, die hun laatste bezit van de hand hadden gedaan om maar het land van belofte te kunnen bereiken. Dat land van belofte, waar geen levensmiddelen genoeg konden worden aangevoerd om al die hungerigen te kunnen voeden; waar vleesch, meel, alles — vooral hout — het tiendubbele der gewone prijzen kostte;

waar alleen sterke drank, die immers gemakkelijk wordt aangevoerd, de gewone prijzen maakte.

Daar werd gedronken door hen, die geld hadden; gevochten om drank, door hen, die geen geld hadden; daar werd overdag gegraven en gewroet in de aarde; 's avonds feestgevierd en gevochten. En geen die succes had; die zijn gouddorst kon bevredigen, zooals die eene het gedaan had.

De „Australian Mining Company”, die voor 150 000 pond Mr. Sykes' claim had overgenomen, stuurde eenige employés met een troep werklieden, die de heele claim uitgroeven, om de eerste dagen nog voor een 20 000 pond op te delven, en dan, tot groote vreugde der kampbewoners, te vinden, dat de ader uitgeput was.

En toen hadden de nieuw aangekomenen, nu reeds een tienduizend, er genoeg van, en de terugtocht begon. Was hun komst ellendig geweest: toen glinsterde er ten minste hoop in hun gezichten; toen gloeide de goudkoorts in hun oogen. Maar nu? Een voor een dropen ze af, teleurstelling en wanhoop op hun gelaat, met sjokkende gang. Voor den trein was er geen geld meer over, dus maar te voet.

Daar gingen ze, de teleurgestelden; de eens hoopvollen, wie hun hoop had verlaten; de dorstigen, die hun dorst niet hadden kunnen lesschen. Arm waren ze gekomen, armer keerden ze terug. Waarom nog houweel en spade meegenomen? Wie zou nog onder dien last willen zweeten? Voort er mee. En ze trokken heen, die duizenden, terug naar de steden, waar óók geen brood voor ze zou zijn, waar ze het groote leger der overvulligen zouden vergrooten.

Ook wij keerden terug naar Melbourne, waar me een flinke chèque wachtte. We brachten ook een bezoek aan den nieuwen Croesus, mr. Sykes. Hij had zich een groote villa gekocht te Brighton, aan het strand. Daar leefde hij, met een aantal bedienden; reed in een auto, en had een loge in het theater. En daar ontving hij bezoeken van Melbourne's geld-aristocratie, en onderwees zijn huisknecht hem in de gebruiken van de beschaafde wereld . . .

UIT DE NATUUR

Het volgend jaar zal voor ons oog aan den sterrenhemel zichtbaar worden de komeet van Halley, van alle kometen de beroemdste, die sinds de astronomische aantekeningen waargenomen is.

Voor het eerst schijnt zij waargenomen te zijn 240 jaar voor Christus en is sinds dien acht en twintig keer teruggekeerd. Geschiedschrijvers uit de elfde eeuw berichten van de komeet, die April 1066 aan den hemel verscheen, en die, wat ook in Chineesche annalen bevestigd wordt, „groot was als de volle maan” en een staart bezat, die eerst zeer klein was, maar allengs tot een buitengewone lengte aangroeide. Een tweede, veelvuldig aangekondigde verschijning van de komeet van Halley viel in het jaar 1456. Zij was „angstwekkend en groot”, berichten geschiedschrijvers uit die dagen, haar staart strekte zich over twee derde van het hemelgewelf uit en spreidde zich aan het einde in den vorm van een uitstaanden pauwenstaart uit.

Na haar verschijning in 1682 maakte Edmund Halley op grond van Newton's theoriën voor het eerst nauwkeurige berekeningen omtrent haar baan, die volkomen

met latere waarnemingen klopten. Daarom is de komeet, die zich ongeveer om de 76 jaar opnieuw aan 's menschen oog vertoont, naar hem genoemd. Na 1682 verscheen de komeet van Halley in 1759, vervolgens in

1835, toen zij op 13 November van dat jaar door haar perihelium ging, welk tijdstip bij haar wederverschijnen in 1910 door de Engelsche astronomen Cowell en Crommelin op ongeveer 8 April is berekend.

Een bewijs van de groote verbetering, gedurende de laatste driekwart eeuw in onze optische en fotografische instrumenten gebracht, is wel, dat de komeet nu reeds door middel van fixering op de fotografische plaat is waargenomen, d. w. z. c.a. 220 dagen vóór den doorgang door den periheliumstand.

De eer, haar het eerst zoodanig gesignaleerd te hebben, komt aan

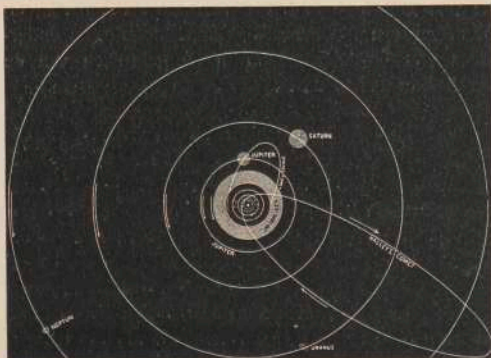
Prof Wolf te Heidelberg toe. Eerst over een paar maanden is waarneming door krachtige kijkers mogelijk en eerst in April zal zij ook voor het bloote oog zichtbaar zijn.

Op de vraag „wat is een komeet?”, geeft R. B. Larkin van het Lick-observatorium het volgende antwoord:

„Volgens de tegenwoordige wetenschap is de kop van een komeet geen vast lichaam, doch een groote massa onsamenhangende deeltjes meteorstof, met eigen beweging en lichtgevend. Er is verschil van meening omtrent de grootte van deze deeltjes. Sommigen meenen dat het stukken van verschillende grootte zijn, d. i. meteorsteenen gelijk aan die welke op de aarde vallen en in onnoemelijk groot aantal. Anderen gelooven dat de deeltjes kleiner zijn, zoodat een komeet een opeenhooping van kiezelsteenen zou kunnen worden genoemd; weer anderen beschouwen haar als een „stofwolk”. Maar in elk geval is de kop geen vast lichaam, en haar massa of gewicht in verhouding tot de groote afmeting is zeer klein. Als een komeet werkelijk een groot gewicht had, zou zij zeker op de beweging van planeten waar zij langs trekt, invloed hebben. Maar dit heeft niet plaats. Nadat een komeet om de zon is gedraaid en haar reis naar buiten aanvangt, beweegt

Edmund Halley (1656—1724).

Het planetenstelsel met de loopbaan van de komeet van Halley.

haar staart het eerst. Hoe ook de richting van de beweging der komeet zij, de staart is altijd van de zon afgekeerd. Dat komt door het bombardeeren van de zonnestrallen."

De gewone wesp bouwt haar nest gewoonlijk in den grond, maar er zijn wespen, die haar nesten aan den achterkant van groote bladeren of tusschen de takken van boomen bouwen. Sommige wespen maken hun nest zooals zwaluwen, tegen den buitenkant van huizen. De vorm van wespennesten is zeer verschillend. Er zijn ronde, ovale, of halfronde nesten, sommigen zijn onregelmatig van vorm en worden door stekels beschermd.

Het nest van een boomwesp wordt gemaakt van kleine stukjes vermolmd hout, welke deze wesp kneedt en maalt en vermengt met de afscheiding van haar speekselklieren, waardoor een soort week papier maché ontstaat.

Tamme wespen, over de hand wandelend.

Dit jaar was het wespenaantal buitengewoon groot, ongetwijfeld tengevolge van het mooie, droge weer in April en

Mei, wanneer de koninginnen den grondslag van de nesten leggen, die in Juli en Augustus in actieven staat komen.

Het houden en gedwee maken van wespen wordt dikwijls uit tijdverdrijf gedaan. Dit is niet moeilijk; het vereischt alleen eenige inspanning ten einde de instinctieve neiging om te schrikken en weg te loopen te overwinnen, welke velen bezitten, zoodra een wesp in hun nabijheid komt.

Binnen twee dagen na de vangst zijn de wespen zoo gedwee, dat men ze kan aanraken en tusschen duim en vinger opnemen.

De planeet Mars was gedurende eenige weken een zeer opvallende verschijning aan den avondhemel. Een gunstige

gelegenheid bood zij voor astronomische observaties, omdat zij 26 000 000 mijlen dicht bij de aarde stond dan wanneer zij op het meest afgelegen deel van haar baan is. Deze nadering ontstaat

door de omstandigheid,

dat de banen van de aarde en Mars niet rond, doch elliptisch zijn. Den 18^{en} September waren de aarde en Mars elkaar het dichtst nabij en op dien dag waren de sterrenkundigen, die een telescoop gebruikten van $\times 80$ in staat Mars op dezelfde grootte te zien als wij met het bloote oog de maan waarnemen.

Onze kennis van deze planeet is heel wat vermeerderd, bij weinige jaren geleden vergeleken. De spectroscopische analyse van het licht, van Mars ontvangen, toont, dat deze planeet zoowel waterdamp als oxygeen bezit.

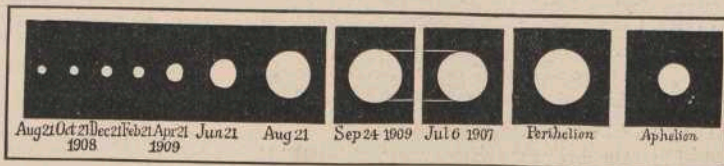
Of Mars ook bewoond is, weten wij niet, maar wel dat er plantengroei is. Langzaam gaat onze kennis omtrent dit hemellichaam vooruit. De amerikaansche professor David Todd hoopt in draadloze gemeenschap te komen met Mars door middel van een nieuwen ballon op een hoogte van tien mijlen. Tot dusver echter is omtrent deze poging niets naders bekend.

Wanneer men een Azalea, terstond na den bloei, bij een bloemist brengt, om de plant het volgend jaar bloeiend terug te bezorgen, vraagt hij voor een flinke plant f 2,50. Wanneer de bladeren meest alle zijn afgevallen of erg

Een wespennest in een klein boompje.

Raadgeving voor wie Azalea's houdt.

De veranderingen in de afmetingen van Mars, de aarde naderend.

door „thrips” of andere bladziekten zijn aangetast, neemt hij de plant zelfs voor dien prijs niet eens aan.

Er is dan ook veel werk mee en wel het volgende. Alle uitgebloeide bloemen, ook de verdroogde knoppen, worden met de steeltjes afgeknijpt. Aan het zaad zouden wij toch niets hebben, want men stekt deze planten en veredelt later de gewortelde stekken. Zaadvorming beneemt echter zooveel voedsel aan de plant, dat de bloei dan het volgende jaar slecht is of geheel uitblijft.

Nu worden de twijgen, die kaal of te lang zijn, ingesnoeid, waarbij men tevens den gewenschten vorm herstelt, 't zij den ouderwetschen vlakken vorm, als van een bloemkool of den nieuwen, lossen struikvorm, waarbij de plant naar boven smaller wordt.

Na Juni mag men er niet meer aan snijden, want dan zullen de nieuwe spruiten geen tijd hebben, knop te vormen, wat nog in den zomer plaats heeft. (Reeds half Mei mogen ze buiten).

Hierop nemen wij onze Azalea uit pot of kuip en zetten ze in zuiveren boschgrond op een zonnige plaats in onzen tuin. De grond van den stam af tot iets verder, dan de wortels zich zijwaarts uitstrekken, wordt bedekt met koemest. Als 't niet regent, wordt de plant elken ochtend flink begoten, vooral ook de

De fazantenjacht is 1 October begonnen.

bladeren, twijgen en takken en den onderkant der bladeren spuit men 's avonds nog eens terdege met een „rafraichisseur,” in alle bloemenwinkels te verkrijgen, even als boschgrond. Laat u in plaats daarvan geen meermolm geven en als er geen andere grond te krijgen is, moet daar was, asch en roet, beendermeel en zandige tuinaarde door gemengd worden.

Heeft men geen tuin en kan men de Azalea dus niet zonder of met pot in den vollen grond zetten, dan is 't verstandig elk jaar een bloempot te geven, die iets grooter is, zoodat de oude pot juist in den nieuwen kan staan. Neem

dan $\frac{1}{4}$ ouden koemest, (goed verteerd en geheel droog en reukeloos geworden) en $\frac{3}{4}$ boschgrond met wat asch, roet en beendermeel goed vermengd. Strooi eerst wat op den bodem en druk dan het aardmengsel aan den rand en

ook bovenop goed aan. Begiet en besproei dan echter elken morgen, middag en avond en zet de plant op balkon of veranda, zoo zonnig mogelijk. Als de bloempot in een kuipje gezet wordt, droogt de buitenwand minder uit en blijft de plant veel fraaier. Anders moet men dikwijls den pot flink nat gieten van buiten. Een nieuwe bloempot moet minstens een kwartier onder water staan, voor de Azalea er in mag, anders onttrekt die te veel vocht aan de wortels.

Heeft men geen balkon of veranda, dan is 't verstandig, ze voor een zonnig raam te plaatsen, dat dikwijls open staat of in een erker,

waarin een of twee raampjes opengezet worden.

Half September is de Azalea goed geknoot en als ze in den vollen grond staat, wordt ze dan met potkruit weer in pot of kuip geplant en zoo eerst nog een week buiten gelaten op een schaduwrijke plaats, omdat anders knoppen en bladeren afvallen. Besproei nu eens per dag in huis den onderkant der bladeren en boven op knop en blad met lauw water. Vertoonen zich „dieven” (spruiten bij de knoppen) dan moeten die terstond weggenomen worden, anders sterven die knoppen.

Op een vorstvrije, maar lichte, zonnige plaats staat de Azalea het best tot geen enkel blad meer valt. Dan kan ze wat warmer geplaatst worden, echter liefst niet warmer dan hoogstens 55° Fahr. 's nachts en 60 overdag. Is de lucht wat droog, dan laat men dikwijls water verdampen en bedekt de plant 's avonds, als ze nat gespoten is, nog met een lichten, vochtigen doek.

De patrijzenjacht begon 1 October.

Zoo slaagt men vast methet in bloei krijgen, wanneer de plant niet te veel geleden heeft. De onderstam is wild en geeft kleine, slechte bloemen.

- A. Ik meen een velocipède op twee wielen
 Je stuurt met je handschoenen en je duwt met je hiel en
 En je zweet als een koetspaard, want 't gaat ongemakkelijk
 gauw.
- B. Da's mogelijk, maar ik kan toch niet zeggen, dat ik er
 veel van hou.
- En als ik toch met mijn beenen werken moet,
 Ga ik, wat mij betreft, liever heelemaal te voet.

Uit de bovenstaande regelen, voorkomende in de geestige „Gedichten van den Schoolmeester”, ziet men, hoe een vijftig jaren geleden over het wielrijden werd gedacht. Wij, die bijna dagelijks op ons rijwiel zitten, en er het gemak van hebben leeren waardeeren, kunnen ons nauwelijks begrijpen, hoe een wielrijder een dertig-, veertig-tal jaren geleden, nog een opvallende verschijning was! En toch, velen in ons midden hebben nog het tijdperk, waarvan hier sprake is, gekend. Het rijwiel heette toen nog een velocipède, en dat was een naam, die van het voertuig par excellence geen schitterende voorstelling geeft. Bij het woord velocipède, denken wij aan die primitieve twee- en drie-wielers, waaraan al datgene, dat onzen modernen rijwielen hun lichten, prettigen gang geeft, ontbreekt.

Men heeft zich vroeger er niet kunnen indenken, dat voor die zelfde velocipèdes zulk een schitterende toekomst was weggelegd. Zij voldeden allesbehalve aan de vereischen van lichtheid van gang, zoodat in een encyclopaedie in die dagen over dit voertuig te lezen

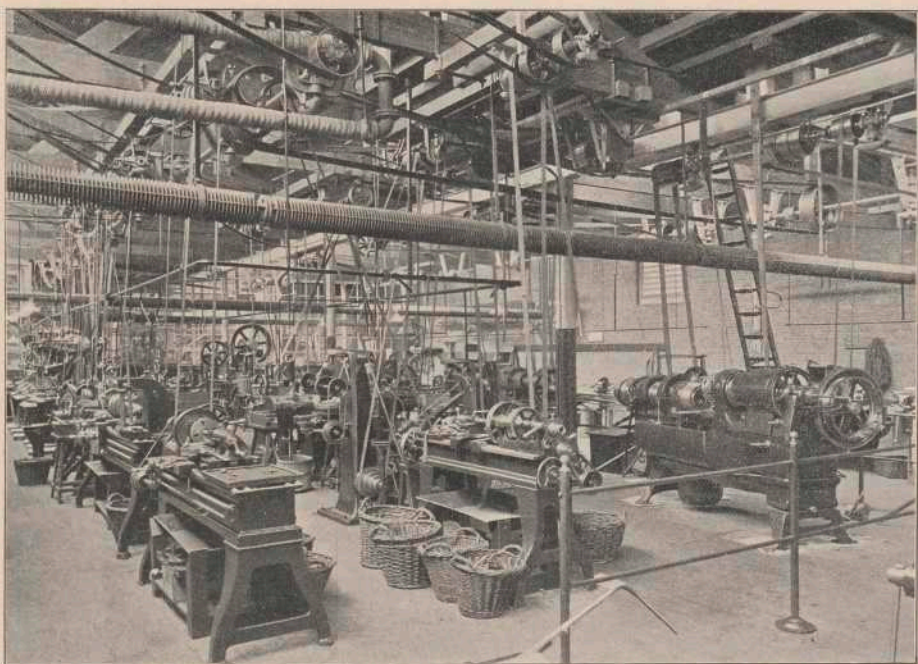
Bovenstaande afbeelding stelt het frontgebouw van de Groningsche Rijwielabriek A. Fongers voor, waarin o. a. de kantoren zijn gevestigd.

was, dat het weinig aan zijn bestemming voldeed, wyl men een Hercules moest wezen, om er op vooruit te komen! En bedenken wij, hoe het oog ook wat wil, en dat de plompheid en de verschillende eigenaardige vormen de grootsheid van het oude rijwiel niet verhoogde!

Hoe betrekkelijk kort is dat alles nog maar geleden. Bedenken wij, dat het houten rijwiel omstreeks 1870 nog haar glorie tijdperk doorleefde en dat eerst daarna het stalen rijwiel de plaats ervan begon in te nemen. Hoe daarop allerlei verbeteringen ingang vonden, te beginnen met de verbetering der banden — heel geleidelijk — en daarbij de verbetering van het zadel, de stangen van het frame, en hoe daar later nog de draaibare assen op kogels bijkwamen! Daaruit ontstaat het elegante, vlugge, welgevormde rijwiel, dat thans overal en algemeen is doorgevoerd, waarvan de slager zich bedient, tot den millionnaire toe, dat men aantreft in alle steden en dorpen der beschaafde wereld, maar ook op de bergen, en te velde, in dienst van het leger!

Waarlijk, het rijwiel heeft binnen weinige tientallen van jaren een revolutie in ons midden gebracht. Heeft de volkomenheid van bouw eraan mede gewerkt, ons zulk een prachtig voertuig te verschaffen, niet minder zeker de goedkoopheid van prijs, die nu geen belemmering meer is om zich een flink, degelijk rijwiel aan te schaffen.

Beweerde men eertijds, dat men een Hercules moest zijn, om op een velocipède vooruit te komen, thans

Groep van automatische draaibanken, machines, die zonder eenig toezicht, geheel automatisch, rijwiel-onderdeelen als kegels, potten moeten vervaardigen van staven staal. Wanneer een onderdeel gereed is valt het in den bak, waarin ook de draaikrullen worden verzameld, en brengt de machine zelf een nieuw gedeelte van den staaf naar voren, waarop de bewerking zich herhaalt.

ziet men knaap en grijsaard met het zelfde gemak van een rijwiel zich bedienen en den bescheiden wandelaar ver achter zich laten!

Kan men zich gemakkelijk begrijpen, dat de concurrentie in het rijwielvak thans zeer groot is bij zulk een groote navraag, even goed kan men nagaan, dat men zich niet zoo enthousiast op dit vak wierp in de dagen, toen het rijwiel nog niet onder de meest geliefkoosde vervoermiddelen meetelde.

Om toch den eersten stap op dit gebied te durven doen, daarvoor moest men ondernemende mannen hebben, met vertrouwen op de toekomst en tevens beziel met het denkkeeld, dat een goed begin ook tot een goed einde moet voeren, indien men alle bezwaren, welke een opkomende industrie in den weg komen te staan, met geduld en inspanning poogt te overwinnen.

Tot degenen, die in ons land de eersten waren, om deze tak van industrie krachtig te helpen bevorderen, behoort de heer A. Fongers uit Groningen. Zijn fabriek, De Groninger Rijwielen fabriek A. Fongers, neemt thans

in deze betrekkelijk nog jonge Nederlandsche Industrie een voorname plaats in.

Het is hier de plaats om er even aan te herinneren, dat in het jaar 1883, toen de heer Fongers naast zijn sedert 1871 gevestigde smederij de rijwiefabriek aan het nieuwe Kerkhof te Groningen oprichtte, de rijwiel-industrie in ons land nog in haar kinderschoenen stond, en men de toekomst hoopvol tegemoet zag. Groot waren natuurlijk de bezwaren, welke de pionieren moesten overwinnen. Langzaam aan moest het terrein veroverd worden, medegewerkt moest er worden om het rijwiel tot zijn hoogste trap van volmaaktheid te brengen.

Voor den heer Fongers, die als eenvoudig hoefsmid was begonnen, waren de moeilijkheden die hij op zijn weg ontmoette, veeleer een prikkel, die de energie aanzet, dan een ontmoediging, welke de geestdrift doodt. Hij behoorde tot het ras der „koppige" Hollanders, die doorzetten, wat zij eenmaal begonnen zijn, en waardoor het geslacht der self-made-man in ons land zoo groot is.

Waren wij voornemens, de geschiedenis te schrijven der Nederlandsche Rijwielinindustrie, dan zouden wij op het groote aandeel, door den heer Fongers daarin genomen, dieper moeten ingaan.

Volstaan wij thans met er op te wijzen, dat het Fongersrij wiel, dat zijn naam draagt, zich een goede reputatie van den aanvang af wist te vestigen en tot heden toe in stand te houden. Het heeft deze reputatie te danken aan het feit, dat in den loop der jaren alle wijzigingen en verbeteringen, die het rij wiel ten goede kwamen, ook op dit fabrikaat werden toegepast en steeds het oog op het buitenland werd gevestigd ten einde aan den spits te kunnen blijven.

De tendenz om steeds binnen een grooter kring van koopers te komen, is bovenal in de rijwielinindustrie merkbaar geworden naarmate het rij wiel meer en meer aan zijn doel beantwoordde. Ook hieraan is het Fongersrij wiel tegemoet gekomen. Immers het was bij de firma een doorgevoerd zakenprincipe om haar rijwielen tot vaste en lage prijzen aan de markt te brengen en zoo-

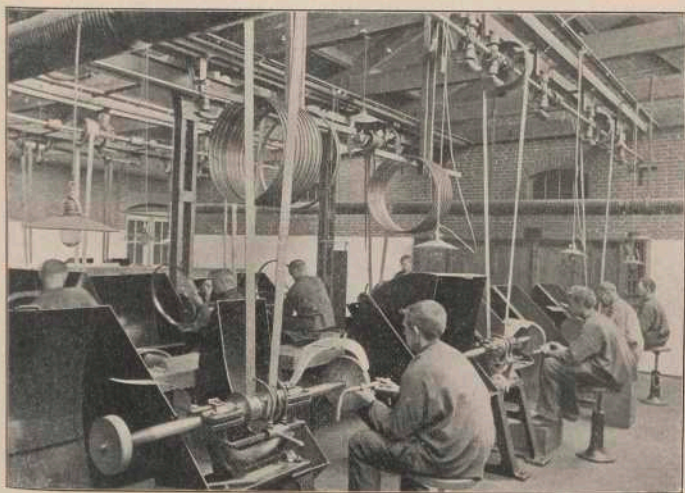
Soldeer-werkplaats, waar de verbindingen der ramen, vorken enz. worden gesoldeerd.

doende gezonde handelstoestanden in het leven te roepen. Vergeleken bij de duurte van vroeger, is het dan ook verwonderlijk, dat men thans reeds voor den prijs van f 76.— een goed betrouwbaar rij wiel heeft.

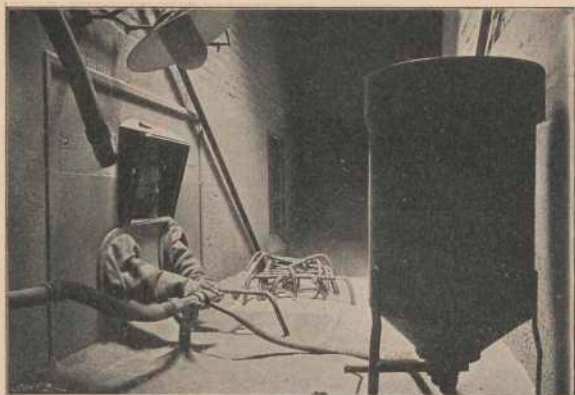
Belangrijke jaren voor de onderneming van den heer Fongers waren 1895 en 1896. In eerstgenoemd jaar

werd te Amsterdam een tentoonstelling van rijwielen gehouden, waar de Fongersrijwielen voor het eerst werden geëxposeerd naast rijwielen van de destijds toonaangevende buitenlandse fabrieken. Hier kon het publiek een vergelijking trekken en terstond oordeelen over de waarde van het Fongersrij wiel. Een niet geringe voldoening voor alle moeite en inspanning, welke de heer Fongers zich jaren lang getroost had, toen die vergelijking, dit oordeel, ten gunste van zijn fabrikaat uitviel!

Het jaar daarop, 1896, werd de tegenwoordige fabriek gevestigd! In verschillende voornamen steden des lands verzezen filialen, aan velen waarvan wielrij scholen werden verbonden. En dank zij het toenemend succes

Slijperij, waarin verschillende onderdeelen, vóór hun vernikkeling, volkomen glad worden geslepen op snel ronddraaiende schijven van hout met leder en vilt, waarvan de omtrek met amarilpoeder is belijmd.

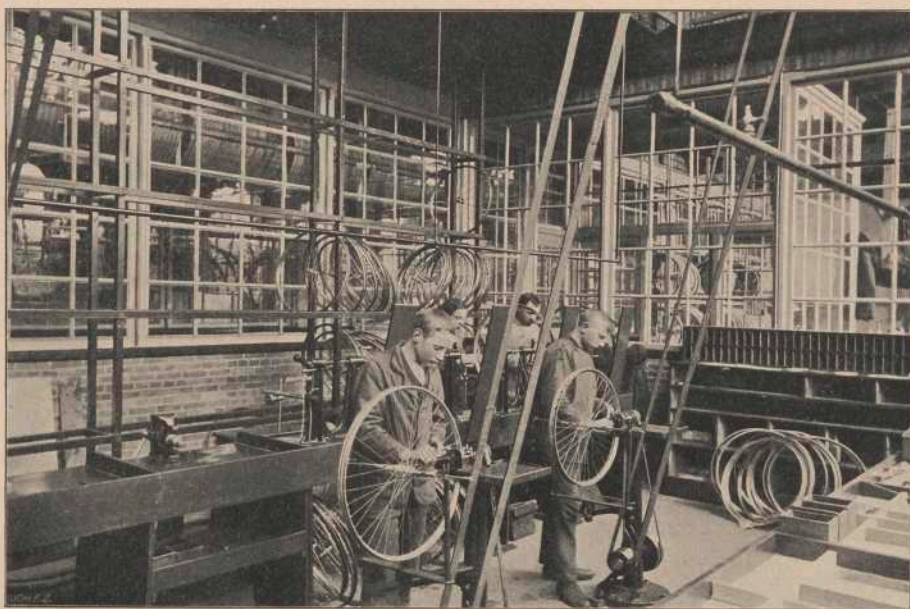
Een zandstraalapparaat, waarmede de harde boraxlaag, die er gedurende het soldeerproces opkomt, van de ramen, vorken, enz. wordt verwijderd. Dit is noodig om die deelen verder met de vijl te kunnen bewerken. Wegens het gevaar voor de gezondheid, dat het wegstuivend zand oplevert, is de bewerker veilig opgesteld.

en den voortdurenden ondernemerslust van de leiders (de heer Fongers vond in zijn zoon een even wakker deelgenoot), wist de Fongersfabriek haar debiet steeds meer en meer te verhoogen.

De fabriek is in haar tegenwoordigen toestand al weer te klein. Aangrenzende terreinen werden aangekocht, waardoor het voor bebouwing beschikbare oppervlak op 1.3 H. A. is gebracht, plannen en teekeningen, waarnaar de vergrooting zal plaats vinden, liggen gereed!

De energieke grondlegger, thans op den leeftijd van 68 jaar gekomen, en nog steeds actief bestuurder, kan met voldoening op den afgelegden weg terug zien. Hij heeft zijn fabriek groot gemaakt, zijn fabriek groot zien worden. Hij heeft tevens de waarde van zijn fabriek officieel erkend gezien. Immers, het Nederlandsche leger, en, het laatste jaar ook het Nederlandsch-Indisch leger, is afnemer geworden van zijn rijwielen. Dit vooral is van beteekenis, indien men bedenkt, welke zware diensten er van het legerrijwiel gevergd worden!

Heeft thans de Koninklijke familie zelve niet de beteekenis van zijn fabriek erkend, door het bezoek, waarmede, einde Juni van dit jaar, Prins Hendrik deze vereerde? Prins Hendrik, die de fabriek zóó interessant vond, dat hij, niettegenstaande 3 kwartier de officieele

Wielmakerij. Op den voorgrond twee machines, waarmede de nippels op de spaken worden aangeschroefd. Het zuiver nastellen geschiedt met de hand en is op den achtergrond nog juist te zien.

tijd van het bezoek was, er 5 kwartier lang verbleef, met aandacht rondgaande van werkplaats tot werkplaats, en volgende de verschillende bewerkingen, die de materialen en onderdeelen der rijwielen op hun weg door een groote fabriek ondergaan.

De afbeeldingen bij dit artikel vestigen de aandacht op het inwendige van het Groningsche fabrieksgebouw, ten tijde van het bezoek van Prins Hendrik. Waar wij zelf deze fabriek ook inwendig hebben gezien, en een indruk daarvan meegenomen hebben, willen wij daar nog een kort woord aan toe voegen.

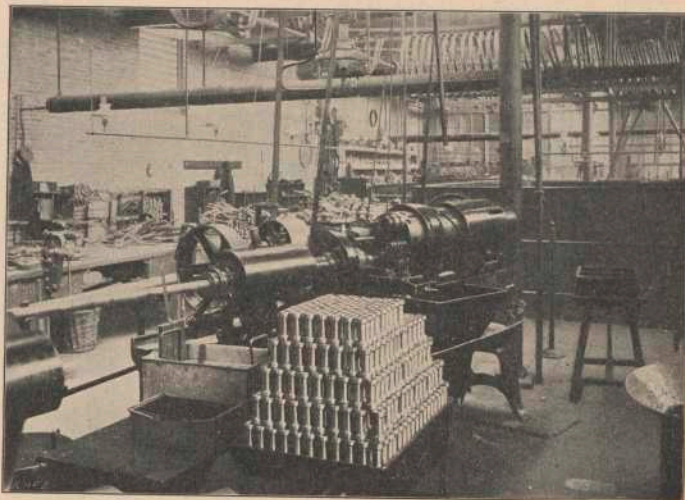
Er wordt aan deze fabriek gewerkt met een personeel van ruim 200 man.

Om zich eenigszins den omvang van het bedrijf voor oogen te kunnen stellen, neme men het volgende in aanmerking.

Voor de constructie van elk rijwiel zijn noodig een paar duizend onderdeelen, waarbij er zijn, welke tien, ja soms nog meer verschillende bewerkingen moeten ondergaan!

Daar evenwel in deze fabriek de rijwielen in grooten getale tegelijk onderhanden genomen worden, dus niet elk rijwiel afzonderlijk wordt vervaardigd, ondergaan de onderdeelen eveneens de verschillende bewerkingen in groote hoeveelheden tegelijk. Hierdoor wordt een belangrijke besparing van bewerkingskosten verkregen en de nauwkeurigheid en contrôle bevorderd.

Wil men zulk een bedrijf productief maken en economisch beheeren, dan moet men zijn aandacht over

Automatische draaibank met de productie van eenige dagen. De hier afgebeelde onderdeelen zijn de z.g. „stijlings“ (trapaskogellagers), het voornaamste onderdeel van de Fongers-trapasconstructie, waaraan het Fongers-rijwiel voor een deel zijn duurzaamheid en blijvend lichten gang dankt.

elk onderdeel er van gemakkelijk kunnen laten gaan.

Wat in dat opzicht het beheer van een vakman vermag, die tevens een organisator van beteekenis is, blijkt uit deze fabriek.

Inderdaad is de organisatie ervan meesterlijk doorgevoerd en heeft ook daarin de geest van den leider zich energiek en doortastend uitgesproken.

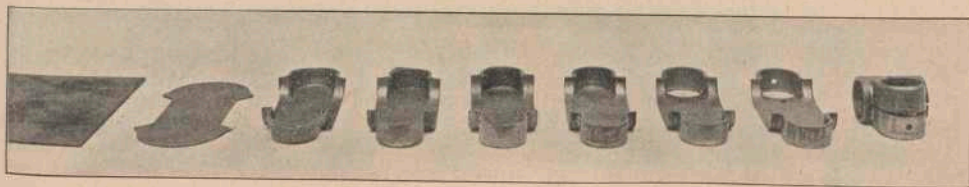
Door een uitnemende fabrieks-boekhouding, waarbij het kaartsysteem is toegepast, en door een streng doorgevoerde controle is stagnatie van het bedrijf zoo goed als uitgesloten, is het bijna niet mogelijk dat iets in het ongereede geraakt, en wordt de hoogste economie bereikt.

Daardoor is men ten allen tijde in staat den stand van het bedrijf te overzien en de kostprijs van een rijwiel tot op een cent nauwkeurig te bepalen.

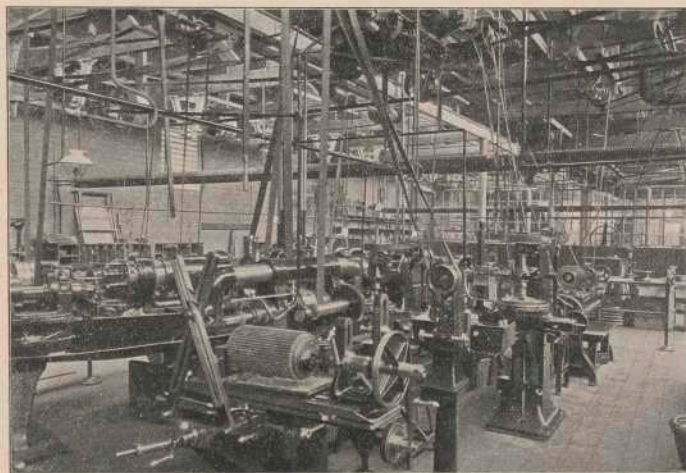
Hoe bij deze organisatie tevens de Hollandsche degelijkheid voor den dag komt, blijkt niet alleen uit

Een trapaskogellager.

Verbindingsstuk tusschen de stuurstang en de bovenstang van de voorvork (stuurnok) in verschillende stadia van bewerking

Groep van freesmachines. Deze machines bewerken het metaal met de z.g. frees, een ronddraaiend schijf- of cilindervormig gereedschap, aan den buitenomtrek scherp getand. De freesmachine op den voorgrond freest gelijktijdig de tanden in honderd kettingwielen, die op elkaar gedrukt, één groote cylinder vormen.

het handhaven van vaste beginselen bij den gang van het bedrijf, maar ook uit den voorbeeldigen zin voor netheid en orde, die overal valt te bespeuren en voor het werk in elk opzicht zoo bevorderlijk is.

In de magazijnen liggen de ruwe onderdeelen van gegoten staal keurig gesorteerd in lange rijen vakken, en elk vak voorzien van nummer en verdere indicaties.

Ook in de werkplaatsen de zelfde voorbeeldige methode van orde en regelmaat, toegepast op het ter bearbeiding afgegeven materiaal. Tot in de administratie op het fabriekskantoor, in de archieven, in de bewaarplaatsen, waar de rijwiel, compleet afgewerkt, afgegeven worden, die punctualiteit, als

resultaat van een meesterlijk doorgevoerd arbeids- en afwerkingsprincipe, waarbij bedrijfs-overzicht ten allen tijde ten volle mogelijk is.

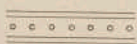
Moeten wij hier nog aan toe voegen het vanzelf sprekend feit, dat bij een dusdanig ingerichte fabriek ook een keurig fabriekaat tot stand gebracht wordt?

Dit komt ons overbodig voor. Niet evenwel, om er, naar aanleiding van het bovenstaande, de aandacht nog eens op te vestigen, dat er voor de Hollandse industrie in den regel geen grootter pessimisten te vinden zijn dan de Hollandsche koopers zelf, terwijl door vaklieden erkend moet worden, dat Holland beter fabriekaat tegen lagere prijzen levert dan het buitenland.

Mogen zulke pessimisten zich daarvan overtuigen nu voor eene zoodanige erkenning ruimschoots gelegenheid bestaat, getuige het boven aangehaald voorbeeld. Het wordt tijd!

Kijkje uit de dagen van het bezoek van Prins Hendrik aan de Groningsche Rijwielfabriek. Het oogenblik van vertrek op 30 Juni j.l.

OP DEN UITKIJK

22

Tot het geen medewerkt, om den glans van het aloude Venetië te helpen verhoogen, bevanden ook de gondels. Uit de berichten moet worden opgemaakt, dat deze sierlijke, ranke vaartuijges eerlang de kanalen van Venetië niet meer zullen tooien, dat zij uit den tijd beginnen te raken. Omstreeks 1880 moesten de gondeliers de concurrentie onder vinden van de eerste stoombootjes, thans komen de kleine motorbootjes hun bestaan bedreigen. Tot dusver hadden alleen de gondels het recht, passagiersgoed te vervoeren, dit recht is nu ook, naar men meldt, aan de motorbooten overgegaan.

Het is wel jammer, dat die gondels, die van zooveel verleden romantiek, van zooveel grootsheid, verhalen, zullen verdwijnen. Tegen de eeuw der techniek, die de mechanische kracht hoogtij viert, zullen ze waarschijnlijk niet lang meer opgewassen zijn.

Twee typen van gondels in Venetië.

lingsoord in Britsch Indië, heerscht een vreemde gewoonte onder de inlandsche moeders, die reeds eeuwen in stand gehouden wordt. Baby's, en kinderen tot den leeftijd van omstreeks tien jaar, worden eenmaal dagelijks uren lang met hun hoofd onder stroomend water gelegd. Het volksgeloof wil, dat dit de kinderen sterk maakt en een geneesmiddel is tegen vele kwalen. Dik-

wijls — onze afbeelding illustreert dit — worden een aantal kinderen tegelijk onder den waterstroom gelegd en gaan dan slapen, terwijl een vrouw ze bewaakt.

Waarom schroeven van luchtschepen breken.

De meeste ongelukken met bestuurbare luchtschepen zijn tot dusver aan het breken der schroeven te wijten geweest. Waaraan is dit toe te schrijven? Prof. Benischke uit Charlottenburg noemt als oorzaak de resoneerende vibraties, die in de schroefbladen optreden ten gevolge van het trillen van de deelen, waarop de schroef bevestigd is.

Bij het wentelen zijn de schroefbladen natuurlijk onderhevig aan trillingen. De stang, waarop zij bevestigd zijn, wordt echter eveneens in trilling gebracht door de schokken van den motor. Deze trillingen verwekken in de schroefbladen resoneerende vibraties van veel grootere golftegenstand dan de gewone vibraties. Onder de inwerking van deze resoneerende trillingen kan het geschieden dat de cohesie van het schroefmateriaal, hoewel volkomen bestand tegen de gewone trillingen, te kort schiet, en het schroefblad breekt diensgevolge.

Ter voorkoming van dit euvel, zal men, volgens Prof. Benischke, moeten trachten de vibratie-perioden der

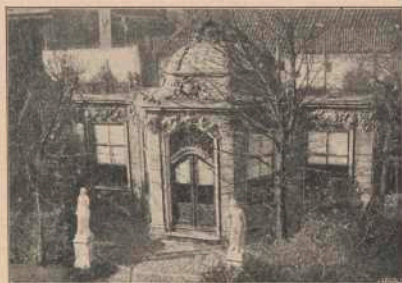
Een dolijn, aangespoeld te Noordwijk aan Zee. Het dier zal, na geprepareerd te zijn, in het Museum van Natuurlijke Historie te Leiden worden geplaatst.

Een vreemde volksgewoonte in Engelsch-Indië.

In de bergstreek rondom Simla, een beroemd herstel-

Een lichtgordijn gezien gedurende een Poolnacht.

Een mooi oud-Hollandsch stuk decoratieve architectuur: een rococohuisje, onlangs te Amsterdam afgebroken en helaas in Belgische handen overgegaan.

de motoren bij hun snelsten gang worden opgewekt.

In het Noorden van Britsch Indië, te Peshawar, is voor den dag gekomen een kistje, bevattende de beenderen van Gautama, den stichter van het Buddhisme. Deze reliquiën waren den geloovigen zóó heilig, dat voor twintig eeuwen Keizer Kanishia een grooten tempel liet bouwen om ze er in te bewaren. Deze tempel verging en op geheimzinnige wijze verdwenen de reliquiën.

Het terugvinden van dit zoo belangrijk document (wij geven er twee afbeeldingen van) heeft een groote opwinning onder de Buddhisten veroorzaakt.

Het beeld onder de beide afbeeldingen van het kistje is in werkelijkheid 180 voet lang en stelt de Buddha voor. In weerwil van zijn enorme afmeting, werd het onder dicht struikgewas en aarde begraven en werd toevallig te Pegu ontdekt tijdens het aanleggen van den Pegu-spoorweg.

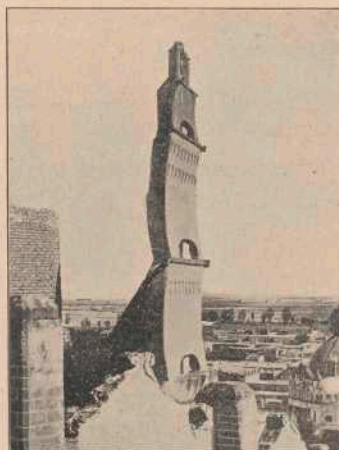

Nieuwe Fransche geldstukjes: zij zijn gemaakt van aluminium.

schroeven zóó te regelen, dat ze grooter zijn dan de periodender vibraties, die door

Steenen zeilen.

Op den heuvel te Guadeloupe, niet ver van de stad Mexico, staat een merkwaardig monument, voorstellende een hoog steenen gevaarte, in den vorm van een zeil. Deze steenen zeilen, waarvan wij hier een afbeelding

Zeilen zonder mast: een merkwaardig steenen monument te Guadeloupe (Mexico).

geven, werden gebouwd door iemand, die, gedurende een hevigen storm op zee, de gelofte deed een monument te zullen stichten indien zijn leven gespaard bleef. Aldus geschiedde.

Bij het opgravingen bouwen in ons land van een nieuwen watertoren te Vianen zijn de fundamenten bloot gelegd van het slot Batenstein, dat in 1371 werd gesticht door Gijsbrecht van Vianen. Toen graaf St. Paul in 1371 te Artois door Gijs-

Opgraving van het voormalige slot Batenstein te Vianen.

brecht van Vianen gevangen genomen werd, moest deze een aanzienlijken losprijs betalen, en van dit geld werd een zware toren gebouwd, St. Paul of Simpol geheeten, die het slot aanmerkelijk versterkte. Tusschen 1477 en 1480, na den dood van Reinier van Brederode, ontstonden over de opvolging ernstige twisten, die in 1482, na den oorlog tusschen Holland en Utrecht, met de overwinning van Jonker van Brederode eindigden. In 1567 werd Vianen op raad van Prins van Oranje sterk bezet, maar hertog Erik van Brunswijk maakte zich er meester van; in 1672 namen de Franschen er hun intrek en in 1787 gingen de Patriotten op de vlucht, toen zij de Pruisen hoorden naderen, zoodat deze de stad en het slot onverdedigd vonden. Na het uitsterven van de Brederode's (1725), raakte het slot in verval en

werd het in 1829 afgebroken. Tusschen de steenen heeft men allerlei voorwerpen gevonden, zooals kogels van groot kaliber, in den vorm van ruwe zandsteen bollen, bestemd om uit mortieren te worden geschoten, haardtegels met het jaartal 1589, tabakspijpjes van kalk met opmerkelijk kleine koppen, fragmenten van ge-

beeldhouwd lijst- en muurwerk en andere overblijfselen van veelbewogen tijden. Van het opgegravene hiernevens een afbeelding.

Het Noorderlicht.

Interessant is de afbeelding van het Noorderlicht, waargenomen in het Poollandschap, welke wij hier reproduceeren. Op zich zelf is van dit licht geen fotografische opname mogelijk, zoodat de geheele reproductie op intuï-

trischen stroom teweeg en kunnen zij de magneetnaalden uit haar stand doen wijken.

Nu meent men — hoewel geen absolute zekerheid is te geven, — dat er samenhang tusschen deze magnetische stormen en de Poollichten bestaat.

Soms — zooals in het onderhavige geval — treft zoo'n elektronenstroom de atmosfeer der aarde zelf; en ofschoon de meeste deeltjes naar de Polen

Zulk een cosmische electro-magnetische storing wordt toegeschreven aan uitbarstingen op de zon, waardoor hoeveelheden electronen met reusachtige snelheid in rechtlijnige banen wegvliegen. Wanneer zoo'n stroom van uiterst kleine electrisch geladen projectielen langs de aarde vliegt, brengt deze een krachtigen elec-

worden afgeleid, zijn er toch ook wel — en zulks vooral in de tijden van den doorgang der aarde door lente of herfstpunt — die den equator bereiken. De deeltjes die naar de Polen stroomen, induceeren in de aardkorst een tegengestelden stroom; en die stroom is het, welke de storing teweegbrengt op de telegraaflijnen. Deze electronen zouden nu ook de Poollichten teweeg brengen in het Verre Noorden en het Verre Zuiden.

Een zonderlinge koudwaterkuur voor kinderen van Inlandsche moeders in Engelsch-Indië.

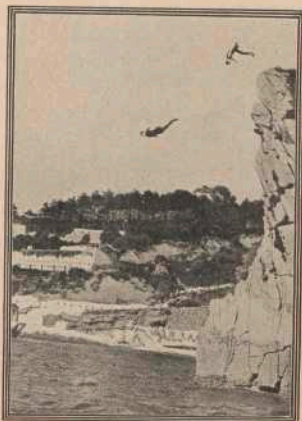
Een steenen olifant, uit één stuk rots gehouwen. Een rij van deze monumenten geeft toegang tot de graven, waarin, te Nanking, de keizers van de Ming-dynastie rusten.

tieve waarneming berust. Het Noorderlicht vertoont zich aan den toeschouwer als een gordijn van lichtstralen van verschillende intensiteit, dat aanhoudend in beweging is, nu eens schitterend, dan weer geheel verdwijnend. De kleur van dit gordijn is bleek stroo geel.

Over de oorzaak van het verschijnen van het noorderlicht, zijn de geleerden het nog niet eens. Het vraagstuk is weer actueel geworden door den hevigen magnetischen storm, welke op 25 Sept. j.l. woedde, en in verschillende landen het telegrafisch verkeer stremde.

Een andere toegang tot de Ming-graven te Nanking.

Een enorme sprong: duiken van een hoogte van 50 voet. Dit geschiedde van de Saddle Rock te Torbay in Engeland.

Een
automobiel-
record.

Een belangrijk „record” met de automobiel is door een Engelschen sportsman, de heer Fawcett, gemaakt. Met zijn voertuig, waarin behalve hij zelf, zich zijn vrouw, chauffeur en zijn hond bevond, heeft hij de steile hellingen van de Montanvers beklommen, en van uit het dorp Praz, in het lieflijk dal van Chamonix, binnen $2\frac{1}{2}$ uur de op 1910 Meter hoogte gelegen „Mer de glace” bereikt. Het was, de steilten in aanmerking genomen, (hellingen soms van 30 tot 35°) een levensgevaarlijke tocht, waaraan het feit, dat de motor hem geen oogenblik in den steek liet, hem voor een ramp spaarde. Verder moest een muilezelpad, met talrijke windingen en draaiingen, worden gevolgd. Omtrent de beteekenis van dezen tocht schrijft de „Auto”: „Wanneer men de hooge toppen van de Chamonix-vallei gadeslaat, heeft men eenigszins den indruk, dat het een aëroplan geweest moet zijn, die het zoo hoog gebracht heeft, dicht bij de eeuwige sneeuw. En toch was het een voiturette

Jonge honden, die gedurende de expeditie van Shackleton naar de Zuidpool, geboren werden.

de eerste luchtreiziger, die in ons land opsteeg, Blanchard was. Het was 12 Juli 1785 te 's Hage. De ballon werd gevuld met waterstofgas, en steeg 's middags 2 uur op en kwam 's avonds 8 uur neer bij een uitgeveende plas, de Moeren, op den weg naar Gouda.

De eerste Nederlandsche luchtreiziger was Abraham Hopman. Hij steeg 29 September 1804 te Rotterdam op, nadat een poging, om in Amsterdam omhoog te komen, was mislukt. Hij bracht de reis gelukkig ten

Twee Buddhistische mysteries.

welke dezen merkwaardigen tocht volbracht.”

De eerste
nederlandsche
Luchtreiziger.

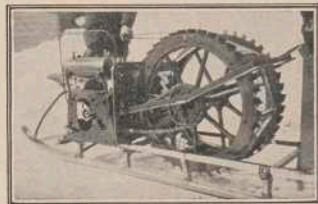
De Heer A. Th. Hartkamp vertelt in „Eigen Haard”, dat

een uitgebreid werk van den Zweed Rutger Sernander, dat geheel op wetenschappelijken basis staat. Niet op eenmaal is men tot de kennis van zaadverspreiding gekomen, integendeel, zij is de vrucht van langdurig onderzoek en nauwgezette studie.

Drie factoren zijn er welke de zaadverspreiding bevorderen, en wel de wind, het water en de dieren, afgezien van de vele inrichtingen, welke de plant in haar weefsel bezit, om hare zaden ver weg te slingeren.

Verspreiding door water vindt plaats bij waterplanten, die aan onze zeestranden en rivieroeveren gevonden worden. De vruchten of zaden dezer planten zijn meestal voorzien van luchthoudend weefsel, waardoor zij soortelijk lichter worden.

Ook de dieren spelen bij de verspreiding een groote rol. Zooals bekend, kunnen plantenzaden het geheele darmkanaal van een dier passeeren, zonder eventueel hare kiemkracht te verliezen; het zaad zal bij het verlaten van het dierlichaam een eind van de moederplant verwijderd zijn.

Een nieuw denkbeeld om een poolreis te bevorderen: een motorsled met een getand wiel.

einde, maar moest van voorgenomen natuurkundige waarnemingen in de bovenlucht afzien. De mislukte opstijging te Amsterdam had zijn reputatie aanvankelijk bedorven, zij werd thans echter glansrijk hersteld. Hopman kwam, na meer in de hoogte dan in de breedte te hebben gereisd, in de nabijheid van Schiedam neer. Hij raakte in een sloot, en zag zich genoodzaakt, den luchtbal de verdere reis zonder hem te laten volbrengen. Deze kwam om half zes op de buitenplaats Bakkershagen onder Wassenaar in een bosch neder.

De
verspreiding
van zaden.

Veel geschreven en gefantaseerd is er over de verspreiding van zaden van planten. In 1906 verscheen hierover

EEN WONDERLIJKE CHIRURGISCHE OPERATIE.

De Amerikaansche bladen maakten dezer dagen melding van een wel interessante en zeer goed geslaagde behandeling van een misvormde in het Massachusetts General Hospital te Boston. De patiënt, de 25-jarige Stephen Calabro, was in 1905 bij een ontploffing zoo deerlijk gebrand in het gelaat en op het hoofd, dat er letterlijk geen plekje ongedeerde huid meer aan zijn hoofd te vinden was. Gezicht, nek, schedel — ook de armen — waren na de genezing der wonden afschuwelijk om aan te zien. De doktoren hebben nu van alle beleedigde plekken de nieuw-gevormde huid verwijderd en er gezonde stukken huid voor in de plaats gebracht. De aanhechting is goed gelukt. Een en dertig maal is de patiënt onder narcose gebracht. Maar tenslotte heeft hij het hospitaal verlaten met een zeer bevreemdend uiterlijk, bestaande o. a. uit een nieuw voorhoofd, nieuwe oogleden, nieuwe wangen, een nieuwe neus, een nieuwen nek en een nieuwe krullebol. De voor de hechting noodige stukken levende huid waren ten deele van Calabro zelf afkomstig, ten deele ook van leden van zijne familie.

Deze operatie brengt ons in herinnering de man wiens belangrijke studies op het gebied der experimenteele chirurgie de wetenschappelijke wereld zeer interesseert, het groote publiek in verbazing heeft gezet. Dr. Alexis Carrel, wiens portret wij hierbij geven.

Met goed gevolg heeft deze jonge Amerikaansche geleerde, die tot den staf van het Rockefeller Institute for Medical Research behoort, levende ledematen en organen van dieren op andere dieren en bloedvaten

van de eene soort op de andere overgeplant. Op dit gebied wacht ons nog een interessante toekomst.

Wij laten hieronder thans een stuk van Rockefeller volgen, waarin deze een zeer interessante operatie op een zeer jong kindje beschrijft, welke, dank zij de ervaringen, door Dr. Carrel bij zijn proefnemingen op dieren verworven, met zeer gelukkig gevolg werd doorgevoerd.

„Dr. Alexis Carrel heeft onlangs de gelegenheid gehad, zijn verworven ervaringen voor de redding van een menschenleven te benutten, en wel is waar onder omstandigheden, welke de grootste belangstelling onder de doktoren in New-York opwekten. Een van de meest aanzienlijke jongere chirurgen in deze stad was in begin Maart een kind geboren, dat aan een ziekte leed, waarbij het bloed door een nog niet genoeg bekende oorzaak uit de bloedvaten in het weefsel van het lichaam trad. Gewoonlijk sterft de daardoor aangetaste aan innerlijke verbloeding. Toen dit kind ongeveer vijf dagen oud was, vermeederde de voortekenen, dat de dood spoedig voor de deur stond. De

Dr. Alexis Carrel,
de beroemde Amerikaansche Chirurg.

vader, zijn broeder, eveneens een der beste doktoren, en nog verschillende andere medici, hielden een consult over het geval, in den loop waarvan zij meer en meer tot de overtuiging kwamen, dat de toestand hopeloos was.

Nu was de vader een vurig bewonderaar van de proefnemingen op dieren, door Dr. Carrel in zijn laboratorium uitgevoerd, en hij had verschillende soortgelijke proeven bijgewoond, om Carrels methode te bestudeeren.

Ten slotte was hij overtuigd, dat de eenig mogelijke kans, om het leven van het kind te behouden, gelegen was in een operatie, waarbij bloed direct door transfusie in het lichaam van het kind werd overgebracht. Men had reeds meermalen zulke transfusies bij volwassenen gedaan; maar bij een zuigeling zijn de bloedvaten zoo teer, dat het onmogelijk scheen de operatie met succes te volvoeren. Daarbij moeten niet alleen de bloedvaten der beide personen nauw met elkaar worden vereenigd, maar tevens zoodanig, dat de inwendige bekleeding der vaten, zijnde een glad, glanzend weefsel, blijft voortbestaan. Zoodra het bloed met de peesvliezen van de bloedvaten in aanraking komt, pleegt dit te stollen en de circulatie te stuiten.

Gelukkigerwijze had Dr. Carrel transfusie-proeven met de bloedvaten van eenige zeer jonge dieren gedaan en de vader was overtuigd, dat, wanneer iemand ter wereld in staat ware, de operatie met goed gevolg door te voeren, dit Dr. Carrel was.

Het was middernacht, toen men Dr. Carrels hulp inriep. Nadat hem de toestand duidelijk gemaakt was en uiteengezet, dat het kind sterven moest, verklaarde hij zich bereid, de operatie te beproeven, hoewel hij maar zeer weinig hoop koesterde op een goeden uitslag.

De vader bood zich aan, zijn bloed in het lichaam van het kind te laten transfundeeren. Het was bij geen van beiden mogelijk de narcose toe te passen. Bij een kind op zoo jongen leeftijd is maar een enkele bloedader wijd genoeg om voor transfusie gebruikt te kunnen worden, en dit bloedvat ligt op de strekzijde van het been, en wel tamelijk diep in het spierstelsel verborgen. Een bekend chirurg, die aanwezig was, legde dit bloedvat open. Hij merkte daar bij op, dat hij geen teekenen van leven meer aan het kind bespeurde, en dat het naar zijn meening hoogstwaarschijnlijk al tien minuten dood was. Ten aanzien van dit feit wierp hij de vraag op, of het de moeite waard was, de transfusieproef voort te zetten. De vader stond er echter op, en de chirurg legde daarop de polsslagader aan

het handgewricht van den vader open. Hij wist de polsader ongeveer zes centimeter lang uit het weefsel los te maken, opdat het bloedvat er voor de transfusie ver genoeg uitgenomen kon worden.

Dit was, zooals de uitvoerende chirurg later uiteenzette, het „slagerswerk” bij de kunstvolle operatie. Het bloedvat van het kind had volgens zijn verklaring ongeveer de grootte en den omvang van een lucifer en de dichtheid van vochtig sigarettenpapier. Het leek geheel uitgesloten, die beide vaten met succes met elkaar te verbinden. Dr. Carrel volbracht echter het onmogelijke toch. En toen gebeurde iets, dat de aanwezige doktoren een der meest dramatische gebeurtenissen in de geschiedenis der chirurgie noemen.

Men liet het bloed uit de slagader van den vader in het lichaam van het kind (ongeveer een halve liter) stroomen. Het eerste levensteeken aan het lichaam van het kind was een klein roze vlekje boven aan het eene oor; toen begonnen de lippen, die reeds geheel blauw geworden waren, rood te worden, en plotseling, alsof het kind uit een warm mosterdbad genomen was, trok een rozige gloed over het geheele lichaam heen. De zuigeling begon hard te schreien. Na ongeveer acht minuten werden de beide vaten gescheiden. Het kind schreide dadelijk om voedsel. Men gaf het dit, en van af dit oogenblik begon het regelmatig te eten en te slapen en herstelde geheel.

De vader sprak later in een wetgevende vergadering in den Staat Albany en opponeerde tegen zekere uit de vorige zitting hangend gebleven wetsvoorstellen tegen de vivisektie en proefnemingen op dieren. Hij gaf een verslag van de hiervoor beschreven gebeurtenis en zeide aan het slot, dat hij destijds, toen hij de experimenten van Dr. Carrel zag, er niet aan dacht, dat deze experimenten reeds zoo spoedig praktische waarde zouden krijgen, dat men op grond daarvan menschenlevens zou vermogen te redden. En nog minder had hij vermoed, dat het leven, dat gered zou worden, dat van zijn eigen kind zou zijn.”

EEN PRAATJE OVER SCHIMMELS,

door Dr. A. J. M. Garjeanne. ☆

Onze eerste kennismaking met schimmel is steeds een onaangename. Een zuinig bewaarde peer prijkt op een goeden dag met wit fluweelen franje, onze schoenen komen wit bedauwd uit de kast, de geraniums die in onzen kelder overwinterden, blijken veranderd te zijn in stuivende schimmelpantsoenen.

Dat is nu wel niet prettig, maar 't heeft toch ook geen ver strekkende gevolgen. En slechts weinigen, die zoo in 't klein tamelijk wat last van schimmelplanten hebben, beseffen niet, dat diezelfde of verwante, nietige plantjes enorm veel kwaad kunnen doen, of soms ook wel veel goed.

Is er verscheidenheid in werking, niet minder verschil is er in vorm.

Botanisch is 't soms een zonderling allegaartje. Slechts op een punt komen ze overeen, n.l. in 't gemis van bladgroen en daarom worden ze ook, ondanks aanzienlijke verschillen in bouw en levenswijze, alle tot de zwammen gerekend. Wanneer we een beschimmelde stijfse massa bekijken, dan blijken de kleurige vlekken, zelfs voor 't bloote oog, nogal te verschillen. Gedeeltelijk zijn 't eenvoudig roode of gele plekken, waar verder niets meer aan te zien is, deels echter zijn duidelijk fijne draden te zien. Slechts deze laatste vormen zijn echte zwammen, „draadzwammen”, die kleurige doch vormloze plekken worden door bacteriën veroorzaakt en vallen dus buiten bespreking.

Daarmee is feitelijk alles gezegd, wat, zonder speciale botanische termen van een schimmel te zeggen is: het zijn zwammen en wel draadzwammen. Doch overigens behoren ze tot zeer verschillende families, deels zijn 't onvolledige vormen van hooger ontwikkelde zwammen, deels zijn 't volledige planten, die 't nimmer verder brengen, maar vaak ook weten we niet eens, in welk van de genoemde gevallen zoo'n schimmelplantje verkeert en daarom hebben de plantkundigen die onvolledig bekende soorten maar tot één groep samengevoegd. Natuurlijk is dat een echt rommel-groepje, waaruit zoo nu en dan een soort verdwijnt, als men wat meer van haar te weten is gekomen, doch op 't oogenblik telt ze nog merkwaardig veel leden.

Planten, die geen bladgroen of verwante kleurstoffen bevatten, kunnen zichzelf niet helpen bij de voeding. Wel komen onder de bacteriën en dergelijke laag ont-

wikkelde wezens soorten voor die, ondanks hun gemis aan kleurstof, toch in staat zijn zonder vreemde hulp te leven, maar den schimmels gelukt dit niet. Ze moeten zich behelpen met overblijfselen van planten en dieren, met rottende stoffen in 't algemeen, of wel ze voeden zich ten koste van andere levende wezens. Die laatste zijn dus woekerplanten.

Het spreekt van zelf, dat daaronder de soorten gevonden worden, die schadelijk zijn voor andere levende wezens en daardoor, indirect soms, ook schadelijk voor den mensch. Bijna alle door ons gekweekte planten worden nu en dan aangetast door ziekten, veroorzaakt door schimmels en soms krijgen die ziekten zoo'n groote uitbreiding, dat er enorm financieel nadeel door geleden wordt.

't Is voor een gewonen wandelaar, die wel oog heeft voor 't schoone in de natuur als geheel, doch die niet heeft leeren letten op bijzonderheden, bijna onbegrijpelijk, dat zulk een rijke flora leeft op de bruine, langzaam in humus overgaande bladerenlaag in 't bosch. Trouwens zonder opzettelijk onderzoek bemerkt men van die schimmelwerking slechts zeer weinig. Wanneer we op een vochtig zoelen najaarsdag of vroeg in 't voorjaar de bruine, saamgekleefde bladlaag in 't bosch opheffen, dan zien we duizenden witte schimmel-draden, die als spinrag tusschen de kruimelig geworden bladschijven liggen. Welke schimmels dat zijn, blijkt eerst, wanneer we ze onder gunstige omstandigheden verder kweken. Daarvoor kan bijv. dienen een laag gelatine, die met geschikte voedingsstoffen vermengd is. Op zoo'n gelatinelaag ontwikkelt zich een verward bosch van schimmels, grijze en witte over 't algemeen, doch ook bronzen, groene, bruine, zwarte en oranje soorten. Gebruikt men nu dit miniatuurbosch als uitgangspunt voor verdere kulturen en zorgt men, dat de soorten nu van elkaar gescheiden worden (wat onder bepaalde voorzorgsmaatregelen zeer goed gelukt), dan kan de ontwikkeling der verschillende soorten nauwkeurig worden nagegaan. Tevens blijkt dan, dat in onzen boschgrond tientallen van soorten bezig zijn, van de afgevallen bladeren vruchtbaaren humusgrond te maken.

Hieruit blijkt meteen, dat de scheikundige omzettingen, die steeds 't gevolg zijn van 't leven der schim-

EEN PRAATJE OVER SCHIMMELS.

mels, ook wel eens voor den mensch van nut kunnen zijn. Bovendien is 't genoemde geval lang niet 't eenige en zijn er een aantal processen bekend, waarbij schimmels een belangrijke rol spelen. Zoo bijv. bij de bereiding der Japansche rijst-wijn of také.

De geringe afmeting der schimmels is tevens oorzaak, dat 't aantal voor een bepaald gebied bekende soorten en 't aantal nieuw onderzoek kan worden uitgebreid. De levensomstandigheden hebben zóó grooten invloed op de ontwikkeling van bepaalde soorten en 't aantal dier soorten schijnt zoo bijzonder groot te zijn, dat telkens weer nieuwe soorten ontdekt worden, wanneer iemand de moeite neemt, schimmels te gaan kweken. En met nieuwe soorten bedoelen we hier niet soorten, die tot nog toe in een bepaald gebied niet gevonden werden, doch vormen, die tot nog toe geheel onbekend waren.

Tenzij van die nieuwe soorten de levenswijze grondig kan worden nagegaan, steekt er weinig wetenschappelijke verdienste in zulke, betreffende gemakkelijke, ontdekkingen. Toch heeft zoo'n schimmelonderzoek veel aantrekkelijks, doordat we steeds kennis maken met

Verschillende schimmels; bovenaan links: Verticillium, bovenaan rechts: mucor; daaronder: Rhizopus.

Botryosporium Pulchrum.

interessante en uiterst sierlijke plantjes, waarbij het verband tusschen bouw en levenswijze soms opvallend duidelijk is.

De meeste plantenliefhebbers hechten, bij 't bestudeeren hunner kweekjes, veel waarde aan den naam. Nu is zonder twijfel 'n ding zonder naam moeilijk te hanteeren en we houden altijd 't gevoel van onbekendheid en onzekerheid, zoolang we een plant geen naam kunnen geven.

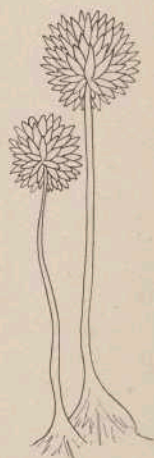
Zonder twijfel moet 't feit, dat de plantenliefhebbers, die een mikroskoop bezitten, meestal de schimmels met rust laten, worden toegeschreven aan de buitengewone bezwaren, die men ontmoet bij 't opzoeken van zoo'n schimmelnaam. Dat lukt gewoonlijk slechts aan iemand, die er zijn speciale studie van gemaakt heeft en die beschikken kan over een uitgebreide bibliotheek op dat gebied. De niets vermoedende schimmelkweker zou waarschijnlijk vreemd opkijken van de dikte van 't boek, dat slechts de titels bevat van de boeken en artikelen, die over schimmels geschreven zijn!

Is 't dus in 't algemeen zeer moeilijk, een willekeurige schimmelsoort op naam te stellen, in bijzondere gevallen zijn de bezwaren niet zoo groot, n.l. dan niet, wanneer een groep goed doorzocht en daardoor de kans op 't vinden van nieuwe soorten gering is. Om dus van eenige schimmels iets te vertellen, kiezen we een groepje uit, dat zich in steeds levendige belangstelling heeft mogen verheugen, n.l. de mest-schimmels.

't Is een zonderlinge smaak, niet waar, die den mensch er toe bracht, zijn speciale aandacht te vestigen op soorten, die zulk een onaantrekkelijken voedingsbodem kiezen! En toch is 't zeer begrijpelijk, want 't zal moeilijk zijn, zulk een reeks van prachtige, schitterende vormen bijeen te brengen van andere standplaatsen.

Vandaar dat een jacht op mooie schimmels dan ook een heel merkwaardig verloop heeft.

De schimmelbegeerige botanicus gaat n.l. 't duin in of de hei op, en verzamelt daar vlijtig... uitwerpselen van konijnen, liefst zulke, die reeds eenigen tijd aan de lucht zijn blootgesteld, maar die toch ook nog niet te oud zijn. Men krijgt daar een héél juist oog voor! Uitmunten-ende oogsten verkrijgen we ook op muizen- of ratten-

Rhopalomyces elegans.

EEN PRAATJE OVER SCHIMMELS.

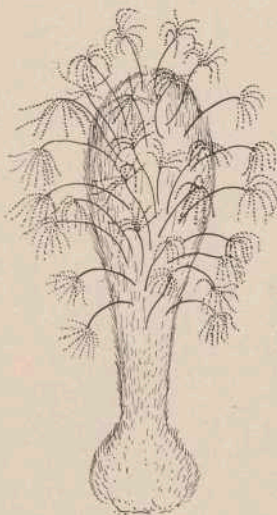
excrementen, kortom op uitwerpselen van planteneters.

De zonderlinge opbrengst van zoo'n duinwandeling wordt thuis in een vlakke glazen schaal gedaan (een z.g. kristalliseerschaa is er uitstekend voor), een glazen klok of stolp wordt er overheen gezet en wanneer men nu zorgt, dat de temperatuur niet te laag is, dan begint de schimmelontwikkeling spoedig genoeg. Door in de schaal wat water te gieten, zorgt men voor de zoo hoog noodige vochtigheid.

Reeds na één dag openbaren de schimmels zich duidelijk. Een fijn grijs web is over den onaantrekkelijken ondergrond uitgesponnen, schijnbaar geheel gelijkvormig, maar toch bij mikroskopsch onderzoek reeds punten van verschil toonend. Spoedig begint de vorming van voortplantingscellen, van sporen dus (hoevel de botanicus voor de verschillende sporensoorten er een heele terminologie op na houdt). De eerste sporendragers zijn fijne steeltjes, uiterst dun en transparant, als een tenger glasbuisje recht oprijzend uit den mestbodem. Aan hun top vormen zich kleine bollen, waardoor deze schimmels wel wat gaan gelijken op fijne parelkleurige toiletspelden. 't Wonderlijkste van deze z.g. knopschimmels is 't feit, dat deze onzegbaar teere draadjes, die zich zelfs onder onze adem krommen, den grootsten last (het bolvormige sporendooosje) aan hun top dragen.

Die knopschimmels kunnen zich in verschillende grootten en tinten vertoonen. Soms krijgen we een soort, die fijne uitloopers vormt, volmaakt op dezelfde wijze als onze aardbeien.

Wanneer we onze schimmelkulturen nu een poosje met rust laten, dan kan 't gebeuren, dat na weinige uren 't uiterlijk van deze dwergflora alweer veranderd is. De teere speldeknoepjes zijn gebarsten, de draadjes zijn verschrompeld en de sporen hebben zich verspreid. En meestal heeft een krachtiger vorm (*Pilobolus*) de speldjes geheel verdrongen. Deze schimmelreus (hij is

Coremium Glaucum.

namelijk eenige centimeters lang!) vertoont ons schitterend een eigenschap, die ook bij de knopschimmels en de meeste andere soorten bestaat, maar die zich hier als 't ware aan den waarnemer opdringt. De tamelijk dikke schimmeldraden groeien n.l. naar 't licht toe. Later, wanneer de sporen rijp worden, zwelt de draad onder de sporenmassa sterk op en, wanneer we nu opletten, zien we, op een gegeven oogenblik, de gezwollen hals barsten, de sporenmassa wordt naar den kant van 't licht geslingerd en blijft tegen 't glas van de klok kleven. Treffen we 't dus niet, dat we de sporenmassa's zien wegslingeren, dan vinden we toch de rijpe sporen aan de lichtzijde tegen 't glas kleven.

Doch ook deze schutter onder de schimmels houdt geen stand. Nieuwe vormen verrijzen weer uit de langzaam rottende mestlaag: slanke, gele miniatuurcandelabers, met verschillende etages van kleine gele kogelrijen. Wonderlijk fijne en sierlijke plantjes, die een heel fluweel overtrek hullen om hun onaantrekkelijken bodem. Deze kransschimmels (*Verticillium*) maken plaats voor groenige kwastjes, dan komen kleine knotsen, glinsterende pareltjes, vurig oranje knopjes, als druppels lak, dichte weefsels als van watten, wat al niet! De mestlaag schijnt onuitputtelijk. En als ge 't treft, kunt ge een allersierlijkste soort vinden op uw mestkultuur, n.l. *Thamnidium*. Dat is een plantje, nauw verwant met de eerst verschenen knopschimmel, maar dat, behalve één sporendooosje aan den top van 't draadje, nog kransen van kleinere sporendooosjes voortbrengt. 't Is werkelijk buitengewoon elegant.

Heeft zich deze vormenreeks op den vochtigen mest afgewikkeld, dan komen er meestal, bij wijze van

Dispira Cornuta.

slotstuk, een paar gewone paddestoelen van 't parapluie-model, die echter spoedig vervloeien tot een inktzwarte, slijmerige massa en die daarom inktzwammen genoemd worden. Daarna geven de schimmels 't gewoonlijk op tegen de bakteriën, die zich nu voor goed van den bodem hebben meester gemaakt en er, ongezien, alles scheikundig in afbreken.

Brengt men van buiten doode takjes, afgevalen vruchten, bladeren of andere plantaardigen of dierlijken afval mee en wordt die thuis onder geschikte omstandigheden bewaard, dan maakt men weer kennis met andere schimmels. Doch bovendien krijgt men dan een aantal zwammen te zien, waarvoor de naam „schimmel” minder juist is, omdat men zich bij 't woord „schimmel” meestal fijndradige soorten denkt.

Het is echter volstrekt niet noodig eerst naar buiten te gaan, om verschillende schimmelsoorten te vinden; ook onze huizen bevatten steeds een aantal soorten. Wie die zien wil, smeere een snede brood in met verdunde jam of legge zoo'n boterham in verdund vruchtennat en legge daarna de lekkernij op een bordje of schoteltje. De steeds in de atmosfeer aanwezige schimmelsporten vallen gedeeltelijk op het geprepareerde brood en kiemen er spoedig. En heel gauw is dan ook 't brood bedekt met 't dichte schimmelvilt, waaruit na eenigen tijd wellicht de sporendragers zullen vrijrijzen.

Kiezen we in plaats van brood met vruchtensap een anderen voedingsbodem, dan kunnen we er ook op rekenen andere soorten te vinden. Het aantal schimmelsoorten bedraagt voor ons land dan ook honderden, waarbij we nog alles buiten sluiten, wat niet voldoet aan 't begrip „schimmel”, zooals we 't tot nog toe gebruiken.

Zonder twijfel spelen die nietige plantjes een rol in de natuur, zij werken mee om 't evenwicht te bewaren in de ingewikkelde reeksen van ontleding en verbindingen, die in de natuur plaats hebben. Als zoodanig is dus de schimmelgroep voor den mensch nuttig, want in den kringloop der verschijnselen hebben de schimmels invloed. De groote vraag is, of schimmels voor den mensch direct nuttig zijn. Dat nu is betrekkelijk slechts zelden 't geval en zeer vele malen meer maken we kennis met schadelijke soorten. Dit is nu niet alleen een gevolg van 't feit, dat we meer letten op onze vijanden dan op onze vrienden, maar 't komt wel degelijk ook daar vandaan, dat de direct schadelijke soorten veel talrijker zijn.

Daardoor kwam vanzelf het zoeken naar middelen, om ons te helpen in den strijd tegen schadelijke schimmels.

Voor een gedeelte zijn die bestrijdingsmiddelen dezelfde, die we bijv. aanwenden tegen bakteriën. Pas-

teuriseeren, steriliseeren, antiseptische middelen, kortom de bakteriëndooders zijn ook werkzaam als schimmeldooders. We komen daarbij echter tot de prettige ervaring, dat schimmels en schimmelsporten heel wat gemakkelijker te dooden zijn dan bakteriën en vooral bakteriënsporten. Het is daarom niet moeilijk bijv. voedingsmiddelen voor beschimmelen te bewaren, ten minste, wanneer het voedingsmiddel een der bovengenoemde bewerkingen toelaat. Is dit niet 't geval, dan is afsluiten van de lucht, na zoo goed mogelijk eventueel aanwezige schimmels en hunne sporen verwijderd en gedood te hebben, soms 't eenige middel. Ook fel licht is een schimmelvijand, terwijl de schimmelmengroei bevorderd wordt door vocht, duisternis en onbewogen lucht.

Zeer eigenaardige bestrijdingsmiddelen moeten worden toegepast, waar de schimmels zich op levende planten en dieren vestigen. Dat gebeurt, tot onze intense schade, zóó herhaalde malen, dat de drang naar 't zoeken van afdoende middelen een zeer groote is. Jammer genoeg zijn we nog lang niet gekomen waar we wezen moeten. Daar vooral planten gemakkelijk en sterk door schimmels worden aangetast, heeft men gezocht naar bestrijdingsmiddelen tegen deze plantenziekten. Gedeeltelijk zijn deze bestrijdingsmiddelen voorbehoedend: men verwijdert zorgvuldig aangetaste deelen en verbrandt die, om verdere besmetting te voorkomen; gedeeltelijk zijn het actieve bestrijdingsmiddelen als bijv. besproeiing met Bordeaux'sche pap of carbolineum. Dit zijn tevens vrijwel de eenigste middelen, die van universeel belang zijn.

De schimmels zijn, als bijna alle zeer kleine organismen, niet alleen machtig, ze zijn ook veelzijdig. Men kan bijna geen stof verzinnen, of ze is voor beschimmelen vatbaar. De meest bijtende zuren loopen niet vrij, de hardste metalen ontsnappen er op den duur niet aan. Terwijl de hogere planten tamelijk eenvormig zijn in hun voedingswijze, vertoonen de schimmels allerlei curieuze afwijkingen. Er zijn er zelf die, evenals zonnedauw, blaasjeskruid enz. insecten vangen op een gemeene, geniepig manier, in een strik n.l. Er zijn er, die door wijziging der voeding, tot absoluut onherkenbaar wordens toe veranderen. De voortplanting is bij schimmels en zwammen soms merkwaardig ingewikkeld en in ieder geval heeft ze op meer dan één wijze plaats.

Kortom, zoo eenvoudig als die draadjes en vliesjes, die nietige watteproppen en poederige korstjes er uit zien, zoo'n ingewikkelde reeks van levensverschijnselen vertoonen ze. En wie daar iets meer van te zien krijgt, wordt zich steeds dieper bewust van de geweldige macht van 't kleine in de natuur.

VAN EN OP DE PLANKEN,

door J. H. Rössing. ☆ ☆ ☆ ☆

Er zijn op tooneelgebied vele verblijdende kenteken. Over het laatste tooneeljaar zou men — oppervlakkig geoordeeld — „ach en wee” kunnen roepen; een weinig ernstiger oordeelend stemt het tot blijde hope. Er is beweging gekomen, en het doen der jongeren behoeft voor inslapen.

Het vervlogen tooneeljaar ving aan met een voordracht van Eduard Verkade op het Letterkundig Congres te Leiden, waarin hij de verschillende richtingen in de regie behandelde. Die voordracht sloeg bij geleerde heeren en bij kunstenaars goed in. Ieder gevoelde den nieuwen wind van leering. Verkade ging verder, hij paste zijn eigene inzichten toe bij het door zijn gezelschap, „de Hagespelers” genoemd, ten toonele brengen van Shakespeare's „Hamlet”. De vele vertooningen van dit treurspel door het geheele land hebben hem op de zwakte en het onhoudbare van menig deel zijner theorie gewezen. Shakespeare's „Macbeth”, door hem den 5^{den} September van het nieuwe tooneeljaar, 1909/1910, in den Nederlandschen Schouwburg te Amsterdam voor het eerst vertoond, wees op nieuwe misvattingen in zijne theorie.

Willem Royaards, die wat regie aangaat, in veel een andere meening is toegedaan, heeft in dezelfde maand September, den 26sten, ingelijks een werk van Shakespeare ten toonele gebracht, — vóór 70 jaar in den Stadsschouwburg te Amsterdam slecht en zonder succés vertoond. Veilig kon men voorspellen dat: „De vroolijke vrouwtjes van Windsor” bij Royaards oneindig beter zou worden uitgebeeld.

De groote verwachting, die men had van Willem Royaards in het karakter van „Falstaff”, is niet beschaamd. Het is dezelfde „Falstaff” uit Shakespeare's koningsdrama's, maar nu een „Falstaff” door liefde's list tot zwak en belachelijk man wordend, tot het levende

voorbeeld van wat een vrouw zelfs van een man als een kerel al niet maken kan.

„Falstaff” blageert wel, maar laat zich toch uit angst om, in verboden liefde gesnapt te worden, in een vuilegoed-mand stoppen en met het vuile goed in het water gooien, en zich nog meer van die beleedigende grappen welgevallen, zooals te zien geven de afbeeldingen eener voorstelling door het Engelsche gezelschap van Benson te Stratford, Shakespeare's geboorteplaats. Deze Engelsche acteur en directeur speelt met zijne gezelschappen — want hij heeft er meerdere — in geheel Engeland en overal het liefst werk van Shakespeare.

In April, de geboortemaand van Shakespeare, treedt Benson altijd met een der gezelschappen te

Stratford op. Hij is de begeerde man, overal gezien, ook omdat hij de neef is van den aartsbisschop van Canterbury. Hij verkeert in de hoogste aristocratische kringen. Wanneer een zijner gezelschappen „Macbeth” vertoont, maakt hij van het tooneel, waarin op een feestmaal Banquo als geest aan Macbeth verschijnt, die zijn moord op het geweten heeft, uiterst veel werk. De hierbijgevoegde afbeelding geeft daar slechts een flauw denkbeeld van.

De „Falstaff” in „De vroolijke vrouwtjes van Windsor” wordt niet door Benson zelf gespeeld; deze

Falstaff, voorgesteld door den Engelschen acteur Mr. George R. Weir.

zwarte taak laat hij over aan een der beste leden van zijn gezelschap, die zich — men zie de afbeelding — voortreffelijk heeft „gepersonceerd”, zooals het zich kleeden, mimeeren en typeeren, te saam, oudtijds in den Amsterdamschen Schouwburg genoemd werd. De vertrekken, waarin dit geschiedde, heetten toen dan ook „Personeerkamer” en niet „kleedkamer”. Het kleed alleen was ook in dien tijd niet voldoende om een persoon voor te stellen. Daarom waren boven de toegangsdeur tot de „Personeerkamer” in den ouden schouwburg op de Keizersgracht te Amsterdam, deze woorden geschilderd:

Hetzij gij speelt voor stom of spreekt
 Let altijd in wat kleed gij steekt.

„Het kleed”, het kostuum, bepaalt veel, doch verre van alles. Dat ziet Willem Royaards scherper in dan Eduard Verkade; aan het wel zeggen wijdt hij grooter zorg.

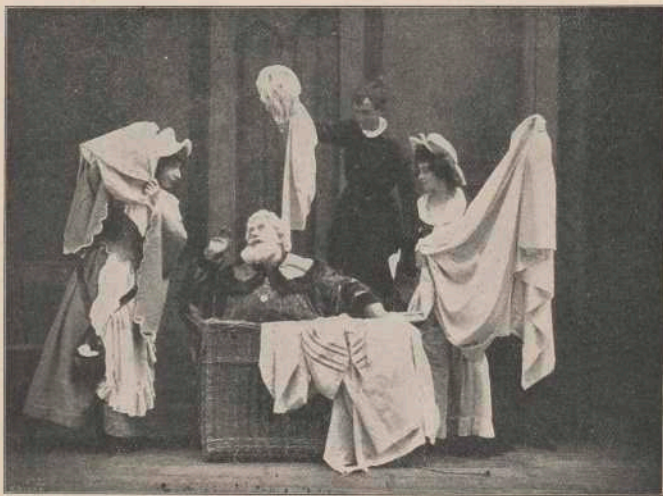
Beiden, en Willem Royaards en Eduard Verkade hebben, dank zij ook het talent der jonge vrouwen, Nelly Bronger en Cato Neeb, die aan het hoofd der kostumering staan, een omkeering en reusachtige verbetering in kleding en kostuum gebracht. Bij Verkade zijn de jonge dames in modern kostuum voorbeelden van smaak en bevalligheid, en, daar bijna allen tot voorname families behooren en dus aangeboren beschaving hebben, passen zij bij de weelde van kleedij en de kleedij bij haar.

Het overschoone doen dezer jonge dames — vooral in historisch kostuum — in het middeleeuwsche „Elckerlyc” vindt daarin zijn geheim.

In „Elckerlyc” overtroffen bij de Hagespelers de dames die van Royaards gezelschap, hoe uitnemend ook zij waren. De overwinning voor Eduard Verkade school in regie en kleding en in het doen-door-

laten. Hij had alles meer rustig gehouden, in stille kleur en stille tint en het décors in het primitieve. Over het „Elckerlyc” bij hem lag de schemering der Middeleeuwen, de stille vroomheid. Bij Royaards daarentegen overheerschte het sterk sprekende, de kleur, de pracht. Het ontzaglijke schoone in Royaards’ „Elckerlyc’s”-vertooning, de kunst buiten het stuk, vroeg te veel bewondering. Royaards zelf als „Elckerlyc” had echter wel het rustig-devote en deze zijne créatie blijft mooi en groot. Doch men kan die van Eduard Verkade in dezelfde rol er tegenover stellen. Hoe het ook zij, beide vertooningen blijven merkwaardig en kenmerken het verschil in richting van beide strevende en zoekende tooneelsten, verteerd door schoonheidsdorst, het sterkst.

Willem Royaards en Eduard Verkade hebben veel nieuws gebracht, beiden hebben het tooneelwerk van den Engelschen tooneelschrijver Shaw hier te lande populair gemaakt. In de vertooning van diens werken ontwaarde men ook almede het verschil van beide kunstenaars. Willem Royardsschonk alle aandacht aan het uiterlijk, om in het uiter-

Shakespeare's „Vroolijke Vrouwtjes van Windsor”, gespeeld door het Engelsche gezelschap van Benson.

lijk de werkelijkheid zoo nabij mogelijk te komen. Het een al echter, rijker en prachtiger dan het andere. Verkade daarentegen was al te bescheiden in het décor.

Van Verkade's decorateur spreekt men zelfs weinig, men denkt niet aan hem; — over dien van Royaards wel, en men roemt Poutsma om de décors voor het laatste werk van Shaw, dat van „Gabriel Borkman” en Charles Roskam voor het schoone décors, groot tot in het minitieuze, van „Elckerlyc”. Den naam van één bekend decorateur mist men nog bij Royaards, dien van Jan Maandag. Hij toch heeft alle aanspraak om ook eens zijn kunst in dienst te stellen van Royaards' streven. Jan Maandag's naam heeft een te goede klank om hem

niet op te merken. Het ter-zijde-stellen van hem, doet velen leed.

In een gewichtig deel der tooneelspeelkunst staat Royaards aan Verkade ten voorbeeld. Dat is in de groote zorg besteed aan welzeggenskunst. Die kunst is voor Royaards heilig, de alpha en de omega, — door die kunst, heeft hij, na aflegging van alle, zelfs van malle, proefnemingen overwonnen. Dank die overwinning heeft hij in ons geheele land aan duizenden de schoonheid van Nederlandsche dichters geopenbaard. Aan zijn liefde voor eigen taal, aan zijn waardeering van eigen dichters, is de vertooning van Vondel's „Adam in ballingschap” door hem en zijn gezelschap te danken. Die vertooning is gelijk een gebeurtenis en blijft het. Zij heeft de bewering te niet gedaan dat Vondel's treurspelen onvertoonbaar zouden zijn en bewezen hoe schoon zij zich ten tooneele opdoen.

In „Adam in ballingschap” kwam Royaards liefde voor schoonzeggen krachtig uit. Op het zeggen van alle vertooners en vertoonsters had Royaards zijn stempel gedrukt. Dit kan ook z'n

schaduwzijde hebben, en alle spelenden tot oude of jonge Royaardjes maken. Hij heeft te waken, dat ieder zijn individualiteit behoudt, mits die aanpassende en onderwerpende aan het geheel, zoodat het spreken van allen tot een éénheid wordt.

* *

Om de jongere gezelschappen heeft men de oudere niet te verwaarloozen. Het ernstig streven, het vele nieuwere, het idealisme der jongeren was en is echter te aantrekkelijk om voor dezen niet de poorten wijd open te zetten en aan het stralende der jeugd den voorrang te geven.

Bij de jongeren illusie, bij de ouderen bezadigdheid; bij de jongeren gewaagde proefnemingen, bij de ouderen zelfgenoegzaamheid. Beiden kunnen door verschil

elkander ten voordeel zijn, de jongeren behoeden voor het te vele en de laatsten voor het te weinige.

De Koninklijke Vereeniging: Het „Nederlandsch Tooneel” heeft het vorige tooneeljaar van oudere stukken de beproefd goeden ten tooneele gebracht, waarbij steeds de bekwaamheden en de kunst der artiesten van erkend talent uitblonken. Een oorspronkelijk stuk van Mevr. Suze la Chapelle—Roobol werd aan het einde van het seizoen een verrassing.

Het zal het bestuur der Kon. Ver. „Het Nederl. Tooneel” evenals dat van andere gezelschappen deudelijk zijn geworden, dat het moderne Fransche repertoire weinig aanbeveling verdient, dat de uitnemende techniek der Fransche schrijvers de innerlijke leegte niet kan vergoeden, en dat steeds en altijd hetzelfde onderwerp:

echtbreuk, tegen de borst gaat stuiten. Eene Vereeniging als de Koninklijke kan slechts baat vinden bij een standaard-repertoire en niet bij een najagen van het toevallig nieuwere der Fransche mondaine schrijvers.

Voor de jongere leden van dit gezelschap zou een wijze

keuze van romantische tooneelspelen ontwikkelend werken.

„De Nederlandsche Tooneelvereeniging” is ook het vorig tooneelseizoen trouw aan haar beginsel gebleven. Zij heeft zooveel mogelijk oorspronkelijk werk, ten minste dat van beteekenis, na ernstige studie, in goed samenspel voor het voetlicht gebracht. Van beteekenis voor haar is geweest de vertooning van Björnson's „Boven menschelijke macht”.

Vroolijk werk is de zwakke kant dezer Vereeniging; door het zeer vaak spelen der burgerlijke treurspelen van Herman Heyermans zijn zij versomberd, ver-Heyermanst. Het meer en meer in studie nemen van blijspelen zal dit gezelschap, waartoe nu ook Louis de Vries is gaan behooren, ten goede komen.

De gebroeders van Lier hebben het tooneeljaar, dat

De groote Banquo-scène in „Macbeth”, voorgesteld door het Engelsche tooneelgezelschap van Mr. Benson.

achter ons ligt, het beste gezelschap gehad van geheel ons land. Daar waren zoo vele en zulke goede krachten aan verbonden als aan geen enkel. Te weinig hebben de Directeurs van dit voorrecht gebruik kunnen maken. Zoo dikwijls zij er toe in staat waren, bleek dan ook het eenige van hun gezelschap, als in: „Het arendsjong” van Rostand, „Silvia Silombra” van Jhr. A. W. G. van Riemsdijk, en van menig blijspel.

Alles overwegend, komt men tot het besluit, dat het „tooneeljaar dat ging” verre van onvruchtbaar is geweest; integendeel dat er eene nieuwe, vruchtbaarmakende strooming gaat door het rustige land. Wie de nieuwe strooming weet te volgen en te leiden, hem is de overwinning — wie de strooming zou willen keeren, wordt door de strooming weggespoeld.

Ieder tooneeljaar brengt verandering in de gezelschappen. Het nieuwe ziet een geheel gezelschap uit elkaar gesprongen: het gezelschap van het Grand-théâtre der Gebroeders van Lier. Enkele leden als de heer Herman Schwab en de heer Ebi Erfmann en zijne vrouw Wilmina Erfmann—Sasbach zijn er gebleven. Mevr. Carolina van Dommelen is lid geworden van Royaards' gezelschap. Louis de Vries heeft zich verbonden aan het gezelschap der Nederlandsche Tooneel-

vereeniging; Henri Brongheest aan dat van Willem Royaards, en Louis Bouwmeester aan geen enkel. Deze vormt zelf weder een gezelschap om daarmede in Ned.-Indië en vermoedelijk ook in Amerika voorstellingen te geven.

Lambertus Smith als diplomaat.

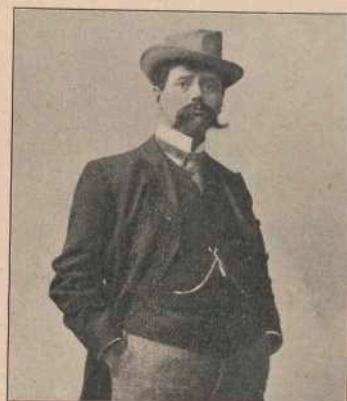
Lambertus Smith.

Van het gezelschap: N. V. „Het Tooneel”, directeur Willem Royaards, scheidde reeds in de helft der gestie de heer Lambertus Smith zich af. Jammer! Hij had juist door eene bijzonder mooie en karaktervolle vertolking eener rol in Balzac's „Mercadet” zeer de aandacht op zich gevestigd. Verschil van meening was er de oorzaak van. Voor beide partijen is dit verschil te betreuren. Want Lambertus Smith is, afgezien van zijne hoedanigheden als acteur, een ontwikkeld en beschaafd mensch, brandende van kunstilliefde, en vergaande van idealisme.

Lambertus Smith is in zijn geheele tooneelloopbaan niet voor spoedig geweest; het geluk keerde hem den rug toe. Zeer in zijn nadeel werd een verbintenis aan het tooneelgezelschap van v. Eysden te Rotterdam, optredende in den grooten schouwburg aldaar. Daar heeft hij zich vreemd en vervreemd gevonden en zegende hij den dag toen hij zich weder te Amsterdam ging vestigen. Tooneelisten uit Amsterdam kunnen het te Rotterdam kwalijk houden. Mevr. M. I. Klein-Gartman en de heer Louis Jacques Veltman zijn er in hun tijd ook ge-engageerd geweest. Zij konden echter niet aan Rotterdam wennen en Rotterdam niet aan hen. De dag, dat zij weder te Amsterdam hun tenten opsloegen, was eene blijde dag.

Lambertus Smith is bij vele directies werkzaam geweest. Bij de meesten ging het niet voor den wind, zoodat blijven onmogelijk werd. Dan is Lambertus Smith door zware ziekte bezocht geweest, — gevallen die voor een regelmatig en blijvend engagement noodlottig zijn.

Bij welk gezelschap Lambertus Smith ook geweest

Lambertus Smith als socialistisch woordvoerder.

zij, overal heeft hij een goeden indruk achter gelaten. In zijne vele rollen herkende men den acteur van opleiding, die na te Groningen — zijn geboorteplaats — goed onderwijs te hebben genoten, aan de Tooneelschool met vrucht de lessen heeft gevolgd om die te verlaten met een mooi diploma. In zijne verschillende rollen heeft Lambertus Smith steeds blij gegeven een denkend kunstenaar te zijn. Daarom behooren zijne karakters en ironische rollen misschien tot de beste. Van de 390 rollen door hem gespeeld, komen in aanmerking: Mortimer in Maria Stuart, Maurice in Vrienden van Ons, Dr. Rank in Nora, Egbert Lovberg in Hedda Gabler, Oswald Alving in Spoken, De Nar in Driekonigen-avond, Valère in Tartuffe, Karel IX in De Bloedbruiloft, Armand Duval in Marguerite Gauthier, Philip Derblay in De Industrieel van Pont-Avesnes, Dr. Jutner in Oud-Heidelberg, Philips van Bourgondië in De Maagd van Orleans, Graaf de la Brive in Mercadet, enz. — Oswald Alving in Ibsen's „Spoken” en Graaf de la Brive in de Balzac's „Mercadet” behooren tot Smith's allerbeste créaties. Tusschen deze rollen ligt een deel van zijn kunnen, want hij heeft rollen van allerlei karakters gespeeld en er steeds een bijzonder cachet op gedrukt, hetzij hij jonge-, jonge-dramatische-, humoristische- of karakterrollen speelde; bij welk gezelschap en in welken schouwburg dan ook, hetzij in de Salon des Variétés onder Bamberg en Charlier, in den grooten Schouwburg te Rotterdam bij Legras en Haspels; in het Grand-Théâtre A. v. Lier; in den Schouwburg in het Paleis van Volksvlucht onder G. de Groot; in de Salon des Variétés onder Kreukniet en Poolman — de beste tijd voor vele tooneelsten en auteurs — in den Stads-Schouwburg bij de Kon. Ver. Het Nederl. Tooneel; in den schouwburg Frascati, directie G. Prot en zoon; De Nederlandsche Tooneelvereniging; het Rotterdamsche gezelschap onder v. Eysden of bij de N. V. „Het Tooneel” onder Willem Royaards.

Den 1sten Sept. was het 25 jaar geleden, dat Lambertus Smith zijn eerste engagement sloot met de directie der Salon des Variétés, en er den 4^{den} September voor het eerst als acteur optrad, op denzelfden dag, dat er de nu als Fransch opera-zanger beroemd geworden Henri Albers debuteerde. Beiden waren vrienden

en zijn sinds boezemvrienden geworden en gebleven.

Den 1 Sept. heeft Lambertus Smith zijn 25 jarigen tooneeldienst niet kunnen vieren, want hij was buiten engagement. Dien eersten Septemberdag is voor Lambertus Smith een dag vol herinneringen, blijde en droeve. Droeve... om de vele teleurstellingen en bezoeken — blijde om het bewustzijn de kunst heeler harte te hebben gediend.

Lambertus Smith heeft thans wel eene zeer goede betrekking: Inspecteur eener groote levensverzekering-maatschappij, — maar het tooneel blijft toch zijn eenige liefde. Zoodra de kans verkeert, hoopt hij er weder aan te gaan. Zij het dan om er te blijven tot hij er sneuvelt in het harrenas.

Ook als voordrager heeft Lambertus Smith naam gemaakt, en is in tal van plaatsen in Nederland opgetreden in Nutsdepartementen, litteraire Vereenigingen, Sociëteiten, enz. Bizonder veel succes als voordrager en speler heeft hij gehad met het karakterspel: „Mannen als...” door A. Reyding.

Mevr. Johanna Loon v. d. Bergen.

Als de winter nadert, rijzen de voordragers en voordraagsters bij getallen uit den grond. Velen blijven ongeroepen te zijn, die spoedig verdwijnen.

Om het veertig jaar als voordrager uit te houden, zegt wat. Om veertig jaar aan leden van een „Nut”, van een „Sociëteit”, van een „litterair.” en „niet-litterair-gezelschap” te blijven voldoen, en uitstekend te voldoen, dat is weinigen gegeven. Herman Lamberts heeft dat geheim verstaan door zijne wijze van voordragen — de oudere, en van die oudere de goede manier — zijne gave van karakteriseering en zijn talent om zoowel de komische als een droeve snaar te kunnen treffen. In het komische ligt zijn groote kracht. Hij heeft, als geboren Twentenaar, de gave in dialect te

Herman Lamberts.

kunnen voordragen. In de wedergave van Betuwsche en Over-Ijsselsche novellen zoekt hij zijn's gelijke.

Boeken vol heeft Lamberts in die veertig jaar voorgedragen. Als men dat repertoire inzielt, blijkt, dat hij steeds met zijn tijd is meegegaan en uit de beste schrijvers een gelukkige keuze wist te doen.

Met frisschen moed gaat hij thans zijn 41ste voordrachtjaar in. Zegen ruste er op.

Mevrouw Johanna van Loon v. d. Bergen is in vergelijking met Herman Lamberts nog een jonge bloem. Hare voordrachtskunst is eene andere dan die van hem, eene meer moderne. Zij draagt het liefst van de jonge dichters en schrijvers voor, bovenal van Cyriël Buysse.

Hare voordracht is eenvoudig, gevoelig of licht komisch, als het kan coquet, en over 't geheel niet zonder voornaamheid. Zij weet ook door eigen gemaakt werk het publiek te boeien. Een voordracht van haar in „Ons Huis” te Amsterdam gaf daarvan schitterend blijk.

Mr. F. R. Benson, als „Petruchio” in: „'n Snibbe getemd”.

Hoewel te Rotterdam woonachtig, blijft Mevr. Johanna van Loon v. d. Bergen's ziel in Middelburg, haar geboortestad, en in geheel Zeeland, en in den lateren tijd vooral in Vlaanderen, waarheen zij 's zomers veel reist om met land

Juffr. Pine Belder en Paul de Groot in: „De belangrijkheid van Ernst.”

en luiden kennis te maken tot nut van hare voordrachten uit de werken van Vlaamsche schrijvers.

Over die zwerftochten in Vlaanderen heeft zij zeer genoegelijke schetsen geschreven, waaruit vernuft en coquetterie spreken. Ze draagt deze ook met succès voor.

Van alle voordragenden onderscheidt Mevr. Johanna van Loon v. d. Bergen zich door hare voordrachten in Zeeuwsch dialect. Zij, als geboren Zeeuwsche,

toont zich daarin eenig, terwijl ze de illusie weet te verhoogen door die voordrachten te houden in echt Zeeuwsch kostuum, dat haar zeer mooi staat. Ze heeft het geluk voor haar Zeeuwsche voordrachten een bundeltje Zeeuwsche schetsen te hebben, die het beste in dit genre naar de kroon steken: de „Walchersche Novellen” van Beunke, hoofdingenieur S. S. te Utrecht. In die mooie novellen, waarin fijn en diep gevoel afwisselt met gezonde humor, weet Mevr. v. Loon-v. d. Bergen al haar kracht te leggen.

Zij vare voort in dit edel streven!

De Koninklijke Vereeniging Het Nederlandsch Tooneel opende het winterseizoen alreede in Augustus, nog vóór het zomer werd. In de keus der stukken faalde zij in den aanvang. Noch „De weg der deftigheid” noch „Bernardon”, beidenuit het Engelsch, beantwoordden weinig aan de verwachting.

Gelukkiger was zij met eene hervatting van Sardou's „Ferréol”. Een oud stuk, een stuk sterk de kenmerken dragende van den tijd waarin het ontstond, een stuk met te veel trucs... alles waar, en toch heeft het eigenschappen behouden, die niet te onderschatten zijn en het geheim verklaren, dat het algemeen er, dank zij ook de goede vertooning, groot behagen in vond.

Met de vertooning van „De Redder” uit het Duitsch van Philippi, ten deele, maar meer met Shakespeare's „Otello” en vooral van diens „Getemde Feeks” kwam de koninklijke in betere, in de goede richting. „De Redder” maakt geen aanspraak op kunst, wèl op goeden tooneelbouw. Het stuk raakt de vraagpunten van het leven en vraagt dus belangstelling. Die belangstelling is niet uitgebleven, vooral omdat „De Redder” goed, door enkelen zelfs uitmuntend gespeeld wordt. Trouwhartig door Mevr. Aug. de Vos-Poolman, fijn komisch door Mevr. Chr. Poolman, vol karakter en voornaamheid door den heer Jan C. de Vos, en verrassend mooi door juffr. Emma Morel. In het volgend nummer hopen wij haar portret te plaatsen. Zij bewees eene niet alle-

Paul de Groot en Eduard Verkade in: „De belangrijkheid van Ernst”

Henri Albers als de vader in de opera „Louise” van Charpentier.

al te weelderige werd ontsierd. De heer J. Ko van Dijk, in het Karakter van Petruchio had zijn beste tooneel in de eerste ontmoeting met Kaatje en ook in dat, waarin hij wild en woest behandeld en, zelf in gehavend kostuum, haar op de wilde en woeste wegen voert, door hem verlaten. Als zoodanig ware hier gaarne de afbeelding van den heer Ko van Dijk geplaatst. Doch deze kwam te laat in ons bezit om nog te kunnen worden opgenomen.

Daarom is van Petruchio hier eene reproductie opgenomen naar eene fotografie van den Engelschen acteur Benson in die rol.

Van een anderen Engelschen acteur is tuschen dezen tekst eene afbeelding van Falstaff

Henri Albers als Scarpia in de opera „La Tosca.”

daagsche grande coquette te kunnen voorstellen en haar spel te verhoogen door humor en coquetterie.

Shakespeare's „Getemde feeks” bracht sterk naar voren Adolf Bouwmeester.

Diens spel werd eenig door eene fantaisie die niet door het gewilde of

in „De Vroolijke Vrouwjes van Windsor”, in afwachting er eene van Willem Royaards te kunnen plaatsen, te gelijk met eene bespreking der opvoering van dit stuk, dat een zeer toe te juichen ondernemen is, ware het alleen maar, omdat ook in het buitenland: „De Vroolijke Vrouwjes van Windsor” er schier nooit gespeeld wordt.

De overvloedige stof en de beperkte ruimte nopen tot blijven in het Kroniekmatige, over het vele dat in de eerste maand

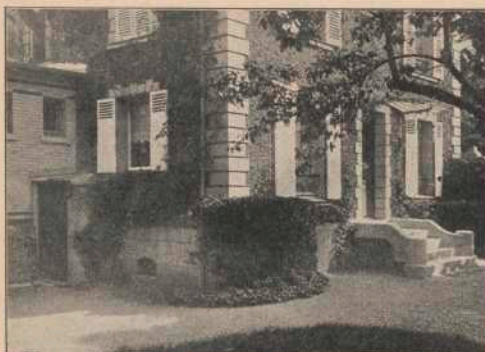
van het nieuwe speelseizoen vertoond werd en wordt. De meeste schouwburgen speelden zoogenaamde Kermisstukken, d. w. z. een soort stukken met veel vertooning, met kunst- en vliegwerk, met pracht van kostuum en decoratie, zooals men tijdens het bestaan der

Amsterdamsche Kermis, in de Septemberdagen dan gewoon was. De Koninklijke Vereeniging: Het Nederlandsch Tooneel heeft als kermisstuk gegeven: „De-officieele vrouw”, dat zich onderscheidde door prachtige monteering en kostumeering en het immer jeugdige en voortreffelijke spel van Mevr. Theo Mann-Bouwmeester.

De Nederlandsche Tooneelvereeniging koos een detectieve drama: „Arsène Lupin”, uit het Fransch, tot kermisstuk, evenzoo de directie: Stoel en Spree, dat „Nick Carteret” door M. Spree naar het verhaal van dien naam op de planken bracht. De directie Gebr. v. Lier van het Grand-Théâtre gaf voor kermisstuk eene nieuwe bewerking van Reyding's „Operette-Koningin”, bewerkt naar het Duitsche „Heisses Blut”. In de vijftien jaar tusssen de eerste vertooning en de reprise is zoo onnoemlijk veel dat vroeger actueel was, verouderd geworden, dat eene vernieuwing noodzakelijk bleek. Om iets te noemen vóór 15 jaar kwam het algemeen fietsrijden in zwang, thans een gewoon verschijnsel, — het nieuwe van nu is de luchtscheepvaart. Daarom wijzigde

Henri Albers.

„Mon repos", villa van Henri Albers te Lavarenne bij Parijs.

A. Reyding het lied van: „Allemaal op de fiets" in: „Allemaal in de lucht".

Aan het einde der maand September bracht Eduard Verkade eene verrassing. Was bij hem en zijn gezelschap de vertooning van „Macbeth" gebleken, aller krachten te boven te gaan, niet te verhelpen door proefnemingen eener nieuwe wijze van monteeren, welke ook faalgrepen bleken, de vertooning van „De belangrijkheid van Ernst" uit het Engelsch van Oscar Wilde door v. Balen, viel beter in de krachten van het gezelschap. De heer Verkade zei ironie en humor als bij den neus weg en deed die daarom fijn uitkomen. Hem overtrof daarin nog juffr. Pine Belder. Juffr. Helen Dumond, behoorlijk van kleeding en tooneel-outerlijk, gaf menig poëtisch tintje.

De verleende ruimte belet over het geestige van het stuk uit te wijden, zelfs om iets meer over het goede spel, te zeggen, waaraan ook de heer Paul de Groot zijn deel heeft. Volgende maanden zullen niet zoo overstelpend veel nieuws brengen, en de gelegenheid bieden op een en ander uitvoeriger terug te komen.

Een belangrijk feit dient echter herdacht: de 25-jarige tooneeldienst van den kamer-, maar voornamentlijk Opera-zanger Henri Albers. Hij is wel sedert vele jaren in het buitenland, voornamentlijk Frankrijk en geheel en al Fransch Opera-zanger geworden, maar hij behoort ons land, gelijk hij het zelf ook uitdrukkelijk zegt: „Tout homme a deux pays, le sien et puis la France". Aanvankelijk opgeleid voor kantoor en zelfs eenigen tijd werkzaam geweest zijnde op het kantoor der likeurstokerij firma Bols, dreef zijn lust hem naar het tooneel. Zich bekwaam hebbend op de tooneelschool

verbond hij zich 1 September 1884, gelijk met den heer Lambertus Smith aan de Salon des Variétés, toen onder directie van Bamberg en Charlier en trad er 7 September in eene kleine rol op. Weinig tijds later, in „De Salontyroler", een lied achter de schermen zingend, trok hij de aandacht van den toenmaligen Operadirecteur, G. de Groot. Deze verbond hem aan de door hem gestichte Nederlandsche Opera. Na enkele bijrolletjes, kreeg hij weldra de rol van Faust. Deze vertolkte hij wonderwel, zijn verrukkelijk en lieflijk geluid, zijn sympathieke persoonlijkheid en zijn goede spel bezorgden hem de overwinning. 't Was schitterend!

Van toen af aan bleef hij op den weg des roems. Door zijn huwelijk met juffrouw Jane, eene française, dochter van den oud-directeur der Fransche Opera te 's Gravenhage, trok al wat Fransch was hem aan. Hij studeerde met haar de Fransch Opera's, bekwaamde zich in Frankrijk zelf, ontving goede raadgevingen van zijn schoonvader, den ouden Franschen Opera-directeur en kreeg weldra engagementen aan een Fransche Opera. Ook dat optreden werd een triomf. De eene triomf volgde op de ander. In vele rollen der Fransche Opera trad hij op, en steeds met succes, in Parijs en andere steden, in alle hoofdsteden van Europa en ook in New-York, en vaak naast de beroemdste zangers, bij wie hij nooit in de schaduw bleef. Ook in de Duitsche taal heeft Henri Albers in de Duitsche Opera uitgemaakt en is nog wel een enkele maal in Nederland opgetreden om de Opera in zijn geliefd Nederlandsch te zingen. Dat was steeds als hij vriendschapsdienst kon bewijzen of liefdadigheid beoefenen.

Door nimmer eindigende studie en de liefde en aansporing zijner vrouw is Henri Albers tot een der grootste en beroemdste operazangers ter wereld geworden. „Het miljoen in de keel" heeft hij niet verbrast, verdronken of verdaan. Hij leeft buiten het tooneel het liefst stil en eenvoudig in den kring der zijnen, buiten het gewoel der wereld, op zijne mooie, vorstelijke en met veel smaak ingerichte villa even buiten Parijs. Daar herdenkt hij in zoete oogenblikken van mijmering gaarne zijn geboorteland en zegent de goede fee die er hem den weg der kunst wees als de weg, dien hij in zijn leven te gaan had, ter eere der kunst en tot roem van zijn vaderland.

Op zijn feestdag zond hij ons — als dank voor een gelukwensch — de fotografiën zijner beste rollen en ook — op uitdrukkelijke vraag — eene afbeelding zijner villa buiten Parijs. Deze zijn hier gereproduceerd.